

8.3.3.3 G

ਨੀਤਿ ਪ੍ਰਦੀਪਕਾ

ਸ੍ਰੀ ੧੧੧ ਯੁਤ ਬੈਰਾੜ ਬੰਸ ਸਰਮੋਰ
ਪਾਲਵੇਂਦ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ.
ਆਈ. ਰਾਜੈ ਰਾਜਗਾਨ

ਸ੍ਰੀ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ

ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦੁਰ ਨਾਭਾ ਪਤੀ ਕੀ ਆਗਯਾ
ਅਨੁਸਾਰ

ਮਤਬੈ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰੇਸ ਰਜਸਤ ਨਾਭਾ ਮੇਂ
ਭਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਮਾਲਕ ਮਤਬਾ
ਕੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸੇ ਛਪਾ ॥

83335

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ੴ ਛੱਤੀ ਸੁਲੱਖੁਲ

ਜਿਨ ਕੋ ਧਾਰਨ ਕਰਨੇ ਸੇ ਰਾਜ ਕੀ
ਤਰੱਕੀ ਹੋਤੀ ਹੈ ॥

[੧] ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤਥਾ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ
ਕਾ ਧਿਆਨ ਰਖਨਾ ਔਰ ਅਪਨੇ ਧਰਮ
ਪਰ ਪੱਕੇ ਰਹਿਨਾ ॥

[੨] ਅਪਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤਥਾ ਸ੍ਰਾਮੀ ਕੀ ਖਿਦ
ਮਤ ਮੇਂ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ, ਸੇ ਸਾਵਧਾਨ
ਰਹਿਨਾ ॥

- [੩] ਸਿਵਾਇ ਬੀਮਾਰੀ ਵਗ਼ੈਰਾ ਸ਼ਰਾਬ ਹਰ-
ਗਿਜ਼, ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀ ਪੀਨੀ ॥
- [੪] ਕਸਰਤ ਸੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਖੇਲਨਾ,
ਬ੍ਰਿਥਾ ਜੀਵ ਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਸਿਰ
ਫ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿੱਦਯਾ ਵਗ਼ੈਰਾ ਕੇ ਅਭਯਾਸ
ਕਰਨੇ ਲੀਏ ਕਭੀ ੨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਲਨਾ॥
- [੫] ਨਕੰਮੀ ਖੇਲ, ਕੂਦ, ਵਗ਼ੈਰਾ ਮੇਂ ਕੀ
ਮਤੀ ਵਕਤ ਕੋ ਨਹੀਂ ਖੋਨਾ ਕਿਉਂਕਿ
ਰਾਜਾ ਵ ਮੰਤ੍ਰੀ ਕੋ ਕਾਰੁਬਾਰ ਰਜਾਸਤ
ਔਰ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਵਗ਼ੈਰਾ ਸੁਨਨੇ ਦੇਖਨੇ
ਸੇ ਹੀ ਫੁਰਸਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਤੀ ॥
- [੬] ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਕੇ ਆਦਮੀ ਨਾਤਜਰਬੇ-

ਕਾਰੋਂ ਕੋ ਬਡੇ ਉਹਦੜੋਂ ਪਰ ਨਹੀਂ ਕਰ
ਨਾ ਕਿਉਂ ਕਿ ਵੋ ਨਾ ਵਾਕਫੀਅਤ ਸੇ ਬਡੇ
ਕਾਮ ਕਾ ਬੋਝ ਉਠਾ ਨਹੀਂ ਸਕਤੇ ਔਰ
ਅਗਰਕੋਈ ਬਡਾ ਕਾਮ ਆਕਰ ਪੜੇ
ਤੇ ਜਵਾਬ ਕਬੀ ਨਹੀਂ ਦੇਸਕਤੇ । ਬਲ-
ਕਿ ਮਾਕੂਲ ਜਵਾਬ ਤੋ ਇਸ ਜਮਾਨੇ ਕੇ
ਬਡੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਤੇ
ਫੋਕਰੜੋਂ ਨੇ ਤੋ ਕੜਾ ਹੀ ਦੇਨਾ ਥਾ ।
ਕਿਉਂ ਕਿ ਸੋਚਨੇ ਕਾ ਅਭਯਾਸ ਨਹੀਂ
ਘਰ ਕੇ ਮੋਹ ਮੇਂ ਜੜਾਦਾ ਫਸੇ ਹੂਏ ਹੈਂ
ਮਾਕੂਲ ਜਵਾਬ ਵੋਹ ਦੇ ਸਕਤਾ ਹੈ ਜੋ
ਨਫੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕੋ ਹਰ ਵਕਤ ਵਿਚਾਰ

ਤਾ ਰਹੇ । ਔਰ ਜੋ ਸਿਰਫ ਕਾਗਜ਼ਾਤ
ਪਰ ਦਸਤਖਤ ਕਰਕੇ ਘਰ ਕੋ ਚਲਾ
ਜਾਵੇ, ਵੋਹ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਤਾ ॥

[੭] ਵੇਸ਼ਯਾ ਵਗੈਰਾ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਕੇ ਨਜ਼-
ਦੀਕ ਨਹੀਂ ਜਾਨਾ । ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ
ਵਾਕ ਹੈ ਕਿ “ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਭੂਲ
ਸੁਪਨੇ ਹੂੰ ਨ ਜੋ” ॥

[੮] ਪ੍ਰਾਤਹ ਕਾਲ ਉਠਕਰ ਔਰ ਸੋਨੇ ਵਕਤ
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ਅਪਨੇ ਇਸ਼ਟ
ਦੇਵ ਕਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ । ਗੁਰ ਵਾਕ ਹੈ
“ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੇਵਤ ਨਾਮ”

[੯] ਸਉਚ ਜਾਕਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਔਰ

ਗੁਰੁ ਮੰਤ੍ਰ ਕਾ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ॥

[੧੦] ਨੈਕਨਾਮ ਬਜ਼ੁਰਗੋਂ ਕੀ ਮਰਜ਼ਾਦਾ
ਪਰ ਚਲਨਾ ਉਸਕੋ ਉਲੰਘਨ ਨਹੀਂ
ਕਰਨਾ ॥

[੧੧] ਤਮਾਮ ਦਿਨ ਔਰ ਵਕਤ ਰਜ਼ਾਸਤ
ਕੇ ਕਾਮ ਮੇਂ ਸਰਫ ਕਰਨਾ ॥

[੧੨] ਪੁਰਾਨੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਨ ਸੇ ਬਿਨਾ
ਨਏ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ॥

[੧੩] ਪੁਰਾਨੇ ਅਹਿਲਕਾਰੋਂ ਕੇ ਬੇਟੇ ਬਡੇ
ਅਹਿਲਕਾਰੋਂ ਕੇ ਸਪੁਰਦ ਕਾਮ ਸਿਖ
ਲਾਨੇ ਲੀਏ ਮੁਕਰਰ ਕਰਨੇ । ਅਗਰ
ਕੋਈ ਲੜਕਾ ਉਸ ਅਹਿਲਕਾਰ ਕੀ

ਕਿ ਜਿਸਕੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਆ ਹੈ ਥੋਈ
ਕਰੇ ਤੇ ਉਸ ਲੜਕੇ ਕੋ ਮੌਕੂਫ ਕੀਆ
ਜਾਵੇ ਔਰ ਆਇੰਦਾ ਕੋ ਬਡੇ ਉਹਦੇ ਪਰ
ਮੁਕਰਰ ਨ ਹੋ ਛੋਟੇ ਕਾਮ ਪਰ ਕੀਆ
ਜਾਵੇਂ ਮਗਰ ਖਜਾਲ ਫਿਰ ਭੀ ਰਹੇ ਕਿਉ
ਕਿ ਉਸ ਕੀ ਆਦਤ ਅੱਛੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਔਰ ਜਿਨ ਅਹਿਲਕਾਰਾਨ ਕੇ ਸਪੁਰਦ
ਲੜਕੇ ਕਾਮ ਸਿਖਲਾਨੇ ਲੀਏ ਕੀਏ
ਜਾਵੇਂ ਉਨਕੋ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਲੜਕੋਂ ਕੋ
ਕਾਮ ਸੇ ਪੂਰਾ ਵਾਕਫ ਕਰੇਂ ਕਿਉਂਕਿ
ਯੇਹ ਰਜਾਸਤ ਕਾ ਜ਼ਖੀਰਾ ਹੈ। ਔਰ
ਜਿਸ ਅਹਿਲਕਾਰ ਕੇ ਪਾਸ ਜੋ ਲੜਕਾ

ਕਾਮ ਸੀਖਨਾ ਚਾਹੇ ਉਸਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕੇ ਮੁ-
ਤਾਬਕ ਉਸੀ ਕੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਆ ਜਾਵੇ।
ਅਗਰ ਲੜਕੇ ਕੋ ਉਮਦਾ ਬਨਾਨਾ ਹੋ
ਤੋ ਉਸ ਲੜਕੇ ਕੇ ਪਿਤਾ ਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨ
ਅਹਿਲਕਾਰ ਕੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰੇ। ਲੜਕੇ
ਕੋ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਉਸ ਅਹਿਲਕਾਰ ਕਾ
ਅਦਬ ਪਿਤਾ ਕੇ ਤੁੱਲ ਕਰੇ ਔਰ ਵੈਸੀ
ਹੀ ਮੁਹਬਤ ਰੱਖੇ। ਬਲਕਿ ਉਸਕੇ ਘਰ
ਕਾ ਤਮਾਮ ਕਾਮ ਨਫੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕਾ
ਅਪਨੇ ਸਿਰ ਪਰ ਉਠਾਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ
ਅਗਰ ਉਸ ਅਹਿਲਕਾਰ ਕੇ ਘਰ ਕਾ
ਨਫਾ ਨੁਕਸਾਨ ਵਿਚਾਰਨਾ ਸੀਖ ਗਿਆ

ਤੋ ਵੈਸਾਹੀ ਰਜ਼ਾਸਤ ਕਾ ਕਾਮ ਹੈ॥

[੧੪] ਰਾਜਾ ਹਦਾਯਤ ਜਾਰੀ ਕਰੇ ਕਿ
ਅਹਿਲਕਾਰਾਨ ਬਦੂਨ ਅਪਨੀ ਰਾਇ
ਕੇ ਕੋਈ ਕਾਗਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਮੇਂ ਨ ਭੇਜੇਂ
ਅਗਰ ਭੇਜੇਂਗੇ ਤੇ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਹੋਗੀ ।
ਖ਼ਾਹ ਰਾਜਾ ਕੋਈ ਕਾਗਜ਼ ਖ਼ੁਦ ਤਲਬ
ਕਰੇ ਖ਼ਾਹ ਅਹਿਲਕਾਰ ਭੇਜੇਂ ਮਗਰ
ਰਾਇ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖੇਂ ॥

[੧੫] ਉਹਦੇ ਪਰ ਦਿਆਨਤਦਾਰ, ਈਮਾਨ
ਦਾਰ, ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀ ਕਰਨਾ
ਚਾਹੀਏ ॥

[੧੬] ਰਈਸ ਅਪਨੇ ਜੇਬ ਖ਼ਰਚ ਸੇ ਸਿਵਇ

ਰਜਾਸਤ ਕਾ ਰੁਪਜਾ ਅਪਨੇ ਕਾਮ ਮੇਂ
ਖਰਚ ਨ ਕਰੇ ॥

[੧੭] ਅਫਸਰਾਨ ਕੋ ਹਦਾਯਤ ਹੋ ਕਿ ਹਾਥੀ
ਘੋੜਯੋਂ ਵਗ਼ੈਰਾ ਕਾ ਰਾਤਬ ਨਿਹਾਰੀ
ਵਗ਼ੈਰਾ ਅਪਨੇ ਰੋਬਰੂ ਤਜ਼ਾਰ ਕਰਾਕਰ
ਖੁਲਾਵੇਂ, ਨੌਕਰੋਂ ਕੇ ਹਾਥ ਨ ਦੇਵੇਂ ਕਿ
ਉਂਕਿ ਹੈਵਾਨ ਬੇਜ਼ਬਾਨ ਕਹਿ ਨਹੀਂ
ਸਕਤੇ ਕਿ ਮੁਝੇ ਮਿਲਾ ਨਹੀਂ। ਬਲਕਿ
ਪਹਿਲੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਮੇਂ ਰਈਸ ਖੁਦ ਅਪਨੇ
ਰੋਬਰੂ ਰਾਤਬ ਦਿਲਾਯਾ ਕਰਤੇ ਬੇਦੇਖੇ
“ਰਾਜਾ ਸੰਗਤਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦੁਰ
ਵਾਲੀਏ ਜੀਂਦ” ॥

[੧੮] ਅਰਜੀਓਂ ਕੇ ਲੀਏ ਕੁਫਲ ਬੰਦ
ਸੰਦੂਕਚਾ ਰੱਖਾ ਜਾਇ ਜੋ ਰਈਸ ਕੇ
ਸਾਮਨੇ ਖੁਲੇ ਤਾਕਿ ਹਰਏਕ ਸ਼ਖਸ
ਅਪਨਾ ਦੁੱਖ ਰਾਜਾ ਕੋ ਉਸਕੇ ਜ਼ਰੀਏ
ਸੁਨਾਵੇ । ਲੇਕਿਨ ਅਰਜੀ ਨਵੀਸਾਨ
ਕੋ ਹਦਾਯਤ ਹੋ ਕਿ ਅਰਜੀ ਤੀਨ ਸਤਰ
ਸੇ ਜ਼ਜਾਦਾ ਨ ਲਿਖੇਂ ਸਿਰਫ ਇਸ
ਕਿਸਮ ਕੀ ਇਬਾਰਤ ਕਿ “ਫਲਾਂ ਕਾਮ
ਹੈ, ਅਮ ਕੀ ਜਗੇ ਮਿਸਲ ਹੈ, ਇਤਨਾ
ਅਰਸਾ ਹੂਆ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੂਆ”

[੧੯] ਹਰਏਕ ਮਹਿਕਮੇਂ ਮੇਂ ਏਕ ਮਹੀਨਾ
ਸੇ ਜ਼ਜਾਦਾ, ਬਿਲਾ ਕਾਫੀ ਵਜੇ, ਮਿਸਲ

ਨ ਰਹੇ ਔਰ ਥਾਨੇ ਮੇਂ ਹਵਾਲਾਤੀ ਚੋਬੀ
ਘੰਟੇ ਸੇ ਜਜ਼ਾਦਾ ਨ ਰਹੇ ਔਰ ਜੋ ਤਹਿ-
ਕੀਕਾਤ ਹੋਗੀ ਵੋਹ ਨਿਆਬਤ ਮੇਂ ਹੋ
ਜਾਯਗੀ ॥

[੨੦] ਇਮਤਹਾਨ ਕਾ ਕਾਯਦਾ ਮੁਕਰਰ
ਹੋਨਾ ਚਾਹੀਏ ਯਾਨੇ ਨੀਤੀ ਗੰਥ ਔਰ
ਕਾਨੂਨ ਵਗੈਰਾ ਕਾ ਇਮਤਹਾਨ ਦੇ
ਕਰ ਪਾਸ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਉਹਦਾ
ਮਿਲੇ ॥

[੨੧] ਅਗਰ ਪੁਰਾਨੇ ਤਹਿਸੀਲ ਦਾਰਾਨ ਕੋ
ਸਾਠ ਰੁਪਏ ਮਾਹਵਾਰੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਮਿਲ
ਨੇ ਕਾ ਕਾਯਦਾ ਹੈ ਤੋ ਨਏ ਕੇ ਪਹਿਲੇ

ਪੈਂਤਾਲੀਸ ਮੁਕਰਰ ਹੋਂ, ਪਾਂਚ ਬਰਸ
ਕੇ ਬਾਦ ਸਾਤ ਰੁਪਏ ਤਰੱਕੀ ਮਿਲੇ,
ਉਸ ਸੇ ਪਾਂਚ ਬਰਸ ਬਾਦ ਪੂਰੇ ਸਾਠ
ਹੋ ਜਾਵੇਂ ॥

[੨੨] ਨਏ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਕੀ ਤਨਖ਼ਾਹ
ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਸੇ ਤੋ ਪੂਰੀ ਸਾਠ ਰੁਪਏ ਕੇ
ਹਿਸਾਬ ਸੇ ਲਗੇਗੀ ਮਗਰ ਦਸ ਬਰਸ
ਤਕ ਜੋ ਕਮ ਮਿਲੇਗੀ ਵੋਹ ਏਕ ਅਲ
ਹਿਦਾ ਫੰਡ ਮੇਂ ਜਮਾ ਰਹੇ ਯਾ ਕਿਸੀ
ਕਾਰਖ਼ਾਨੇ ਮੇਂ ਰਹੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਦ ਪਰ
ਚੜ੍ਹਾਨੇ ਸੇ ਰੁਪਯਾ ਬਡੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸੇ
ਵਾਪਿਸ ਆਤਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਸੂਦ ਪਰ

ਚੜ੍ਹਾਨਾ ਹੋ ਤੇ ਨਿਸਫ ਤਕ ਚੜ੍ਹਾਨਾ
ਚਾਹੀਏ ਨਿਸਫ ਜਮਾ ਰਹੇ । ਔਰ
ਯੇਹ ਫੰਡ ਪਿਨਸ਼ਨ ਕੇ ਲੀਏ ਮੁਕਰਰ
ਹੈ । ਔਰ ਯੇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਪਿਨਸ਼ਨ
ਕੀ ਸਿਵਲ ਮੇਂ ਕੁਰਸੀ ਨਸ਼ੀਨ ਔਰ
ਫੌਜੀ ਸੀਗੇ ਮੇਂ ਜਮਾਦਾਰੋਂ ਤਕ ਹੈ ॥

[੨੩] ਮੁਫੀਆ ਪੁਲਿਸ ਭੀ ਰਖਨੀ ਚਾਹੀਏ
ਜਿਸ ਸੇ ਖਬਰ ਲਗਾਤੀ ਰਹੇ ਕਿ ਕੋਸ਼ਿਸ਼
ਸੇ ਕਾਮ ਕੰਨ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਸੁਸਤ ਕੰਨ
ਹੈ, ਇਲਾਕਾ ਕਿਆ ਕਹਿਤਾ ਹੈ, ਰਿਸ਼
ਵਤ ਵਗੈਰਾ ਕਾ ਕਿਆ ਹਾਲ ਹੈ । ਮੁਫੀ
ਪੁਲਿਸ ਕੇ ਆਦਮੀ ਬੜੇ ਲਾਯਕ ਈ-

ਮਾਨਦਾਰ, ਸੱਚੇ, ਸਾਫ਼ ਕਹਿਨੇ ਵਾਲੇ, ਜੋ
ਕਿਸੀ ਫਿਰਕੇ ਬੰਦੀ ਮੇਂ ਨ ਹੋਂ ਭਰਤੀ
ਹੋਨੇ ਚਾਹੀਏਂ ਮਗਰ ਫਿਰ ਭੀ ਏਕ
ਆਦਮੀ ਕੇ ਕਹਿਨੇ ਪਰ ਇਤਬਾਰ ਨ
ਕਰੇ ਨੰਬਰ ਵਾਰ ਚਾਰ ਆਦਮੀਓਂ ਕੋ
ਭੇਜ ਕਰ ਦਰਯਾਫਤ ਕਰੇ । ਅਗਰ
ਫਿਰ ਝੂਠੀ ਬਾਤ ਨਿਕਲੇ ਤੋ ਝੂਠੀ ਖ਼ਬਰ
ਦੇਨੇ ਵਾਲੇ ਕੋ ਸਜ਼ਾ ਸਖ਼ਤ ਹੋ ॥

[੨੪] ਚਾਰ ਥਾਨੇਦਾਰ ਬੀਸ ਬੀਸ ਰੁਪਏ
ਮਾਹਵਾਰੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਕੇ ਚਾਰ ਤਹਿਸੀਲ
ਦਾਰ, ਚਾਰ ਨਾਇਬ ਨਾਜ਼ਮ ਫੀਚਾਲੀ
ਰੁਪਏ ਮਾਹਵਾਰ ਸੇ ਸਾਠ ਰੁਪਏ ਤਕ

ਔਰ ਚਾਰ ਨਾਜ਼ਮਫੀ ਸੌ ਰੁਪਏ ਮਾਹ-
ਵਾਰ ਸੇਡੇਫ ਸੌ ਰੁਪਏ ਮਾਹਵਾਰ ਤਕ
ਕੇ ਫਾਲਤੂ ਰਖਨੇ ਚਾਹੀਏਂ ਤਾਕਿ
ਮੌਕੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਕੇ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨੀ ਨ
ਪੜੇ ਇਨ ਹੀ ਮੇਂ ਸੇ ਕੀਏ ਜਾਏਂ ॥

[੨੫] ਜੋ ਆਦਮੀ ਬੇਪਰਜੇ ਚਲੇ ਉਸਕੋ
ਕਾਮ ਸੇ ਗਿਰਾਕਰ ਨਿਸਫ ਤਨਖ਼ਾਹ
ਯਾ ਬੀਸ ਰੁਪਏ ਮਾਹਵਾਰ ਕਰਕੇ
ਦਰਸਤ ਕਰੇਂ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਨਾ ਗਿਰਾਏ
ਦਰਸਤ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ ॥

[੨੬] ਰਾਜਾ ਔਰ ਹਰਏਕ ਅਹਿਲਕਾਰ
ਵਕੀਲਾ ਯਾਦਦਾਸਤ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਰੱਖੇਂ

ਜੋ ਕਾਮ ਯਾਦ ਆਵੇ ਦਰਜ ਕਰੋਂ ।
ਅਹਿਲਕਾਰਾਨ ਜੋ ਬਾਤ ਰਾਜਾ ਕੇ ਪੇਸ਼
ਕਰਨੇ ਲਾਯਕ ਹੋ ਕਮੇਟੀ ਮੇਂ ਪੇਸ਼ ਕਰੋਂ
ਔਰ ਜੋ ਮੰਤ੍ਰੀਓਂ ਸੇ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨੇ
ਲਾਯਕ ਹੋ ਉਸਕੋ ਰਾਜਾ ਕਮੇਟੀ ਮੇਂ ਅ-
ਹਿਲਕਾਰਾਨ ਕੇ ਰੋਬਰੂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰੇ ।
ਅਗਰ ਕੋਈ ਛੋਟਾ ਕਾਮ ਹੋ ਤੇ ਰਾਜਾ
ਖੁਦ ਹੁਕਮ ਦੇਵੇ । ਔਰ ਬਡਾ ਕਾਮ
ਅਹਿਲਕਾਰਾਨ ਕੇ ਰੋਬਰੂ ਕਮੇਟੀ ਮੇਂ
ਪੇਸ਼ ਹੋਕਰ ਕਸਰਤ ਰਾਇ ਪਰ ਹੁਕਮ
ਜਾਰੀ ਹੋ । ਅਗਰ ਕੋਈ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਬ
ਦਲ ਤਬਦੀਲ ਯਾ ਕਿਸੀ ਓਹਦੇ ਪਰ

ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਅਲਹਿਦਾ ੨ ਰਾਇ
ਸਭ ਅਹਿਲਕਾਰੋਂ ਕੀ ਜੋ ਏਕ ਕੀ
ਦੂਸਰੇ ਪਰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਨ ਹੋ ਉਸੀ ਵਕਤ
ਪਰਚੌਂ ਪਰ ਲੇਕਰ ਰਾਜਾ ਖੁਦ ਪੜ੍ਹੇ
ਅਗਰ ਰਾਜਾ ਕੀ ਰਾਇ ਭੀ ਸ਼ਾਮਿਲ
ਹੋ ਤੇ ਹੁਕਮ ਮੇਂ ਲਿਖਾ ਦੇ ਕਿ ਮੇਰੀ
ਰਾਇ ਭੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ । ਅਗਰ ਰਾਜਾ
ਕੀ ਰਾਇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨ ਹੋ ਤੇ ਲਿਖਾ
ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਸਰਤ ਰਾਇ ਪਰ ਕੀਆ
ਗਿਆ ॥

[੨੭] ਨਏ ਨੌਕਰ ਸੇ ਕਾਮ ਪਰ ਮੁਕਰਰ
ਕਰਨੇ ਵਕਤ ਯੇਹ ਹਲਫ ਲੀਆ ਜਾਵੇ

ਕਿ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਮ ਦਜ਼ਾਨਤਦਾਰੀ,
ਇਮਾਨਦਾਰੀ, ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ, ਸੇ ਕਰੰ
ਗਾ। ਔਰ ਕੋਈ ਬਾਤ ਦਰਬਾਰ ਕੀ
ਕਿਸੀ ਸਖ਼ਸ ਕੇ ਪਾਸ ਜ਼ਾਹਿਰ ਨ ਕਰੰ
ਗਾ। ਔਰ ਯੇਹ ਭੀ ਵਾਯਦਾ ਲੀਆ ਜਾਵੇ
ਕਿ ਮੈਂ ਘੋੜਾ, ਅਸਬਾਬ, ਪੋਸਸ, ਬਸਤ੍ਰ
ਵਗੈਰਾ ਉਮਦਾ ਸਾਫ ਰੱਖੰਗਾ। ਯੇਹ
ਵਾਯਦਾ ਇਸ ਲੀਏ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕੋ
ਇਸ ਬਾਤ ਕੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਵੇਹ ਮੁਰਖ
ਕਹਿਲਾਤਾ ਹੈ। ਪੋਸਸ ਖਰਾਬ, ਦੁਸਰੇ
ਕੀ ਗੁਫਤਗੂ ਮੇਂ ਦਖਲ ਦੇਨਾ, ਰਸਤੇ
ਚਲਤੇ ਖਾਨਾ, ਯੇਹ ਲਖੂਟ ਕਮਸਮ

ਝੰ ਕੇ ਕਹੇ ਹੈਂ ॥

[੨੮] ਅਹਿਲਕਾਰਾਨ ਔਰ ਉਹਦੇਦਾਰਾਨ
ਵ ਮੁਹੁਰਾਨ ਕੇ ਲੜਕੜੋਂ ਕੋ ਲਾਯਕ
ਬਨਾਨੇ ਕੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਤੀ ਰਹੇ ਕਿਉਂ
ਕਿ ਯੇਹ ਰਜਾਸਤ ਮੇਂ ਆਦਮੀਓਂ ਕਾ
ਗੱਲਾ ਹੈ । ਔਰ ਉਨਕਾ ਵਜ਼ੀਫਾ ਸਾਤ
ਰੁਪਏ ਮਾਹਵਾਰ ਸੇ ਕਮ ਔਰ ਗਿਆ
ਰਾਂ ਸੇ ਜ਼ਜਾਦਾ ਨ ਹੋ । ਜਿਸਕੇ ਪਿਤਾ ਕੋ
ਪੂਰੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਮਿਲਤੀ ਹੋ ਉਸ ਕੋ
ਪਾਂਚ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਮਿਲੇ । ਲੇਕਨ
ਥੋੜਾ ਬਹੁਤਾ ਹੋਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਚਾਹੀਏ । ਇਸ
ਸੇ ਲੜਕੇ ਕਾ ਦਿਲ ਬਧਾ ਰਹਿਤ ਹੈ ॥

[੨੯] ਜਿਸ ਨੌਕਰ ਪਰ ਰੰਸੀ ਹੋ ਉਸਕਾ
ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚਾਲੀਸ ਵ ਸਾਠ ਰੁਪਏ
ਮਾਹਵਾਰ ਸੇ ਕਮ ਔਰ ਅੱਸੀ ਰੁਪਏ
ਸੇ ਜ਼ਜ਼ਾਦਾ ਨ ਹੋ ਯਾਨੇ ਜਿਸ ਮੇਂ ਉਸ
ਕੀ ਹੈਸੀਅਤ ਅੱਛੀ ਬਨੀ ਰਹੇ ਐਸਾ
ਹੋਨਾ ਚਾਹੀਏ ॥

[੩੦] ਦਾਣਾ ਨੀਰਾ ਵਗੈਰਾ ਏਕ ਸਾਲ ਕੇ
ਲੀਏ ਮਾਹ ਸਾਵਣ ਸੇ ਪਹਿਲੇ ਇਕੱਠਾ
ਜਮਾਕੀਆ ਜਾਵੇ ਮਏ ਫੌਜ ਵਗੈਰਾ
ਕੁੱਲ ਖਰਚਕੇ । ਅਗਰ ਭਾਉ ਸਸਤਾ ਹੈ
ਤੇ ਦੋ ਸਾਲ ਕਾ ਖਰੀਦ ਲੇਨਾ ਚਾਹੀਏ
ਅਗਰ ਜ਼ਜ਼ਾਦਾ ਹੋ ਤੇ ਸਾਲ ਤਮਾਮ

ਕੇ ਬਾਦ ਫਰੋਖਤ ਕੀਆ ਜਾਵੇ । ਜਿਸ
ਰੋਜ਼ ਦਾਣਾ ਖਰੀਦੇਂ ਏਕ ਰਾਤ ਬਾਹਿਰ
ਪੜਾ ਰਹੇ । ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਫੇਰ ਪਚਾਸ ੨
ਯਾ ਸੌ ਸੌ ਮਣ ਕੇ ਲਗਾ ਕਰ ਪਹਿਰਾ
ਖੜਾ ਕੀਆ ਜਾਵੇ ਅਗਲੇ ਰੋਜ਼ ਸੁਭਾ
ਹੀ ਕੋਠੜੇਂ ਮੇਂ ਡਾਲਾ ਜਾਇ ਯਕੀਨ
ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੇ ਫੋਰਾ, ਸੁਸਰੀ,
ਕਮ ਲਗੇ ਗਾ ॥

[੩੧] ਸਾਲਾਨਾ ਜਮਾਂ ਖਰਚ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨਕਦੀ
ਵਗੈਰਾ ਹਰਏਕ ਕਾਰਖਾਨੇ ਕਾਦੁਮਾਰੇਂ
ਵਾਰ ਮਏ ਸਿਵਾਇ ਖਰਚ ਕੇ ਰਾਜਾ
ਖੁਦ ਸੁਨਤਾ ਰਹੇ । ਏਕ ਨਕਲ ਉਸ

ਕੀ ਨਿਆਬਤ ਦੀਵਾਨੀ ਮੇਂ ਏਕ ਦੀ-
ਵਾਨੀ ਮਾਲ ਸਦਰ ਮੇਂ, ਏਕ ਡਿਹੁਡੀ
ਮੁਬਾਰਕ ਪਰ ਮੌਜੂਦ ਰਹੇ ॥

[੩੨] ਬਾਲਕ, ਬਿਧ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਰੋਗੀ ਵ-
ਗੈਰਾ ਕਾ ਖਜ਼ਾਲ ਰਈਸ ਬਖ਼ੂਬੀ ਰੱਖੇ
ਅੰਰ ਪਰਸ਼ਾਰਥ ਕਰੇ ਏਕ ਨਜ਼ੀਰ ਹੈ
“ਏਕ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਕੇ ਅੰਲਾਦ ਨਹੀਂ
ਬੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਬੇ ਪਾਂਚ
ਪੁਸ਼ਤ ਕੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ
ਬਾ ਗੋਯਾ ਕਿ ਹੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਥਾ। ਏਕ
ਬਣੀਏ ਨੇ ਉਸ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਕੋ ਲਪੇਟ
ਸਪੇਟ ਕਰ ਜ਼ਮੀਨ ਕਰਜ਼ੇ ਮੇਂ ਲਿਖਾਲੀ

ਬਲਕਿ ਰੁਪੜਾ ਜੁੜਾਦਾ ਲਿਖਾ ਲੀਆ
ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਔਰ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਨੀ ਕੋ ਬਿਧ
ਅਵਸਥਾ ਮੇਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ
ਹੋਗਿਆ” ਪਸ ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਕੀ ਰਾਜਾ
ਕੋ ਖ਼ਬਰ ਗੀਰੀ ਜ਼ਰੂਰ ਰੱਖਨੀ ਚਾਹੀਏ
ਯਾਨੇ ਰੁਪਏ ਕੀ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕਰਕੇ
ਅਸਲ ਰੁਪੜਾ ਬਣੀਏ ਕੋ ਦਿਲਾਯਾ
ਜਾਵੇ, ਬਾਕੀ ਰੱਦ ਕੀਆ ਜਾਵੇ, ਜ਼ਮੀਨ
ਤਾ ਹਯਾਤ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਕੇ ਪਾਸ ਰਹੇ।
ਔਰ ਆਇੰਦਾ ਕੋ ਹਦਾਯਤ ਜ਼ਾਰੀ ਹੋ
ਕਿ “ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਹੱਕ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਉਸ
ਕੀ ਰਜਿਸਟਰੀ ਸਿਵਾਇ ਸਰਕਾਰ

ਵਾਲਾ ਔਰ ਕੋਈ ਹਾਕਮ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨ
ਕਰੇ । ਤਾ ਹਿਆਤ ਉਨਕੇ ਕਬਜ਼ੇ ਮੇਂ
ਰਹੇਗੀ ਕਿਸੀ ਕਾ ਉਸ ਪਰ ਦਾਵਾ
ਨਹੀਂ ਹੈ” ਗ਼ੌਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ
ਇਸ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਨੇ ਕਈ ਪੁਸ਼ਤ ਤਕ
ਸਰਕਾਰ ਕੋ ਹਾਸਲ ਦੀਆ ਅਬ ਵੇਹ
ਲੈ ਹੋਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਏਕ ਉਸਕੋ ਸੰਤਾਨ
ਕੇ ਨ ਹੋਨੇ ਕਾ ਕਸ਼ਟ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ
ਰੋਟੀ ਕਾ ਕਸ਼ਟ ਹੈ । ਯੇਹ ਤੇ ਸੰਕਟ
ਮੇਂ ਸੰਕਟ ਹੈ । ਜੈਸੇ ਕਹਾ ਹੈ “ਸੰਕਟ
ਮੇਂ ਸੰਕਟ ਭਯਾ ਅਰਜ਼ ਕਰੇ ਮ੍ਰਿਗ
ਨਾਰੀ ਸੰਕਟ ਕਟੋ ਰੇ ਮੁਰਾਰੀ ॥

[੩੩] ਰਜਾਸਤ ਮੇਂ ਰਜਾਸਤ ਕੇ ਰਹਿਨੇ ਵਾਲੇ
ਕਦੀਮੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਨ ਕਾ ਹੱਕ ਹੈ ਦੂਸਰੇ
ਕਾ ਨਹੀਂ ਇਸਲੀਏ ਗ਼ੈਰ ਆਦਮੀ
ਬਾਹਰਲਾ ਰਜਾਸਤ ਕੇ ਕਿਸੀ ਕਾਮ ਮੇਂ
ਭਰਤੀ ਨ ਹੋ। ਅਗਰ ਰਾਜਾ ਨੇ ਉਸਕੀ
ਪਰਵਰਸ਼ ਕਰਨੀ ਹੋ ਤੋ ਘਰ ਬੈਠੇ ਕੋ
ਦੇਵੇ ਕਾਮ ਪਰ ਹਰਗਿਜ਼ ਨ ਕੀਆ
ਜਾਵੇ। ਇਸੀ ਤਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾਰ, ਤਅੱਲੁ
ਕਦਾਰ, ਲਿਹਾਜ਼ੀ ਆਦਮੀ ਭੀ ਕਾਮ ਪਰ
ਮੁਕਰਰ ਨ ਕਰੇ। ਅਗਰ ਕਰੋਗੇ ਤੋ
ਦਗਾ ਖਾਓਗੇ, ਰਜਾਸਤ ਲੁਟ ਜਾਵੇਗੀ,
ਜਿਨ੍ਹੋਂ ਨੇ ਕੀਆ ਦਗਾ ਖਾਇਆ। ਦੇਖੋ

ਹਰਸੇ ਰਿਆਸਤੋਂ ਕਾ ਅਹਿਦਨਾਮਾ॥

[੩੪] ਏਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਦ ਘਰ ਮੇਂ ਜਾਨਾ
ਸੈਸਟ ਹੈ ਹਮੇਸ਼ਹਿ ਜਾਨੇ ਸੇ ਕਈ ਤਰੇ
ਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੈਂ। ਜ਼ਜ਼ਾਦਾ ਵਿਸ਼ਾ, ਜ਼ਜ਼ਾ
ਦਾ ਨਸ਼ਾ, ਜ਼ਜ਼ਾਦਾ ਭੋਜਨ, ਜ਼ਜ਼ਾਦਾ ਬੈਠਕ
ਚਾਰੋਂ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਹੈਂ ॥

[੩੫] ਹਰਏਕ ਚੀਜ਼ ਰਜ਼ਾਸਤ ਮੇਂ ਸਿਜਲ
ਅੰਰ ਉਮਦਾ ਰਹੇ ਖ਼ਾਹ ਕਮ ਰੱਖੇਂ ॥

[੩੬] ਰਾਜਾ ਕੋ ਚਾਹੀਏ ਜੋ ਵਾਯਦਾ ਜਿਸ
ਕੇ ਸਾਬ ਸੋਰ ਸਮਝ ਕਰ ਕਰਲੀਆ
ਉਸ ਕੋ ਪੂਰਾ ਕਰੇ ਵਾਯਦੇ ਖਿਲਾਫ
ਹਰਗਿਜ਼ ਨ ਹੋ ॥

ਅਗਰਚਿ ਔਰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਸੀ ਬਾਤੋਂ
ਹੈਂ ਜਿਨ ਕੇ ਲਿਖਨੇ ਮੇਂ ਤਵਾਲਤ ਹੋਤੀ
ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਜਬ ਰਾਜਾ ਰਾਜਧਾਨੀਕਾ ਕਾਮ
ਇਸ ਗੀਤੀ ਪਰ ਕਰੇਗਾ ਤੋ ਔਰ ਬਹੁਤ
ਸੀ ਨਿਕਸੇਂਗੀ । ਅਗਰ ਰਾਜਾ ਇਨ ਬਾਤੋਂ
ਪਰ ਭੀ ਪੂਰਾ ਚਲੇ ਤੋ ਭੀ ਦੁਨੀਆ ਮੇਂ ਨੇਕ
ਨਾਮੀ ਪਾਸਕਤਾ ਹੈ ॥

(੧੨) ਬਾਰਾਂ ਬਾਤੋਂ ਰਾਜ ਕੋ ਨੁਕਸਾਨ
ਪਹੁੰਚਾਨੇ ਵਾਲੀ ਯੋਹ ਹੈਂ:—

(੧) ਬੈਸੁਮਾਰ ਖਰਚ ਆਮਦਨ ਸੇ ਜੁਗਾਦਾ
ਹੋਨਾ ॥

(੨) ਜੋ ਮਕਾਨਾਤ ਹਜ਼ਾਰਹਾਰੁਪਜਾ ਖਰਚ ਹੋ
ਕਰ ਤਜਾਰ ਹੂਏ ਹੈਂ ਵੋਹ ਨਿਗਹ ਬਾਨੀ
ਨ ਰੱਖਨੇ ਸੇ ਗਿਰ ਜਾਨੇ ॥

(੩) ਬਦਚਲਨ ਆਦਮੀ ਕਲੋਲਾਂ ਕਰੋਂ
ਨੈਕ ਆਦਮੀ ਸਜਾ ਪਾਏਂ ॥

(੪) ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਨ ਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਸ ਕਰ
ਉਨ ਲੋਗੋਂ ਕੋ ਦੀ ਜਾਵੇ ਜਿਨਕਾ ਕੁਛ
ਭੀ ਹੱਕ ਨ ਹੋ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰੋਂ ਕਾ ਪਰਵਾਰ

ਦੁਖ ਭੋਗੇ ॥

(੫) ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਕਰ ਉਂਚੇ ਉਂਚੇ ਹੱਸਨਾ
ਖੇਲਨਾ ਕੂਦਨਾ ਅੰਰ ਬੇਹੂਦਾ ਨਾਚਨਾ
ਗਾਨਾ ਜਿਸ ਸੇ ਬਰੋਬੀ ਹੋ ॥

(੬) ਸ਼ਕਾਰ, ਵਗੈਰਾ ਖੇਲੋਂ ਮੇਂ ਦਿਨ
ਬਿਤੀਤ ਕਰਨਾ ॥

(੭) ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅੰਰ ਵੇਸ਼ਯਾ ਗਮਨ
ਕਰਨਾ ॥

(੮) ਜਿਨ ਅਹਿਲਕਾਰੋਂ ਨੇ ਕੋਈ ਬਡੀ
ਭਾਰੀ ਬੈਰ ਖਾਹੀ ਰਜਾਸਤ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕੀ
ਉਨ ਕੇ ਲੀਏ ਸਰ ਕਾਰੀ ਖਜਾਨੇ ਸੇ
ਰੁਪਯਾ ਖਰਚ ਹੋਕਰ ਅੱਛੇ ਅੱਛੇ ਮਕਾ-

ਨਾਤ ਤਜਾਰ ਕਰਵਾਕਰ ਦੇਨਾ ਹਾਲਾਂ
ਕਿ ਉਨਕਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

(੯) ਰਜਾਸਤ ਕਾ ਸਾਲਾਨਾ ਜਮਾ ਖਰਚ
ਨ ਸੁਨਨਾ ॥

(੧੦) ਰਜਾਸਤ ਕਾ ਨਫਾ ਔਰ ਨੁਕਸਾਨ ਕ-
ਰਨੇ ਵਾਲੇ ਕੋ ਏਕ ਜੈਸਾ ਹੀ ਸਮਝਨਾ ॥

(੧੧) ਹਾਥੀ, ਘੋੜਾ, ਗਾਇ, ਬੈਲ, ਮੈਸ,
ਬਕਰੀ, ਭੇਡ, ਕੁੱਤੇ ਵਰਗੇ ਕਾ ਰਾਤਬ
ਦਾਣਾ, ਨੀਰਾ, ਖੰਡ ਵਰਗੇ ਨੌਕਰੋਂ ਨੇ
ਉੜਾਨਾ ਉਨ ਬੇਚਾਰੇ ਅਬੋਲਧਨ ਜਾਨ
ਵਰੋਂ ਹੈਵਾਨੋਂ ਨੇ ਭੂਖੇ ਪਜਾਸੇ ਰਹਿਕਰ
ਦਿਨ ਕਾਟਨੇ ਔਰ ਸ਼ਰੀਰ ਸੇ ਦੁਬਲੇ

ਹੋਨਾ। ਇਸ ਮੇਂ ਰਜਾਸਤ ਕਾ ਖਰਚ ਪੂਰਾ
ਹੋਜਾਨਾ ਲੋਗੋਂ ਕੋ ਚੋਰੀ ਕੀ ਆਦਤ
ਪੜਨੀ ਅਗਰ ਕੋਈ ਸਖਸ ਡੰਗਰ ਪਸੂ
ਵਫਾਦਾਰ ਜਾਨਵਰ ਕੋ ਮਾਰੇ ਤੋ ਉਨ
ਕਾ ਇਨਸਾਫ ਨ ਕਰਨਾ ॥

(੧੨) ਅਹਿਲਕਾਰਾਨ ਨੇ ਹਾਂਜੀ ਕੇ ਨੌਕਰ
ਬਨ ਜਾਨਾ ਸਾਫ ਰਾਇ ਨਦੇਨੀ ॥

ਜਿਸ ਜਗੇ ਯੇਹ ਬਾਰਾਂ ਬਾਤੋਂ ਹੋਂਗੀ
ਉਸ ਰਾਜਾ ਕੇ ਰਾਜ ਮੇਂ ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਡਾਕੂ
ਵਗੈਰਾ ਲੂਟਨੇ ਲਗਾ ਜਾਂਯਗੇ ਜਿਸ ਸੇ ਰਾਜਾ
ਕੀ ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਂਗੀ ਔਰ ਪ੍ਰਜਾ ਕਸਟ
ਪਾਵੇਗੀ ॥

ਪਸ ਜੋ ਰਾਜਾ, ਮੰਤ੍ਰੀ ਵਗੈਰਾ ਉਪਰ
ਕੇ ਛੱਤੀ ਸੁਲੱਖੁਣੇਂ ਪਰ ਚਲਤਾ ਹੈ ਉਸ
ਕੀ ਨੇਕਨਾਮੀ ਔਰ ਜਿਸ ਮੇਂ ਬਾਰਾਂ ਬਾਤੋਂ
ਹੈਂ ਉਸਕੀ ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਤੀ ਹੈ। ਇਸਲੀਏ
ਨੇਕ ਬਾਤੋਂ ਪਰ ਚਲਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ॥

ਰਾਜਾ ਅਪਨੇ ਫਰਜ਼ ਅਦਾ ਕਰੇ ਅਗਰ
ਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਤੋ ਨਰਕ
ਗਾਮੀ ਹੋਗਾ ॥

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕਾ ਕਥਨ ਹੈ “ਤਪ ਸੇ ਰਾਜ
ਰਾਜ ਸੇ ਨਰਕ” ਤਸ਼ਰੀਹ ਇਸ ਕੀ ਯੇ
ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਰਾਜਾ ਗੱਦੀ ਅਰਥਾਤ ਅਦਲ
ਪਰ ਬੈਠ ਕਰ ਇਨਸਾਫ ਨ ਕਰੇ ਤੋ ਨਰਕ
ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਤੀ ਹੈ। ਜੈਸਾਕਿ ਏਕ ਰਾਜਾ
ਕਿਰਲਾ ਹੂਆ ਜਿਸ ਕੀ ਕਥਾ ਮਹਾਂਭਾਰਤ
ਮੇਂ ਹੈ। ਅਗਰ ਅਦਲ ਕਰੇ ਤੋ ਸੂਰਗ ਹੈ।
ਜੈਸਾਕਿ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਹੂਆ ਹੈ। ਇਸਲੀਏ
ਜਬ ਰਾਜਾ ਕੋ ਰਾਜ ਅਭਖੇਖ ਹੋਕਰ ਗੱਦੀ

ਪਰ ਬੈਠਾਇਆ ਜਾਇ ਤੇ ਹਰਵਕਤ ਇਨ
ਸਾਫ਼ ਕੀ ਤਰਫ਼ ਲਗਾ ਰਹੇ, ਪ੍ਰਜਾ ਕੇ
ਮੁਖ ਔਰ ਜ਼ਮੀਨ ਕੀ ਆਬਾਦੀ ਕੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼
ਕਰੇ, ਜ਼ਮੀਨ ਔਰ ਪਾਨੀ ਕੇ ਹਾਲਾਤ ਸੇ
ਬਖ਼ੂਬੀ ਵਾਕਿਫ਼ ਹੋ । ਅਗਰ ਰਾਜਾ ਨੇ
ਗਾਂਦੀ ਪਰ ਬੈਠ ਕਰ, ਇਨਸਾਫ਼ ਕੇ ਛੋਡ
ਕਰ, ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਕਾਰੋਂ ਮੇਂ ਪਰਵਿਰਤ ਹੋਨਾ
ਹੋ ਤੇ ਗਾਂਦੀ ਬੈਠਨੇ ਸੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸਾਫ਼
ਜਵਾਬ ਦੇਦੇਵੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸੇ ਰਾਜ ਧਾਨੀ
ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲੀ ਜਾਤੀ ॥

ਰਾਜ ਕੇ ਬਿਵਹਾਰ ਮੇਂ ਮੁਖ ਪੋਲੀਟੀ
ਕਲ (ਰਾਜ ਨੀਤੀ) ਹੈ ਜੋ ਰਾਜਾ “ਪੋਲੀ

ਟੀਕਲ' ਕੇ ਅਰਥ ਜਾਨਤਾ ਹੈ ਵੋਹੀ
ਨੀਤੀ ਪੂਰਬਕ ਰਾਜ ਕਰ ਸਕਤਾ ਹੈ ।
“ਪੋਲੀਟੀਕਲ” ਕੇ ਪਾਂਚ ਅਖੂਰ ਹੈਂ । ਜੋ
ਸ਼ਖਸ ਇਨ ਪਾਂਚੋਂ ਅਖੂਰੋਂ ਕਾ ਅਰਥ
ਅਲਹਿਦਾ ਅਲਹਿਦਾ ਲਗਾ ਦੇਵੇ ਤੋ ਉਸ
ਕੋ ਨੀਤੀ ਵਾਨ ਸਮਝਨਾ ਚਾਹੀਏ ॥

ਜਿਸ ਰਾਜਾ ਕੋ ਧਰਤੀ, ਪਾਨੀ ਕੀ
ਪਹਿਚਾਨ ਨ ਹੋ ਔਰ ਪ੍ਰਜਾ ਕਾ ਇਨਸਾਫ਼
ਨ ਕਰੇ ਔਰ ਕਾਮਾਤੁਰ ਹੋਕਰ ਹਰਵਕਤ
ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰੋਂ ਮੇਂ ਪਰਵਿਰਤ ਰਹੇ ਉਸ
ਕੋ ਗਧੇ ਕੀ ਜੂਨ ਮਿਲਤੀ ਹੈ । ਵਹੀ ਗਾਂਦੀ
ਜਿਸ ਪਰ ਬੈਠ ਕਰ ਇਨਸਾਫ਼ ਫੋਡ ਵਿਸ਼ੇ

ਵਿਕਾਰ ਕੀਏ ਹੈਂ ਗਏ ਕੀ ਜੂਨ ਮੇਂ ਡਾਲ
ਦੇਤੀ ਹੈ “ ਗਾਂਦੀ-ਗਧਾ ” ਇਸ ਕੇ
ਵੀਚਾਰੋ ਕਿਆ ਭਾਵ ਹੈ। ਔਰ ਘੁਮਾਰ ਇਸ
ਕੀ ਪੀਠ ਪਰ ਗੁੰਟ ਟਿਕਾਤਾ ਹੈ ਜਿਸ
ਸੇ ਲਾਗੇ ਵਗੈਰਾ ਕੇ ਜ਼ਖਮ ਹੋਜਾਤੇ ਹੈਂ
ਔਰ ਛੋਡਨੇ ਕੇ ਵਕਤ ਉਨ ਜ਼ਖਮੋਂ ਪਰ
ਮੱਟੀ ਡਾਲ ਦੇਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਮ ਦੇਵ ਕੋ
ਬਿਥਾ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰੋਂ ਮੇਂ ਖੋਯਾ ਥਾ ਵਹੀ
ਕਾਮ ਦੇਵ ਕਾਗ ਰੂਪ ਹੋਕਰ ਗਏ ਕੇ
ਜ਼ਖਮੋਂ ਪਰ ਚੌਚੇਂ ਮਾਰਤਾ ਹੈ । ਔਰ
ਘੁਮਾਰ ਉਨ ਜ਼ਖਮੋਂ ਪਰ ਫਿਰ ਮੱਟੀ
ਡਾਲਤਾ ਹੈ। ਸੋ ਯੇ ਮੱਟੀ ਵੇਹੀ ਧਰਤੀ ਰੂਪ

ਹੈ ਜਿਸ ਕੀ ਸਹਾਯਤਾ ਰਾਜਾ ਨੇ ਨਹੀਂ
 ਕੀ ਥੀ ਜੋ ਇਸ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਜ਼ਖਮੋਂ
 ਪਰ ਪੜਤੀ ਹੈ । ਗੂੰਟ ਰਾਧੇ ਕੀ ਪੀਠ
 ਪਰ ਇਸ ਲੀਏ ਟਿਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਬਰਦ
 ਮੈੜਤਾ ਸੇ ਗੂੰਟ ਭੀ ਗਾਂਦੀ ਕਾ ਸੂਰੂਪ ਹੈ
 ਔਰ ਪਲਾਣ ਪਾਪ ਰੂਪ ਹੈ । ਭਾਵ ਯੇਹ
 ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਗਾਂਦੀ ਪਰ ਬੈਠ ਕਰ ਅਹੰ
 ਕਾਰ ਮੇਂ ਪਰਵਿਰਤ ਹੋਕਰ, ਧਨ ਕੇ ਮਦ
 ਸੇ ਮਦਰਾ ਮਾਂਸ ਮੇਂ ਉਨਮਤ ਹੋਕਰ, ਪਰ
 ਇਸਤ੍ਰੀਓਂ ਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਕੀਏ, ਰਾਜ
 ਧਾਨੀ ਸੇ ਪਦਾਰਥ ਅੱਛੇ ਅੱਛੇ ਖਾਏ, ਰੁਪਯਾ
 ਖਰਚ ਕੀਆ, ਔਰ ਗਾਂਦੀ ਕੇ ਬੈਝ ਕੋ ਨਹੀਂ

ਉਠਾਇਆ, ਮਾਲਸ ਕੀਆ, ਵੋਹੀ ਗੱਦੀ
ਗੁੰਟ ਰੂਪ ਹੋਕਰ ਪੀਠ ਪਰ ਟਿਕਤੀ ਹੈ।
ਜੈਸਾਕਿ ਹਨੂਮਾਨ ਨਾਟਕ ਮੇਂ ਰਾਵਣ ਕੋ
ਅੰਗਦ ਨੇ ਕਹਾ ਹੈ ਕਿ “ਤੇਰੇ ਮਾਰਬ
ਕੋ ਤੇਰੇ ਪਾਪ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਹੈ”

ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰੋਂ ਮੇਂ ਜੋ ਜ਼ਜਾਦਾ ਇੱਛਾ
ਰਹੀ ਇਸੀ ਕਾਰਨ ਸੇ ਇਸਕੀ ਲਿੰਗੋਂ
ਦੀ ਬਡੀ ਹੁਈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਵਿਸ਼ੇ ਮੇਂ
ਜ਼ਜਾਦਾ ਇੱਛਾ ਥੀ ਅਬ ਵਿਸ਼ਾ ਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤ
ਹੋਲੇ। ਜਿਨ ਇਸਤ੍ਰੀਓਂ ਨੇ ਭੂਸ਼ਨ ਬਸਤ੍ਰੋਂ
ਕੇ ਲਾਲਚ ਸੇ ਅਪਨੇ ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ
ਸੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋਕਰ ਰਾਜੜੋਂ ਵਗ਼ੈਰਾ ਅੰਨੜ

ਪੁਰਸ਼ੋਂ ਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਕੀਏ, ਅਪਨੇ
ਪਤੀ ਕੋ ਪਰਮੇਸ਼ੂਰ ਰੂਪ ਨ ਮਾਨਾ, ਵੋਹ
ਗਧੀ ਬਨਕਰ ਔਰ ਪੁਰਸ਼ ਗਧਾ ਬਨਕਰ
ਇਕੱਠੇ ਹੋਤੇ ਹੈਂ । ਪਸ ਪਰਾਏ ਹੱਕ ਅੰਗੀ
ਕਾਰ ਕਰਨੇ ਕਾ ਯੇਹ ਫਲ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ
ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਪਰਾਏ ਹੱਕ
ਕੋ ਮਨਾ ਕੀਆ ਹੈ “ ਹੱਕ ਪਰਾਇਆ
ਨਾਨਕਾ ਉਸ ਸੁਅਰ ਉਸ ਗਾਇ । ਗੁਰ
ਪੀਰ ਹਾਮਾਂ ਤਾਂ ਭਰੇ ਜਾਂ ਮੁਰਦਾਰ ਨ
ਖਾਇ ” ਜੋ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਕਰ ਸ਼ਰਾਬੀਓਂ
ਕੀ ਮੰਡਲੀ ਮੇਂ ਬੈਠ ਕਰ ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ
ਹਾਹਾ, ਹੀਹੀ ਕਰੀ ਥੀ ਉਸੀ ਕੇ ਆਸਾਯ

ਸੇ ਗਏ ਕੀ ਆਵਾਜ਼ “ਹੀਰੁ ਹੀਰੁ”
ਕਰਕੇ ਹੋਤੀ ਹੈ । ਜੇ ਕਾਮ ਕੇ ਬਸ
ਹੋਕਰ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀਓਂ ਕੀ ਤਰਫ ਕੁਦ੍ਰਿ-
ਸ਼ਟੀ ਕੀ ਥੀ ਔਰ ਕਾਮ ਦੇਵ ਕੇ ਨੀਚੀ
ਜਗੇ ਦੀਆ ਥਾ ਇਸ ਪਾਪ ਸੇ ਉਸੀ ਕਾਮ
ਨੇ ਇਨ ਕੇ ਬੱਚੇ ਬੱਚੀਆਂ ਬਨ ਕਰ ਕਸ਼ਟ
ਉਠਾਇਆ ॥

ਜੇ ਸ਼ਖਸ ਰਾਜ ਧਾਨ ਬਿਨਾ ਹੱਕ
ਕੇ ਖਾਤਾ ਹੈ ਵੋਹ ਮਾਨਿੰਦ ਅਚਾਰਜੋਂ
ਔਰ ਡਕੌਤੋਂ ਕੇ ਪਤਿਗ੍ਰਹ ਹੈ । ਬਲਕਿ
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਇਸ ਸੇ ਭੀ ਜਜਾਦਾ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ।
ਸਾਧੂ ਲੋਗ ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਰਾਜ ਧਾਨ ਸੇ

ਬਚਤੇ ਹੈਂ ॥

ਗਧੇ ਕੇ ਖਾਨੇ ਲੀਏ ਜੂਠਾ ਥੋਰ ਇਸ
ਲੀਏ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੇ ਅੱਛੇ ਅੱਛੇ
ਪਦਾਰਥ ਖਾਕਰ ਪਰਾਈ ਜੂਠ ਪਰ
ਇਸਤੀਆਂ ਸੇਭੋਗ ਕੀਆ, ਥਾਉਂ ਕੁਥਾਉਂ
ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਾ, ਇਸ ਲੀਏ ਚੂੜੇ ਕਾ
ਆਹਾਰ ਜੂਠਾ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ॥ ਗਰਮੀ
ਕੇ ਜੋਸ ਸੇ ਜੋ ਜਜ਼ਾਦਾ ਤਾਕਤ ਹੋਨੇ ਸੇ
ਜਜ਼ਾਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਕੀਆ ਥਾ ਉਸ ਆਸ਼ਜ ਸੇ
ਗਧਾ ਗਰਮੀ ਕੀ ਮੌਸਮ ਮੇਂ ਵਿਸ਼ਾ ਜਜ਼ਾਦਾ
ਕਰਤਾ ਹੈ । ਮਸਲ ਹੈ ਕਿ “ਖੁਰ ਤੱਤਾ
ਗੱਦੋਂ ਮੱਤਾ” ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਤਾਕਤ

ਜਾਜ਼ਦਾ ਗਰਮੀ ਮੇਂ ਹੈ ਵਰਨਹਿ ਸਰਦੀ
ਕੀ ਮੌਸਮ ਮੇਂ ਸੀਤ ਮਾਰਤਾ ਹੈ ॥

ਜੋ ਰਾਜਾ ਕਾ ਘੋੜਾ ਹੈ ਵੋਹ ਘੁਮਾਰ
ਬਨਕਰ ਡੰਡੇ ਮਾਰਤਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ੇ
ਮੇਂ ਪਰਵਿਰਤ ਹੋਕਰ ਘੋੜੇ ਕੀ ਖਬਰ
ਨਹੀਂ ਲੀਐਰਨਾ ਸੇਵਾ ਹੁਈ ਇਸਵਾਸਤੇ
ਘੋੜਾ ਕਹਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸੇ ਕਾਮ ਤੋ
ਐਸੇ ਐਸੇ ਲੀਏ ਕਿਮੁਲਕ ਵਗੈਰਾ ਮੈਂ ਨੇ
ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦੀਏ ਔਰ ਤੂੰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ
ਤਕ ਭੀ ਨ ਕਰਾਈ ਇਸਲੀਏ ਮੈਂ ਅਬ
ਘੁਮਾਰ ਬਨਕਰ ਡੰਡੇ ਮਾਰਤਾ ਹੂੰ ॥

ਘੁਮਾਰ ਮੂਰਖ ਇਸਲੀਏ ਹੁਆ ਕਿ

ਇਸਨੇ ਘੋੜੇ ਕੀਜੂਨ ਮੇਂ ਮੁਰਖਤਾਈ ਕੀ।
ਕਿਆ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਇਸਕੋ ਸੁਏ ਦੀਏ
ਥੇ ਅਗਰ ਐਸਾ ਮਾਲਕ ਥਾ ਤੋ ਉਸਕੋ
ਭੈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੀਆ ਇਸੀ ਕਾਰਣਸੇ
ਮੁਰਖਤਾਈ ਹੁਈ ਔਰ ਜੋ ਅਪਨੇ ਸ਼ਾਮੀ
ਕੀ ਸੇਵਾ ਮੇਂ ਭੁਖਾ ਪਯਾਸਾ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਾ ਥਾ
ਇਸੀਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੇ ਮਾਨੁਖ ਜੂਨ ਮਿਲੀ।
ਮੁਰਖਤਾਈ ਸਿਰਫ ਅਪਨਾ ਮਾਰਗ
ਭੁਲਨੇ ਕੀ ਵਜੇ ਸੇ ਹੁਈ ॥

ਪੁਮਾਰ ਇਸ ਮੁਰਖਤਾਈ ਕੋ ਦੂਰ
ਕਰਨੇ ਲੀਏ ਮਾਟੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ
ਮੱਟੀ ਕੇ ਘੋੜੇ ਔਰ ਭਾਂਡੇ ਬਨਾਤਾ ਹੈ ਕਿ

ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਘੋੜੇ ਸੇ ਖੇਲ ਕਰ ਆਨੰਦ
 ਹੋਗਾ ਔਰ ਭਾਂਡੇ ਮੇਂ ਕੋਈ ਰੋਟੀ ਖਾਇਗਾ
 ਔਰ ਕੋਈ ਪਾਨੀ ਪੀਵੇਗਾ, ਜਿਸਸੇ ਮੁਝੇ
 ਫਲ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਕਰ ਮੁਰਖਤਾ ਦੂਰ
 ਹੋਜਾਯਗੀ । ਤਾਤ ਪਰਜ ਯੇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ
 ਸ਼ਖਸ ਅਪਨਾ ਫਰਜ਼ ਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ
 ਉਸਕੋ ਅਪਨੇ ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਜ਼ਰੂਰ
 ਭੋਗਨਾ ਪੜੇਗਾ ਅਗਰ ਫਰਜ਼ ਅਦਾ ਨ
 ਕਰਸਕੇ ਤੋ ਗਦਾਗਰ ਹੋਜਾਇ, ਕਿਉਂਕਿ
 ਗਦਾਗਰੀ ਕਾਯਰੋਂ ਕੇ ਲੀਏ ਹੈ । ਜੈਮਨੀ
 ਅਸਮੇਧ ਮੇਂ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਬ ਪਰਦੁਮਨ
 ਯੁੱਧ ਭੂਮਕਾ ਮੇਂ ਸੇ ਅਨੁਸਾਲਦੈਤ ਕੇ

ਯੱਧ ਸੇ ਭਾਗਾਕਰ ਚਲਾ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਂਰਾਜ ਨੇ ਪਰਦੁਮਨ ਕੋ ਬਹੁਤ
ਖੋਟੇ ਬਚਨ ਕਹਿਕਰ ਕਹਾ ਹੈ ਕਿ ਐ
ਪੁਤ੍ਰ ਅਬ ਤੂ ਖੂਤੀ ਨਹੀਂ ਰਹਾ ਇਸਲੀਏ
“ਹੋਇ ਅਤੀਤ ਬੇਗ ਬਨ ਜਾਵੋ । ਬੈਰਾਗੀ
ਹੈ ਮੂੰਡ ਮੁਡਾਵੋ” ਭਾਵ ਯੇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੂੰਹ
ਸਿਰ ਮੁਨਾਕਰ ਗਏ ਕੀ ਤਰੇ ਪਰ ਰਾਖ
ਮੇਂ ਲੇਟੋ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਜੇ ਰਾਜਾ ਅਪਨੇ ਫਰਜ਼ ਅਦਾ ਨ ਕਰੇ
ਉਸਕੋ ਗਏ ਕੀ ਜੁਨ ਆਪਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ
ਕਿਆ ਕਿਸੀ ਰਾਜਾ ਕੋ ਗਏ ਕੀ ਜੁਨ

ਹੁਈ ਹੈ ?

ਉੱਤ੍ਰ

ਐਰ ਬਾਤੇਂ ਤੋ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹੀਂ ਰਾਜਾ
ਬਲੀ ਕੋ ਸਿਰਫ ਹੰਕਾਰ ਕੀ ਵਜੇ ਸੇ
ਖੱਚਰ ਕੀ ਜੂਨ ਮਿਲੀ । “ਦੇਖੋ ਹਰਿ
ਬੰਸ ਪੁਰਾਣ ਜਹਾਂ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਅਪਨੀ
ਬਿਭੂਤੀ ਦਿਖਾਕਰ ਰਾਜਾ ਬਲੀ ਸੇ ਗੁਫ-
ਤਗੁ ਕੀ ਹੈ” ਰਾਜਾ ਬਲੀ ਗਜਾਨੀ ਥਾ
ਐਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਅਪਨੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਥੀ
ਇਸਲੀਏ ਉਸਕੋ ਖੱਚਰ ਕੀ ਜੂਨ ਮੇਂ
ਬੋਝ ਉਠਾਨਾ ਨਹੀਂ ਪੜਾ । ਐਸੇ ਹੀ
ਰਾਵਨ ਕਾ ਏਕ ਸਿਰਗਧੇ ਕਾ ਥਾ ॥

ਜਬਕਿ ਬਲੀ ਜੈਸੇ ਖੱਚਰ ਬਨੇ ਤੋ
ਫਿਰ ਇਸ ਸਮਯ ਕੇ ਕਾਮੀ, ਕ੍ਰੋਧੀ,
ਜੋ ਅਪਨੇ ਫ਼ਰਜ਼ ਕੋ ਅਦਾ ਨ ਕਰੇਂ ਔਰ
ਰਾਤ ਦਿਨ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇਂ
ਮੇਂ ਲੰਪਟ ਰਹੇਂ ਉਨਕੋ ਗਧੇ ਕੀ ਜੁਨ
ਮਿਲਨੇ ਮੇਂ ਕਿਆ ਅਸਰਰਜ ਹੈ। ਅਗਰ
ਗਧੇ ਕੀ ਜੁਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ ਤੋ ਕਰਮ
ਅਨੁਸਾਰ ਔਰ ਕਿਸੀ ਖੋਟੀ ਜੁਨ ਮੇਂ
ਜਾਕਰ ਕਸ਼ਟ ਉਠਾਵੇਂਗੇ। ਇਸਲੀਏ
ਰਾਜਾ, ਮੰਤ੍ਰੀ, ਨੌਕਰ, ਪ੍ਰਜਾ, ਚੂੜ੍ਹਾ,
ਚਮਾਰ, ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ, ਢੱਟੇ, ਸਾਨ੍ਹ, ਆਦਿਕ
ਸਭਕੋ ਅਪਨਾ ਅਪਨਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਨਾ

ਚਾਹੀਏ ਵਰਨਹਿ ਏਵਜ਼ ਦੇਨਾ ਪੜੇਗਾ ।
ਇਸਵਕਤ ਪਸ਼ੂ ਪੁਰਸ਼ੋਂ ਸੇ ਅੱਛੇ ਹੈਂ
ਕਿਉਂਕਿ ਗਰਭਣੀ ਮਾਦਾ ਸੇ ਭੋਗ ਨਹੀਂ
ਕਰਤੇ ਯਹੀ ਪੁੰਨ ਕਾਫੀ ਹੈ । ਪੁਰਸ਼
ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੇ ਪੇਟ ਮੇਂ ਬੱਚਾ ਹੋਨੇ ਪਰ
ਭੀ ਭੋਗ ਸੇ ਨਹੀਂ ਟਲਤੇ ॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਮਾਦਮੀ ਕੋ ਗਧੇ ਕੀ ਜੂਨ ਕੈਸੇ
ਮਿਲੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਸ਼ ਕਹੀਂ ਤੋ ਮਿਤ੍ਰ
ਹੂਆ ਅੰਰ ਕਹੀਂ ਉਸਕਾ ਸਸਕਾਰ ਹੂਆ?

ਉੱਤ੍ਰ

ਹਰ ਸ਼ਖਸ ਜਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਵਾ

ਮਲੀਨ ਔਰ ਸੂਫ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਹੈ ।
ਅਗਰ ਪੁਰਸ਼ ਨੇਕ ਕਾਮ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤੇ
ਉਸਕੇ ਪ੍ਰਾਣੋਂ ਕੀ ਪਵਨ ਉਸ ਕੀ ਵਾਸਨਾ
ਕੇ ਅਧੀਨ ਹੋਕਰ ਸੂਫ਼ ਪਵਨ ਮੇਂ ਮਿਲੇਗੀ
ਔਰ ਅੱਛੀ ਜਗੇ ਜਨਮ ਹੋਗਾ । ਅਗਰ
ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮਲੀਨ ਪਵਨ
ਮੇਂ ਮਿਲ ਕਰ ਖੋਟੀ ਜਗੇ ਜਨਮ ਹੋਗਾ
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਵਾਕ ਹੈ “ਸਾਈ ਵਸਤ
ਪ੍ਰਾਤਤਿ ਹੋਈ ਜਿਸ ਸਿਉਂ ਲਾਇਆ
ਹੋਤ” ਕਾਰਣ ਇਸ ਮੇਂ ਹਿਤ ਹੈ । ਜਿਸ
ਤਰਫ਼ ਚਿੱਤ ਔਰ ਆਤਮਾ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤੀ
ਲਗੇਗੀ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਉਸੀ ਤਰਫ਼ ਜਨਮ

ਹੋਗਾ । ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਾ ਵਾਕ ਹੈ ।

“ਅੰਤਕਾਲ ਜੋ ਇਸਤੀ ਸਿਮਰੈ, ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ ।
ਬਸਾ ਜੋਨਿ ਵਲ ਵਲ ਅਉਤਰੈ ॥ ਅੰਤ ਕਾਲ ਜੋ ਲੜਕੇ
ਸਿਮਰੈ, ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ । ਸੂਕਰ ਜੋਨਿ ਵਲ
ਵਲ ਅਉਤਰੈ” ॥

ਰਾਜਾ ਕਬੀ ਏਕ ਵਿਸ਼ੇ ਮੇਂ ਲੰਪਟ
ਨ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਸ਼ਖਸ ਏਕ ਵਿਸ਼ੇ ਮੇਂ
ਲੰਪਟ ਹੈ ਉਸਕੋ ਉਸੀ ਵਿਸ਼ੇ ਕੇ ਰਾਸਤੇ
ਉਸਕਾ ਸ਼ੰਤ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਤਾ
ਹੈ । ਜੈਸਾਕਿ ਲੋਭੀ ਕੋ ਲੋਭ ਦੇਕਰ,
ਕਾਮੀ ਕੋ ਖੂਬਸੂਰਤ ਇਸਤੀ ਕੇ ਜ਼ਿਰੀਏ,
ਨਸ਼ਈ ਕੋ ਨਸ਼ਾ ਦੇਕਰ, ਮਾਂਸ ਆਹਾਰੀ
ਕੋ ਮਾਂਸ ਦੇਕਰ, ਖੁਸ਼ਾਮਦੀ ਆਦਮੀ ਕੀ

ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਕੇ, ਬਸਤ੍ਰ ਕੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਕੇ
ਬਸਤ੍ਰ ਦੇਕਰ, ਭੋਜਨ ਕੇ ਪਜ਼ਾਰੇ ਕੇ ਉਮਦਾ
ਭੋਜਨ ਦੇਕਰ, ਸਤਸੰਗੀ ਕੇ ਸਤਸੰਗ ਕੇ ਜਿ
ਰੀਏ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਸ਼ਖਸ ਜਿਸ ਵਿਸ਼ੇ
ਮੇਂ ਅਤੀ ਲੰਪਟ ਹੈ ਖ਼ਾਹ ਵੋਹ ਨੇਕ ਵਿਸ਼ਾ
ਭੀ ਹੋ ਉਸਸੇ ਉਸੀਕੇ ਜ਼ਿਰੀਏ ਚਾਹੋ ਕੁਛ
ਕਰਾਲੋ ਕਭੀ “ਨਾਂਹ” ਨ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ
ਲੀਏ ਜੋ ਰਾਜਾ ਏਕ ਵਿਸ਼ੇ ਮੇਂ ਲੰਪਟ ਹੋਗਾ
ਉਸਕੀ ਰਾਜ ਧਾਨੀ ਮੇਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਕੇ ਉਤਪਾਤ ਹੋਂਗੇ। ਹਰ ਸ਼ਖਸ ਉਸਕੋ
ਅਪਨੇ ਫੰਧ ਮੇਂ ਫੰਸਾ ਲੇਵੇਗਾ। ੧ ਕਾਮ
੨ ਕ੍ਰੋਧ ੩ ਲੋਭ ੪ ਮੋਹ ੫ ਅਹੰਕਾਰ

ਇਨ ਪਾਚੋਂ ਸੇ ਰਾਜਾ ਬਚਕਰ ਰਹੇ ।
ਇਨਕੇ ਅਧੀਨ ਨਹੋ ਬਲਕਿ ਇਨਕੋ
ਅਪਨੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖੇ । ਕਾਮ ਚੇਸਟਾ ਸਮੇ
ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੇ ਅਰਥਾਤ ਅਪਨੀ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਕੋ ਰਿਤੁ ਦਾਨ ਦੇ । ਕ੍ਰੋਧ ਬੁਰਾ ਕਾਮ
ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਪਰ ਕਰੇ । ਲੋਭ ਅਪਨੀ
ਚੀਜ਼ ਕਾ ਕਰੇ ਪਰਾਈ ਚੀਜ਼ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨ
ਕਰੇ । ਮੋਹ ਨੇਕ ਕਾਮ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਸੇਕਰੇ ।
ਅਹੰਕਾਰ ਜੋਸ਼ਤੁ ਸਨ ਮੁਖ ਜੁਝਨੇ ਆਵੇ
ਉਸ ਸੇ ਕਰੇ । ਵੈਰਨਹਿ ਔਰ ਸਭਜਗੀ
ਨੀਵਾ ਰਹੇ । ਸਭ ਸੇ ਬਡਾ ਗੁਰੁ ਰਾਜਨੀਤਿ
ਕਾ ਯੋਹ ਹੈ ਕਿ ਮੌਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੈਸਾ

ਮੌਕਾ ਹੋ ਨਰਮ ਸਖਤ ਗੁਫਤਗੂ ਕਰਨੀ
ਰਾਜਾ ਵ ਮੰਤੀ ਸੀਖੇ ਔਰ ਅੰਨਯੋਕਤੀ ਸੇ
ਗੁਫਤਗੂ ਕਰੇਂ ਮਗਰ ਯੇਹ ਉਸਸੇ ਹੋਗੀ
ਜਿਸਕਾ ਸਾਫ਼ ਚਿੱਤ ਔਰ ਰਾਜਨੀਤਿ
ਪਰ ਅਸਵਾਰ ਹੈ, ਤਕਰੀਰ ਕਰਨੇ ਪਰ
ਹਾਵੀ ਹੈ, ਗੰਥੋਂ ਕੋ ਵਿਚਾਰ ਪੁਰਬਕ
ਪੜ੍ਹਕਰ ਅਮਲ ਕੀਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਖਾ ਉਸਕੀ
ਯੇਹ ਹੈ ਕਿ ਝੁਠੀ ਬਾਤ ਕੀ ਬਹਿਸ
ਪਕੜ ਕਰ ਇਮਤਹਾਨ ਕੇ ਤੌਰ ਪਰ
ਸੱਚੀ ਕਰ ਦਿਖਲਾਵੇ। ਔਰ ਝੁਠ ਕੇ
ਨਜ਼ਦੀਕ ਨ ਜਾਇ ਅਗਰ ਝੁਠ ਹੋ ਤੋ
ਸਿਰਫ਼ ਐਸਾ ਜੈਸਾ ਆਟੇ ਮੇਂ ਨਮਕ।

ਔਰ ਝੂਠੀ ਬਹਿਸ ਕੇ ਬਾਦ ਸਾਫ਼ ਕਹਦੇ
ਕਿ ਆਪਕਾ ਕਥਨ ਦਰੁਸਤ ਹੈ, ਮੇਰਾ
ਗਲਤ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਆਪਕੇ ਖ਼ਜ਼ਾਲ ਮੇਂ
ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਵਰਨਹਿ ਮੇਰੀ ਤਕਰੀਰ
ਰੰਦ ਹੋਸਕਤੀ ਥੀ। ਸੱਚੀ ਗੁਫ਼ਤਗੂ ਕਰਨੇ
ਕੇ ਸਮਯ ਅਪਨੀ ਬਿਭੂਤੀ ਕਾ ਖ਼ੌਫ਼ ਨ
ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਯੇਹ ਤੋ ਪਰਮੇਸ਼ੂਰ ਕੀ
ਆਇਆ ਹੈ ਕਭੀ ਆਤੀ ਹੈ ਕਭੀ ਜਾਤੀ
ਹੈ। ਜੋ ਸ਼ਖ਼ਸ ਸੱਚ ਪਰ ਕਾਯਮ ਰਹਿਤੇ
ਹੈਂ ਉਨ ਕਾ ਨਾਮ ਦੁਨੀਆ ਮੇਂ ਆਜ ਤਕ
ਚਰੰਜੀਵ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਕਬੀਰ ਆਦਿ ਭਗਤ
ਔਰ ਹਰੀਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਆਦਿ ਰਾਜਾ ॥

ਰਾਜਾ ਕੋ ਸ੍ਰੈਧਰਮ ਪਰ ਪਰਪੱਕ ਰਹਿ
ਕਰ, ਐਬੋਂ ਸੇ ਬਚਕਰ, ਉੱਤਮ ਕਰਮ
ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਏਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਰਸਤੇ
ਰਾਜਾ ਚਲੇਗਾ ਉਸੀ ਰਸਤੇ ਸਭ ਲੋਕ
ਚਲੇਂਗੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕਾ ਕਥਨ ਹੈ ॥

“ਰਾਗੀ ਧਰਮਣਿ ਧਰਮਿਸ਼੍ਰਾ, ਪਾਪੇ ਪਾਪਾ ਸਮੇਂ ਸਮਾਂ ।
ਲੋਕਾ ਸੁਮਨ ਬਰਤੰਤੇ, ਯਥਾ ਰਾਜਾ ਤਥਾ ਪ੍ਰਜਾ ॥

ਅਰਥ

ਰਾਜਾ ਕੇ ਧਰਮਾਤਮਾ ਹੋਨੇ ਸੇ ਉਸ
ਕੀ ਪ੍ਰਜਾ ਭੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਹੋਤੀ ਹੈ। ਪਾਪੀ
ਹੋਨੇ ਸੇ ਪਾਪੀ । ਸਮ ਹੋਨੇ ਸੇ ਸਮ ।
ਸਿੱਧਾਂਤ ਯੇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੈਸੇ ਰਾਜਾ ਚਲਤਾ

ਹੈ ਵੈਸੇ ਹੀ ਪ੍ਰਜਾ ਚਲਤੀ ਹੈ । ਰਾਜਾ
ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੇਂ ਐਸੇ ਰਹੇ ਜੈਸੇ ਜਲ ਮੇਂ
ਕਮਲ ਰਹਿਤਾ ਹੈ । ਯਥਾ “ਜੈਸੇ ਜਲ
ਮਹਿ ਕਮਲ ਨਿਰਾਲਮ ਮੁਰਗਾਈ ਨੈਸਾ
ਣੈ” ਅਗਰ ਐਥ ਭੀ ਕਰਨਾ ਹੋ ਤੇ ਭੀ
ਕਮਲ ਕੀ ਤਰੇ ਨਿਰਾਲਾ ਰਹਿਕਰ ਕਰੇ
ਸੋ ਵੋਹ ਯੋਹ ਤਰੀਕ ਹੈ ॥

(੧) ਅੱਵਲ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਿਸੀ ਕੇ ਨ
ਛਕੇ ਸਿਵਾਇ ਅਪਨੇ ਲੰਗਰ ਅਗਰ
ਕਭੀ ਭੋਜਨ ਅੱਛਾ ਨ ਬਨੇ ਤੇ ਉਸ
ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਨ ਕਰੇ ॥

(੨) ਨਸਾ ਜਨਾਨਿਆਂ ਮੇਂ ਜਾਕਰ ਪੀਵੇ

- ਮਹਿਫਲ ਮੇਂ ਹਰਗਿਜ਼ ਨ ਪੀਵੇ ।
- (੩) ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਕਮ ਕਰੇ ਐਸਾ ਨ ਹੋ ਕਿ
ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚ ਜ਼ਾਦਾ ਹੋਨੇ ਕੇ
ਕਾਰਨ ਮਾਮਲਾ ਈਜਾਦ ਕਰਨੇ
ਕੀ ਤਦਬੀਰੇਂ ਸੋਚਨੇ ਲਗ ਜਾਇ
ਕਿ ਅਗਰ ਹਾਸਲ ਕੇ ਸਾਥ ਏਕ
ਪੈਸਾ ਈਜਾਦ ਕੀਆ ਜਾਇ ਤੋ ਚਾ
ਲੀਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲਾਨਾ ਆਵੇਗਾ ।
ਬਲਕਿ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੇਂ ਕੋ ਤੋੜ
ਕਰ ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਸੁਖ ਦੇਵੇ ॥
- (੪) ਸ਼ਾਦੀ ਐਸੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੇ ਕਰੇ ਜੋ
ਨੇਕ ਚਲਨ, ਨੇਕ ਵਸਫ, ਸਰਬ

ਗੁਣਵੰਤ, ਖਾਨਦਾਨੀ ਹੋ । ਇਸ
ਸੂਰਤ ਪਰ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰ ਭੀ
ਸਕਤਾ ਹੈ ਔਰ ਕਮਲ ਕੀ ਨਜ਼ਾਈਂ
ਨਿਰਾਲਾ ਭੀ ਹੈ ॥

ਜਬ ਕਭੀ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਮੇਂ ਜਾਨਾ ਹੋ
ਤੋ ਨਸ਼ਾ ਔਰ ਵਿਸ਼ਾ ਕੋ ਕਤਈ ਤਰ ਕਕਰੇ
ਕਿਉਂਕਿ ਵੋਹ ਐਸੀ ਜਗੋ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਿ ਪੁ-
ਰਸ ਅਪਨੇ ਇਸ਼ਟ ਅਸਥਾਨ ਯਾ ਤੀਰਥ
ਜਾਤਾ ਮੇਂ ਜਾਕਰ ਬ੍ਰਹਮ ਚਰਯ ਰਖਤਾ
ਹੈ । ਜੈਸੇ ਬੀਮਾਰੀ ਕੇ ਵਕਤ ਪਰਹੇਜ਼
ਹੈ । ਅਦਾਰ ਪਰਹੇਜ਼ ਨ ਕਰੇ ਤੋ ਪ੍ਰਾਣੋਂ
ਕਾ ਧੋਖਾ ਹੈ ਇਸਲੀਏ ਨਸ਼ਾ, ਵਿਸ਼ਾ

ਸੇ ਬਚੇ । ਐਸਾ ਨ ਹੋ ਕਿ ਵੇਸ਼ਜਾ ਸੰਗ
ਹੈਂ ਉਨ ਸੇ ਬਿਭਚਾਰ ਹੋ । ਬਲਕਿ ਗੱਦੀ
ਕੇ ਅਸਥਾਨ, ਗੁਰੂ ਅਸਥਾਨ, ਸਾਧੂ
ਕੀ ਜਗਾ, ਪੂਜਯ ਅਸਥਾਨ, ਵੇਦ, ਗ੍ਰੰਥ,
ਵਗੈਰਾ ਅਸਥਾਨੋਂ ਕਾ ਅਦਬ ਰਖੇ । ਕਿਉਂ
ਕਿ ਨੇਕ ਮਾਰਗ ਚਲਨੇ ਸੇ ਨੇਕੀ ਫੈਲਤੀ
ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਾ ਵਾਕ ਹੈ “ ਸੱਚੇ
ਮਾਰਗ ਚਲਦਿਆਂ ਉਸਤਤ ਕਰੇ ਜਹਾ
ਨ’ ਜਬ ਅਪਨਾ ਨੇਕੀ ਕਾ ਸੁਹਰਾ ਸੁਨੇ
ਤੇ ਨੀਵਾਂ ਹੋਵੇ ਇਸ ਸੇ ਬੁੱਧੀ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਹੋਤਾ ਹੈ “ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਮਤ ਉਂਚੀ, ਮਤ ਕਾ
ਰਾਖਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ” ਭਾਵ ਯੇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨ

ਨੀਵਾਂ ਹੋਨੇ ਸੇ ਬੁੱਧੀ ਉਂਚੀ ਹੋਤੀ ਹੈ ਜੋ
ਸ਼ਖ਼ਸ ਉਂਚਾ ਹੈ ਉਸਕੋ ਕਿਸੀ ਕੀ ਸਹਾ
ਯਤਾ ਅਵਸ਼ਜ਼ ਚਾਹੀਏ ਇਸੀ ਲੀਏ ਮਤ
ਕਾ ਰਾਖਵਾਹ ਗੁਰੂ ਕਹਾ ਹੈ । ਸਿੱਧਾਂਤ ਯੇਹ
ਹੈ ਕਿ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ॥

ਅਗਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਅਪਨਾ ਨਿਜ
ਕਾ ਕਾਮ ਕਰੇ ਯਾ ਸਵਾਲ ਕਰੇ ਤੋ ਰਾਜਾ
ਜਵਾਬ ਦੇਵੇ ਕਿ ਅਹਿਲਕਾਰਾਨ ਕੋ ਕਹੋ
ਯਾ ਮੁਕੱਦਮੇਂ ਕੀ ਪੇਸ਼ੀ ਵਕਤ ਕਮੇਟੀ
ਮੇਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕਹੋ ॥

ਰਾਜਾ ਚੌਥੇ ਰੋਜ਼ ਅੱਵਲ ਦਰਜੇ ਕੇ
ਅਹਿਲਕਾਰਾਨ ਸੇ ਕਮੇਟੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੇ

ਇਸ ਸੇ ਰਾਜਾ ਕੋ ਹਰ ਕਿਸਮ ਕੀ ਵਖ
ਕਫ਼ੀਯਤ ਹਰ ਮਹਿਕਮੇਂ ਕੀ ਗੁਫਤਗੂ
ਹੋਨੇ ਸੇ ਹੋਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਮੇਟੀ ਮੇਂ ਆ
ਪਸ ਮੇਂ ਬਹਿਸ ਮੁਬਾਹਿਸਾ ਹੋਕਰ ਹਰ
ਏਕ ਕਾਮ ਹੱਲ ਹੋਗਾ ॥

ਰਾਜਾ ਹਰਏਕ ਆਦਮੀ ਸੇ ਖਿਲਾ
ਮਿਲਾ ਨ ਹੋ ਬਲਕਿ ਸ਼ੇਰ ਕੀ ਤਰੇ
ਇਕੇਲਾ ਰਹੇ ਇਸ ਸੇ ਰਾਜਾ ਕਾ ਰੋਬ
ਦਾਬ ਸ਼ੇਰ ਕੀ ਤਰਹਿ ਰਹਿਤਾ ਹੈ । ਔਰ
ਇਕੇਲਾ ਰਹਿਨੇ ਵਾਲੇ ਕੀ ਬੁੱਧੀ ਸਭ
ਪਰ ਗਾਲਬ ਹੋਤੀ ਹੈ ਅਗਰ ਸਭ ਆਦ
ਮੀਓਂ ਸੇ ਖਿਲਾ ਮਿਲਾ ਹੋਜਾਯਗਾ ਤੇ

ਗੀਦੜ ਕੀ ਤਰਹਿ ਬੇ ਰੋਬੀ ਹੋਵੇਗੀ ॥

ਜਬ ਰਾਜਾ ਨੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੇ ਬਾਹਰ
ਜਾਨਾ ਹੋ ਤੋ ਮੰਤੀਓਂ ਕੋ ਸੰਗ ਲੇਕਰ
ਜਾਨਾ ਚਾਹੀਏ ਅਹਿਲਕਾਰੋਂ ਔਰ ਰਾਜ
ਲਿਬਾਸ ਔਰ ਰਾਜ ਚਿੰਨ੍ਹੋਂ ਸੇ ਬਿਨਾ ਕਭੀ
ਰਾਜਾ ਬਾਹਰ ਨ ਜਾਵੇ । ਅਸਲਦੇਖਾ ਜਾਇ
ਤੋ ਰਾਜਾ ਗੱਦੀ ਬੈਠ ਕਰ ਬਾਹਰ ਜਾ ਹੀ
ਨਹੀਂ ਸਕਤਾ । ਕਿਉਂਕਿ “ਰਾਜਾ ਗੱਦੀ
ਬੈਠਾ” ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬੈਠ ਕਰ
ਖੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸ ਲੀਏ ਸਿਵਾਇ
ਹੁਕਮ ਕੇ ਬੁਲਾਏ ਯਾ ਅਪਨੇ ਮੁਲਕ ਸੇ
ਦੇਰਾ ਵਰ੍ਹੈਰਾ ਕਰਨੇ ਯਾ ਕਿਸੀ ਜਰੂਰੀ

ਕਾਮ ਕੇ ਸੈਰੁ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲੀਏ ਬਾਹਰ
ਨਹੀਂ ਜਾਸਕਤਾ । ਅਗਰ ਜਾਨਾ ਹੋ ਤੋ
ਬਿਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਮ ਕੇ ਰਾਤੀ ਕੋ ਬਾਹਰ
ਨ ਰਹੇ ਔਰ ਬਾਹਰ ਜਾਕਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼
ਵਗੈਰਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਤੌਰ ਪਰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੇ
ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਾ ਕਾ ਨਾਮ ਇੰਦ੍ਰ ਹੈ ॥

॥ ਗਾਂਦੀ ਪਰ ਬੈਠਨਾ ॥

ਜਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤਖ਼ਤ ਪਰ ਬੈਠੇ ਤੋ
ਤਖ਼ਤ ਕੋ ਪਰਮੇਸ਼ੂਰ ਕਾ ਸਮਝ ਕਰ
ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ । ਇਸੀ ਤਰੇ ਰਾਜਾ
ਜਬ ਗਾਂਦੀ ਪਰ ਬੈਠੇ ਤੋ ਪਰਮੇਸ਼ੂਰ ਔਰ
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੀ ਗਾਂਦੀ ਸਮਝ ਕਰ । ਬੈਠੇ ਐਸੇ

ਹੀ ਅਹਿਲਕਾਰ “ਪਰਮੇਸ਼ੂਰ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ,
ਰਾਜਾ” ਕੀ ਗਾਂਦੀ ਸਮਝ ਕਰ ਨਮਸਕਾਰ
ਕਰਕੇ ਗਾਂਦੀ ਪਰ ਬੈਠੇ। ਔਰ ਯੇ ਸਭ ਪਰ-
ਮੇਸ਼ੂਰ ਕਾ ਖ਼ੋਫ਼ ਰੱਖ ਕਰ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰੇਂ ॥

ਰਾਜਾ ਅਪਨੇ ਬਰਾਬਰ ਕਿਸੀ ਕੋ
ਨਹੀਂ ਬੈਠਾ ਸਕਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਾ ਮੇਂ
ਦਸ ਦਿਗਪਾਲ ਨਿਵਾਸ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਅਲ
ਬੱਤਾ ਜਬ ਕੋਈ ਹੁਕਾਮ ਸਰਕਾਰੀ ਰਜਾ
ਸਤ ਮੇਂ ਆਵੇ ਉਸਕੋ ਬਰਾਬਰ ਬੈਠਾਨਾ
ਬੇਸ਼ੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਿਵਾਇ ਅਪਨੇ ਭ੍ਰਾਤਾ
ਕੇ ਰਾਜਾ ਕਿਸੀ ਸਖ਼ਸ ਕੋ ਭਾਈਨ ਕਹੇ
ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਮਾਤਾ ਕਾ ਜਾਇਆ ਹੀ ਹੈ ॥

ਰਾਜਾ ਕਿਸੀ ਕੇ ਘਰ ਪਰ ਜਾਕਰ
ਪ੍ਰਸਾਦ ਨ ਛਕੇ ਅਗਰ ਛਕੇਗਾ ਤੋ ਉਸਕੇ
ਘਰ ਜਨਮ ਧਾਰਨਾ ਪੜੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ
ਰਾਜਾ ਕੀ ਜਾਤ ਔਰ ਹੈ ਪ੍ਰਜਾ ਵ ਮੁਲਾਜਮਾਂ
ਕੀ ਔਰ ਹੈ । ਦੂਸਰੇ ਕੇ ਘਰ ਜਾਕਰ
ਖਾਨੇ ਸੇ ਇਕਬਾਲ ਔਰ ਮਨਸਬ ਕਮ
ਹੋਤਾ ਹੈ । ਅਪਨਾ ਮਨਸਬ ਔਰ ਰੋਬਦਾਬ
ਕਮ ਜਜ਼ਦਾ ਕਰਨਾ ਰਾਜਾ ਕੇ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ
ਜਿਸਤਰਫ ਖਜਾਲ ਲਗਜਾਯਗਾ ਵਹੀਂ
ਬਾਤ ਸਿਧ ਹੋ ਜਾਯਗੀ “ਸਾਈ ਵਸਤ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਜਿਸ ਸਿਉ ਲਾਇਆ ਹੇਤ,,
ਲੋਗੋਂ ਕੇ ਘਰੋਂ ਮੇਂ ਜਾਕਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ,

ਕਾਜ਼ੀ, ਭਾਈਜੀ, ਵਗ਼ੈਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾ
ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਨਾਂਕਿ ਰਾਜਾ। ਅਗਰ ਰਾਜਾਕੋ
ਕੋਈ ਸ਼ਖ਼ਸ ਕਹੇ ਕਿ ਆਪ ਮੇਰੇ ਘਰ
ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕੀਏ। ਤੋ ਯੇਹ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇ
ਕਿ ਅਗਰ ਪਹਿਲੇ ਰਾਜਾ ਜਾਤੇ ਰਹੇ ਹੈਂ
ਤੋ ਮੈਂ ਭੀ ਚਲ ਸਕਤਾ ਹੂੰ ॥

ਮੋਹਤ ਮਿਦੀ ॥

ਜਬ ਕਿਸੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਕੋ ਰਾਜਾ ਮੁਹਤ
ਮਿਦੀ ਵਗ਼ੈਰਾ ਕਿਸੀ ਕਾਮ ਪਰ ਭੇਜੇਤੋ
ਅਪਨੇ ਰੂਬਰੂ ਬੁਲਾਕਰ ਕਾਮ ਸਮਝਾਵੇ
ਐਰ ਹੱਸਲਾ ਦੇਕਰ ਭੇਜੇਤਾਕਿ ਦਬਕਰ
ਗੁਫ਼ਤਗੂ ਨ ਕਰੇ ਐਰ ਐਸਾ ਹਰਗਿਜ਼

ਹੁਕਮ ਨ ਦੇਵੇ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਸੇ
ਸਮਝ ਲੇਵੇਂ । ਔਰ ਜਬ ਵਾਪਿਸ ਆਵੇ
ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਸੇ ਸਭ ਹਾਲ ਰੋਬਰੂ ਬੁਲਾ
ਕਰ ਸੁਨੇ ਔਰ ਜੋ ਉਸ ਕੇ ਕਹਿਨੇ ਮੇਂ
ਨੁਕਸ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੋ ਵੇ ਰਾਜਾ ਖੁਦ
ਜਾਹਿਰ ਕਰੇ । ਇਸ ਤਰੀਕ ਪਰ ਅਹਿਲ
ਕਾਰ ਲਾਯਕ ਬਨਤੇ ਚਲੇ ਜਾਤੇ ਹੈਂ ।
ਔਰ ਜੋ ਨੀਤੀ ਰਾਜਾ ਕੀ ਹੈ ਵੋਹ ਰਾਜਾ
ਹੀ ਕੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਵਜ਼ੀਰ ਕੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ
ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਦਸ ਦਿਗਪਾਲ ਰਾਜਾ ਮੇਂ
ਨਿਵਾਸ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਨਾਂ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਮੇਂ ।
ਜਬਕਿ ਮਸਨਦ ਨਸ਼ੀਨ ਹੋਨੇ ਸੇ ਪਹਿਲੇ

ਰਾਜਾ ਔਰ ਕਮਰ ਮੇਂ ਉਨਕਾ ਨਿਵਾਸ
ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਮੰਤ੍ਰੀ ਮੇਂ ਕਿਉਂ ਕਰ
ਹੈ । ਔਰ ਮੋਹਤਮਿਦੀ ਮੇਂ ਦੋ ਅਹਿਲਕਾਰ
ਏਕ ਬੱਡੀ ਉਮਰ ਕਾ ਔਰ ਦੂਸਰਾ ਜ-
ਵਾਨਔਰ ਦੋਨੋਂ ਦੋ ਕੌਮ ਕੇ ਭੇਜਨੇ ਚਾ-
ਹੀਏਂ ॥

ਇਖਤਜਾਰਾਤ ॥

ਰਾਜਾ ਕਿਸੀ ਅਹਿਲਕਾਰ ਕੋ ਮੁਲਾ-
ਜਮਾਨ ਕੀ ਮੌਕੂਫੀ ਬਹਾਲੀ ਵਗ਼ੈਰਾ ਕੇ
ਪੂਰੇ ਇਖਤਜਾਰਾਤ ਨ ਦੇਵੇ । ਬਲਕਿ
ਤਸਰੀਹ ਹੋਨੀ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਯਹਾਂਤਕ
ਇਖਤਜਾਰਾਤ ਦੀਏ ਗਏ । ਅਗਰ ਯੇਹ

ਲਿਖਾ ਜਾਯਗਾ ਕਿ ਪੂਰੇ ਇਖ਼ਤਜ਼ਾਰਾਤ
ਦੀਏ ਗਏ ਤੋ ਫਿਰ ਰਾਜਾ ਕੇ ਪਾਸ ਕਜ਼ਾ
ਰਹਾ ਵਹੀ ਸ਼ਖ਼ਸ ਰਾਜਾ ਹੋਗਿਆ । ਕਿਉਂ
ਕਿ ਜਿਸਕੀ ਜ਼ਬਾਨ ਮੇਂ ਪੂਰੀ ਹਕੂਮਤ ਹੈ
ਵਹੀ ਰਾਜਾ ਹੈ । ਰਾਜਾ “ਹੁਕਮ” ਹੈ ।
ਇਸ ਲੀਏ ਹੁਕਮ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕਰ
ਦੇਵੇ ਤਾਕਿ ਫਿਰਾਨਾ ਨ ਪੜੇ । ਐਸਾ
ਲਿਖਨਾ ਰਾਜਾ ਕੋ ਹਰਗਿਜ਼ ਮੁਨਾਸਬ
ਨਹੀਂ ਕਿ “ਮੁਝੇ ਕੋਈ ਕਾਮ ਹੈ ਇਸਵਾਸਤੇ
ਮੈਂ ਕੁੱਲ ਇਖ਼ਤਜ਼ਾਰਾਤ ਦੇਤਾ ਹੂੰ, ਬਤਲਾ
ਈਏ ਵੋਹ ਕੋਨਸਾ ਕਾਮ ਹੈ ਜੋ ਰਜ਼ਾਸਤ ਕੇ
ਇਖ਼ਤਜ਼ਾਰਾਤ ਛੋਡਕਰ ਰਾਜਾ ਕਰੇਗਾ?

ਰਾਜਾ ਕੋ ਬਚਪਨ ਸੇ ਹੀ ਨੇਕ ਰਾਸਤੇ
ਚਲਨਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਤਰਫ
ਬਚਪਨ ਮੇਂ ਤਬੀਅਤ ਲਗ ਜਾਵੇਗੀ
ਤਮਾਮ ਉਮਰ ਉਸੀ ਤਰਫ ਚਲੀ ਜਾਤੀ
ਹੈ। ਖਸੂਸਨ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੋਂ ਕੇ ਖਜਾਲਾਤ ਤੇ
ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਵੋਹੀ ਰਹਿਤੇ ਹੈਂ, ਕਭੀ ਪਲਟ
ਨਹੀਂ ਸਕਤੇ ਖ਼ਾਹ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਸ
ਲੀਏ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਕੋ ਨੇਕ ਆਦਮੀ ਵ
ਧਰਮਾਤਮਾਓਂ ਕੀ ਸੰਗਤ ਬਚਪਨ ਸੇ
ਹੀ ਹੋਨੀ ਚਾਹੀਏ ॥

ਰਾਜਾ ਕਾ ਖਾਨ ਪਹਿਰਾਨ

(੧) ਰਾਜਾ ਐਥੋਂ ਕੋ ਖਾਇ (੨) ਨੇਕੀ

ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨੇ । ਜੈਸੇ ਕਹਾ ਹੈ ਕਿ
“ਰਾਜਾ ਦੰਡ ਖਾਇ, ਜੋਗੀ ਮੰਗ ਖਾਇ”
ਅਰਥਾਤ ਰਾਜਾ ਕੁਕਰਮੀ ਪੁਰਸ਼ੋਂ ਕੋ ਦੰਡ
ਦੇਤਾ ਰਹੇ ਵੋਹ ਦੰਡ ਏਕ ਆਨੇ ਸੇ ਲੇਕਰ
ਹੱਦ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਤਕ ਹੈ । ਯਥਾ ਅਪ੍ਰਾਧ
ਕੈਦ, ਫਾਂਸੀ, ਜੁਰਮਾਨੇ ਵਗੈਰਾ ਕਾ ਦੰਡ
ਦੇਤਾ ਰਹੇ । ਨੇਕੀ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਯੇਹ ਹੈਂ ਕਿ
ਤਮਾਮ ਜਗੇ ਰਾਜਾ ਕੀ ਸੁਕੀਰਤੀ ਫੈਲ
ਜਾਇ ਔਰ ਆਪ ਨੇਕੀ ਕੋ ਸੁਨ ਕਰ ਨੀਵਾਂ
ਹੋਤਾ ਜਾਇ ਤੇ ਐਸੀ ਨੇਕੀ ਕਾ ਸੁਹਰਾ
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਤਕ
ਪਹੁੰਚ ਜਾਤਾ ਹੈ । ਇਸਲੀਏ ਰਾਜਾ ਨੇਕੀ

ਕਾ ਸੁਹਰਾ ਨਿਕਸਨੇ ਕਾ ਉਪਾਇ ਕਰੇ
ਨਾਕਿ ਬਦੀ ਕਾ ॥

ਵੇਸ਼ਯਾ ॥

ਰਾਜਾ ਨੇ ਵੇਸ਼ਯਾ ਗਮਨ ਕਭੀ ਨਹੀਂ
ਕਰਨਾ, ਕਾਮਾਤੁਰ ਨਹੀਂ ਹੋਨਾ ॥

“ਲੋਭੀ ਕਾ ਕੁਛ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਕਾਮੀ
ਕਾ ਡਾਲ ਨ ਮੂਲ” ਕੰਜਰੀ ਰਾਜ ਕੀ
ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਕੀ ਸ਼ਤ ਹੈ ਬਲਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ,
ਬਿਸ਼ਨ, ਸ਼ਿਵ, ਵੇਦ, ਬ੍ਰਾਹਮਨ, ਖੂੜੀ,
ਵੈਸ਼ਯ, ਸੂਦ੍ਰ ਆਦਿਕ ਸਭ ਕੀ ਸ਼ਤ ਹੈ ।
ਹਰੇਕ ਕੋ ਨੇਸਤ ਨਾਬੂਦ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ
ਹੈ। ਇਸ ਲੀਏ ਰਾਜਾ ਹਰੇਕ ਪਰਇਸਤੀ

ਸੇ ਬਚੇ । ਸਿਧਾਂਤ ਯੇ ਹੈ ਕਿ ਵੇਸ਼ਜਾ ਔਰ ਪਰ
 ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸੇ ਹਜ਼ਾਰਹਾ ਰਾਜ
 ਨੇਸਤ ਨਾਬੂਦ ਹੋਗਾਏ । ਔਰ ਜੇ ਇਸਤ੍ਰੀ
 ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਕਾਰੋਂ ਮੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਰਖਤੀ ਹੈ ਵੇ ਭੀ
 ਵੇਸ਼ਜਾ ਰੂਪ ਹੈ । ਇਸਲੀਏ ਇਸ ਸੇ
 ਬਚੇ । ਜੇ ਰਾਜਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੇ ਭੋਗ ਕਰਨਾ
 ਮਾਂਗਤਾ ਹੈ ਵੇਹ ਰੋਯਾ ਕਿ ਭਿਖਕ ਹੈ ।
 ਮਾਂਗਨੇ ਸੇ ਯੇਹ ਪਾਂਚ ਦੇਵਤਾ ਜੋ ਸਰੀਰ
 ਮੇਂ ਹੈਂ ਚਲੇ ਜਾਤੇ ਹੈਂ । ਬੁੱਧੀ, ਲੱਜਾ,
 ਲਖੂਮੀ, ਕੀਰਤੀ, ਕਾਂਤਿ । ਪਸ ਰਾਜਾ
 ਮਾਂਗਨੇਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਦੇਨੇਵਾਲਾ ਹੈ ॥
 ਰਾਜਾ ਕੋ ਪ੍ਰਿਥੀ ਪਾਲ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ।

ਇਸਕਾ ਭਾਵ ਯੇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਪੂਜਾ ਕੀ
ਪਾਲਨਾ ਕਰੇ। ਦੂਸਰੇ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਟੋਏ,
ਟਿਬੇ, ਉਂਚੀ, ਨੀਚੀ, ਹੋ ਉਸਕੋ ਦਰੁਸਤ
ਕਰੇ, ਕੁੰਏ ਵਗੈਰਾ ਲਗਾਵੇ। ਗਰਜ ਯੇਹ
ਕਿ ਪ੍ਰਿਥੀ ਕੀ ਦਰੁਤੀ ਮੇਂ ਰੁਪਯਾ ਖਰਚ
ਕਰੇ। ਦੇਖੋ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥੂ ਨੇ ਪਹਾੜੋਂ ਕੋ ਉਠਾ
ਕਰ ਜ਼ਮੀਨ ਕੋ ਦਰੁਸਤ ਕੀਆ ਹੈ ॥

ਨੀਤੀ ਇਖਲਾਕ ॥

ਅਗਰ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸਖਤ ਜੁਰਮ
ਕਰੇ ਤੋ ਰਾਜਾ ਉਸਕੋ ਸਾਮਨੇ ਨ ਬੁਲਾਵੇ,
ਮੁਖਤਯਾਰ ਕੇ ਜ਼ਿਰੀਏ ਉਜਰਾਤ ਸੁਨੇ,
ਕਿਉਂਕਿ ਅਹਿਲਕਾਰ ਕੋ ਕਚਹਿਰੀ ਮੇਂ

ਆਕਰ ਖੜਾਹੋਨਾ ਪੜੇਗਾ ਇਸਮੇਂ ਉਸਕਾ
ਹਤਕ ਹੈ । ਅਗਰ ਮੁਖਤਾਰ ਝੂਠਾ ਹੋਜਾਇ
ਤੋ ਮੁਹਲਤ ਦੇਕਰ ਬਾਦ ਮੇਂ ਸਜ਼ਾ ਤਜਵੀਜ਼
ਕਰ ਦੇਵੇ । ਜਬ ਕੁਛ ਅਰਸਾ ਪਾਕਰ
ਅਹਿਲਕਾਰ ਫਿਰ ਰਈਸਕੇ ਪਾਸਕਿਸੀ
ਔਰ ਕਾਮ ਕੇ ਲੀਏ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਤੋ ਵੈਸੇ
ਹੀ ਇਖਲਾਕ ਸੇ ਮਿਲੇ ਜੈਸੇ ਪਹਿਲੇ
ਮਿਲਤਾ ਥਾ ਬਲਕਿ ਜ਼ਜ਼ਾਦਾ । ਮੁਕਦੱਮੇ
ਕਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨ ਕਰੇ । ਅਗਰ
ਨੌਕਰ ਜ਼ਿਕਰ ਮੁਕਦੱਮੇ ਕਾ ਕਰੇ ਤੋ ਰਾਜਾ
ਯੇ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਇਸਵਕਤ ਯਾਦ
ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਾਰਰੁਵਾਈ ਹੈ ਸਭ ਮਿਸਲ

ਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ਅਗਰ ਨੌਕਰ ਜ਼ਜ਼ਾਦਾ
ਕਰੇ ਤੋ ਰਾਜਾ ਕਹਿਦੇ ਕਿ ਆਪ ਮੁਖਤਜ਼ਾਰ
ਕਰਲੇਵੇਂ ਮੈਂ ਉਸਕੋ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਤਾ ਹੂੰ,
ਆਪਕੋ ਕੁਛ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ
ਅਪਨੇ ਖ਼ਜ਼ਾਲ ਮੇਂ ਹਰੇਕ ਸ਼ਖ਼ਸ ਸੱਚਾ ਹੈ,
ਪਸ ਇਸ ਤੌਰ ਪਰ ਜੋ ਸ਼ਖ਼ਸ ਹਠ ਕਰੇ,
ਹਾਕਮ ਮੁਖਤਜ਼ਾਰ ਕੇ ਜ਼ਿਰੀਏ ਜਵਾਬ
ਦੇਵੇ । ਲੇਕਨ ਯੇਹ ਸਭ ਬਾਤੋਂ ਨੀਤੀ ਸੇ
ਹਾਸਲ ਹੋਤੀ ਹੈਂ ਇਸਲੀਏ ਨੀਤੀ ਔਰ
ਇਖ਼ਲਾਕ ਕੀ ਹਾਕਮਾਨ ਕੋ ਨਿਹਾਯਤ
ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ । ਜੈਸਾ ਆਦਮੀ ਮਿਲੇ ਉਸਸੇ
ਵੈਸਾ ਹੀ ਬਰਤਾਉ ਨੀਤੀ ਪੂਰਬਕ ਇਖ਼-

ਲਾਕ ਸੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ॥

ਏਕ ਰਾਜਾ ਨੇ ਕਿਸੀ ਮਹਾਤਮਾ ਸੇ
 ਪੁਛਾ ਕਿ ਗੰਬਸਾਹਿਬ, ਵੇਦ, ਅੰਜੀਲ,
 ਕੁਰਾਨ, ਸਰਬਲੋਹ ਅਵਤਾਰ, ਬੁੱਧੀ-
 ਬਾਰਧਿ ਆਦਿਗੰਥੋਂ ਮੇਂ ਐਥੋਂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ
 ਕਿਉਂ ਲਿਖੀ ਹੈ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਉੱਤ੍ਰ ਦੀਆ
 ਕਿ ਅਚਾਰ “ਐਬ,, ਆਪ ਕੇ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈਂ
 ਤੇ ਬੇਸ਼ਕ ਐਬ ਕਰੇਂ, ਅਚਾਰ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਹੈ
 ਤੇ ਤਜਾਗਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਮੁਹੱਬਤ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੇ
 ਹੋਤੀ ਹੈ ਨਾਂ ਕਿ ਜਾਨ ਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸੇ ।

੪੩੩੭ ਸ਼ਰਾਬ

ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਕਰ ਬਹੁਤਸੇ ਖਾਨਦਾਨ

ਤਬਾਹ ਹੋਗਏ ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਸਰਲਪ
ਗੀਫਨ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦੁਰ । ਸ਼ਰਾਬ ਕਾ
ਪਹਿਲਾ ਹਮਲਾ ਅਕਲ ਪਰ ਹੈ ਸਨੇ
ਸਨੇ ਤਮਾਮ ਅਕਲ ਜਾਤੀ ਰਹਿਤੀ ਹੈ
ਤੀਸਰੀ ਪੁਸ਼ਤ ਮੇਂ ਮਾਲੀਖੋਲੀਆ ਹੋ
ਜਾਨੇ ਕਾ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਹੈ । ਬਿਭੂਤੀ ਕੋ ਐਸੇ
ਉੜਾਤੀ ਹੈ ਜੈਸੇ ਹਵਾ ਤਿਨਕੇ ਕੋ । ਜੋ ਰਾਜਾ
ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤਾ ਹੈ ਵੋਹ ਹਦਾਯਤ ਜਾਰੀ
ਕਰੇ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਕੀ ਹਾਲਤ ਮੇਂ ਮੇਰਾ
ਜੋ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਹੋ ਉਸਕੀ ਤਾਮੀਲ ਨਹੋ ।
ਸੋ ਜੋ ਸ਼ਖਸ ਰਾਤਕੋ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤਾ ਹੈ ਵੋਹ
ਰਾਤਸੇ ਲੇਕਰ ਦਿਨਕੇ ਬਾਰਾਂ ਬਜੇ ਤਕ

ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੈ । ਅਗਰ ਕੋਈ ਸ਼ਖਸ ਦੁਸਰੀ
ਦਫ਼ੇ ਦਿਨ ਮੇਂ ਭੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤਾ ਹੈ ਤੋਂ ਉਸ
ਕੇ ਲੀਏ ਰਾਤ ਦਿਨ ਦੋਨੋ ਹੁਕਮ ਦੋਨੋ ਕੇ
ਲੀਏ ਨਹੀਂ ਹੈਂ । ਅਗਰ ਹੁਕਮ ਦੇਵੇਗਾ
ਤੋਂ ਚੰਦਰੋਜ਼ ਮੇਂ ਸਫ਼ਾਈ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਕੀ ਹੋਗੀ ॥

ਜ਼ਜ਼ਾਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਕਰਨੇ ਸੇ ਅਨੇਕ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਬੀਮਾਰੀਏਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਵਗੈਰਾ
ਹੋਤੀ ਹੈਂ ਜਿਸਸੇ ਕੋਈ ਨ ਕੋਈ ਨਸ਼ਾ ਖਾਨਾ
ਪੀਨਾ ਪੜਤਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਕਿਸੀ ਸ਼ਖਸ ਨੇ
ਥੋੜਾ ਸਾ ਨਸ਼ਾ ਪੀਨੇ ਸੇ ਫਾਯਦਾ ਉਠਾਯਾ ਤੋਂ
ਉਸਕੀ ਦੁਸਰੀ ਯਾ ਤੀਸਰੀ ਪੁਸ਼ਤ ਮੇਂ
ਸੰਤਾਨ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਤਾ ਹੈ

ਇਸ ਲੀਏ ਸਿਵਾਇ ਬੀਮਾਰੀ ਯਾ ਜੰਗ
ਵਰੀਰਾ ਕੇ ਕਭੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਨੀ ਨ ਚਾਹੀਏ
ਇਸ ਲੀਏ ਨਸ਼ਾ, ਬਿਸ਼ਾ ਪੁਰਸ਼ ਕੋ ਮਿਤੂ
ਦੇਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥

ਏਕ ਰਾਜਾ ਏਕ ਸਾਧੂ ਕਾ ਦਰਸ਼ਨ
ਕਰਨੇ ਲੀਏ ਗਿਆ ਔਰ ਵੇ ਸਾਧੂ ਏਕ
ਸਤੀ ਕੇ ਪਾਸ ਮੈਦਾਨ ਮੇਂ ਬੈਠਾ ਥਾ ਰਾਜਾ
ਨੇ ਪੁਛਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਤੀ ਮੇਂ ਆਪ
ਕਿਉਂ ਨ ਉਤਰੇ ਬਾਹਰ ਠੰਢ ਹੈ। ਸਾਧੂ
ਨੇ ਕਹਾ ਕਿ ਪਾਲਾ ਲਗਨੇ ਸੇ ਨਿੰਦਾ
ਕਮ ਆਤੀ ਹੈ ਇਸ ਲੀਏ ਸਾਧੂ ਕੋ
ਗਰਮੀ ਮੇਂ ਮਕਾਨ ਕੇ ਅੰਦਰ ਔਰ ਸਿ-

ਆਲ ਮੇਂ ਬਾਹਰ ਉਤਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ਤਾ
ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਧਜਾਨ ਮੇਂ ਫਰਕ ਨ
ਆਵੇ। ਐਸੇਹੀ ਰਾਜਾ ਕੋ ਭੀ ਗਫਲਤ ਕੀ
ਨਿੰਦਾ ਮੇਂ ਨ ਸੋਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਹਰਵਕਤ
ਰਾਜ ਕਾਜ ਅੰਗ ਪ੍ਰਾ ਕੇ ਨਫੇ ਨੁਕਸਾਨ
ਮੇਂ ਧਜਾਨ ਲਗਾ ਰਹੇ। ਅਗਰ ਸਾਧੂ ਸੇ
ਗਿਆ ਤੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੀ ਤਰਫ ਸੇ ਗਿਆ,
ਅਗਰ ਰਾਜਾ ਗਫਲਤ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਮੇਂ
ਸੋ ਗਿਆ ਤੋ ਰਾਜ ਸੇ ਗਿਆ। ਐਸੇਹੀ ਮੰਤ੍ਰੀ
ਵਰੀਰਾ ਹਰਏਕ ਸ਼ਖਸ ਕੋ ਨਫਾ ਨੁਕਸਾਨ
ਵੀਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ਜੋ ਨਹੀਂ ਵੀਚਾਰੇਗਾ
ਉਸ ਕੋ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚੇਗਾ ॥

ਮੌਜੂ ਦਾਤ ॥

ਛੈ ਮਹੀਨੇ ਬਾਦ ਰਾਜਾਕੋ ਆਦਮੀ, ਘੋੜਾ,
ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਬਸਤ੍ਰ, ਜ਼ੇਵਰਾਤ ਵਗ਼ੈਰਾ ਹਰੇਕ
ਚੀਜ਼ ਜੋ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੇਂ ਹੈ ਸਭ ਦੇਖਨੀ
ਚਾਹੀਏ । ਅਗਰ ਹਰੇਕ ਚੀਜ਼ ਤਰੱਕੀ
ਪਰ ਔਰ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਤੋ ਰਾਜਕੀ ਤਰੱਕੀ
ਸਮਝੇ । ਅਗਰ ਹਰਚੀਜ਼ ਕੀ ਹਾਨੀ ਹੈ
ਔਰ ਸ਼ਰਾਬ ਹੈ ਤੋ ਤਨਜ਼ਲ ਸਮਝ ਕਰ
ਉਸਕੀ ਦਰੁਸਤੀ ਕਾ ਉਪਾਇ ਕਰੇ ।
ਲੇਕਿਨ ਤਰੱਕੀ ਧਰਮਸੇ ਹੋਤੀ ਹੈ :-

“ਸਤ੍ਰਧਰਮ ਤੱਤ੍ਰ ਜੈ,,

ਅਗਰ ਕਬੀ ਆਂਧੀ, ਮੇਂਹ ਵਗ਼ੈਰਾ

ਕੋਈ ਤੁਫਾਨ ਆਵੇ ਤੋ ਰਾਜਾ ਕਬੀ ਐਸਾ
ਨ ਕਰੇ ਕਿ “ਅਯੋਗ ਹੂਆ” ਬਲਕਿ ਯੇਹ
ਕਰੇ ਕਿ ਜੋ ਕੁਛ ਪਰਮੇਸ਼ੂਰ ਕਰਤਾ ਹੈ
ਸਭ ਦਰੁਸਤ ਹੈ । ਐਸਾਹੀ ਪੂਜਾ ਰਾਜਾ ਕੇ
ਹੁਕਮਪਰ ਨੁਕਤੇ ਚੀਨੀ ਨ ਕਰੇ ॥

ਜਬ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਹੁਕਾਮ ਕੀ ਤਰਫ
ਸੇ ਆਵੇ ਤੋ ਰਾਜਾ ਉਸਪਰ ਯੇਹ ਹੁਕਮ
ਲਿਖਾਵੇ ਕਿ ਅਹਿਲਕਾਰਾਨ ਕੀ ਰਾਇ
ਪੇਸ਼ ਹੈ । ਬਾਦ ਪੇਸ਼ ਹੋਨੇ ਰਾਇ ਅਹਿਲ-
ਕਾਰਾਨ ਕੇ ਹੁਕਾਮ ਕੀ ਖਿਦਮਤ ਮੇਂ ਤਹਿ-
ਰੀਰ ਕਰੇ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਕੀ ਯੇਹ ਰਾਇ
ਹੈ । ਇਕੋਲਾ ਰਾਇ ਨ ਦੇਵੇ । ਅਗਰ

ਹੁੱਕਾਮ ਇਕੇਲੇ ਰਾਜਾ ਸੇ ਰਾਇ ਤਲਬ
ਕਰੇਂ ਤੇ ਰਾਜਾ ਯੇਹ ਤਹਿਰੀਰ ਕਰੇ ਕਿ
ਮੈਂ ਇਕੇਲਾ ਨਿਜਕੇ ਮਾਮਲੇ ਮੇਂ ਰਾਇ
ਦੇ ਸਕਤਾ ਹੂੰ, ਰਿਆਸਤ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਸਭ
ਦਰਬਾਰ ਕੇ ਸਾਥ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਕਰ ਰਾਇ
ਦੰਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਜਾਸਤ ਸਭਕੀ ਸਾਂਝੀ
ਹੈ ਇਕੇਲੇ ਰਾਜਾ ਕੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ॥

ਰਾਜਾ ਮੌਕੇ ਸਿਰ ਦਰਖਤ ਲਗਾਵੇ
ਜੋ ਬੇਮੌਕੇ ਹੋਂ ਉਨਕੋ ਕਾਟ ਦੇ । ਐਸੇ ਹੀ
ਟੋਭਾ, ਤਾਲਾਬ, ਕੂਆ, ਮੌਕੇ ਸਿਰ ਲਗਾਨਾ
ਬੇਮੌਕੇ ਹੋ ਤੋ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਮੁਨਾਸਬ ਹੈ ।
ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੋਂ ਕਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਕੂਆ,

ਟੋਭਾ, ਦਰਖਤ ਲਗਾਨੇਕਾ ਫਲ ਹੈ ॥

ਰਾਜਾ ਕਾ ਸਫਰ ਕਰਨਾ ਅਪਨੇ ਐਸ
ਇਸਰਤ ਲੀਏ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਦੌਰਾ
ਵਗੈਰਾ ਵੇਹ ਸਫਰ ਕਰਨਾ ਲਿਖਾ ਹੈ
ਜਿਸ ਮੇਂ ਪ੍ਰਜਾ ਕੇ ਆਰਾਮ ਔਰ ਰਾਜਾ
ਕੇ ਤਕਲੀਫ ਹੋ। ਕਿਸੀ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਕਹਾ
ਹੈ ਕਿ “ਬਿੱਪਤ ਸਮਾਨ ਕੇ ਸੁਖ ਨਹੀਂ
ਜੇ ਦਿਨ ਥੜੇ ਹੋਇ” ॥

ਰਾਜਾ ਨੇ ਏਕ ਬਿਧ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੇ ਪੁਛਾ
ਕਿ ਸਾਧੂ, ਰਾਜਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਗੈਰਾ ਪੁਰਸ਼ੋਂ
ਕਾ ਮਾਨ ਸਤਕਾਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਕਿਉਂ
ਲਿਖਾ ਹੈ। ਬਿਧ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀ ਕਿ

ਰਾਜਾ ਵਿਸ਼ਨੂ ਰੂਪ, ਬ੍ਰਾਮਣ ਬ੍ਰਹਮਾ ਰੂਪ,
ਸਾਧੂ ਸ਼ਿਵ ਰੂਪ ਹੈ, ਇਸਲੀਏ ਇਨਕਾ
ਮਾਨ ਸਤਕਾਰ ਲਿਖਾ ਹੈ । ਬਸ਼ਰਤੇਕਿ
ਤੀਨੋਂ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਧਰਮ ਪਰ ਕਾਯਮ
ਰਹਿਕਰ ਅਪਨਾ ਮਾਨ ਖੁਦ ਰਖਾਵੇਂ ।
ਅਗਰ ਰਾਜਾ ਵਗੈਰਾ ਯੇਹ ਸ਼ਖਸ ਅਪਨਾ
ਮਾਨ ਖੁਦ ਛੋੜ ਦੇਵੇਂ ਤੇ ਸਭ ਲੋਗੋਂ ਜੈਸੇ
ਹੋਜਾਤੇ ਹੈਂ । ਅਗਰ ਨੌਕਰ ਵ ਪ੍ਰਜਾ,
ਰਾਜਾ ਕਾ ਮਾਨ ਸਤਕਾਰ ਨ ਕਰੇਂ ਤੇ
ਵਿਸ਼ਨੂ ਔਰ ਦਸਦਿਗਪਾਲ ਕੋਪ ਹੋਕਰ
ਰਾਜਾ ਔਰ ਨੌਕਰ ਵ ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਨੀਠੇ
ਗਿਰਾ ਦੇਤੇ ਹੈਂ । ਜਿਨ ਜਿਨ ਰਾਜੜੋਂ ਵ

ਨੌਕਰੋਂ ਨੇ ਅਨੀਤੀ ਔਰ ਅਯੋਗ ਕਾਮ
ਕੀਏ ਵੋਹ ਮਨਸਬ ਸੇ ਗਿਰ ਗਏ ।
ਦੇਖ ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅੰਗਰਾਜ਼ਬ
ਵਜ਼ੀਰਾ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਵਾਕ ਹੈ “ਨਦਰ
ਉਪੱਠੀ ਜੇ ਕਰੇ ਸੁਲਤਾਨਾ ਘਾਹ ਕਰਾ
ਇੰਦਾ । ਦਰਮੰਗਨ ਭਿਖ ਨ ਪਾਇੰਦਾ”
ਦਸਦਿਗ ਪਾਲੋਂ ਸੇ ਯੇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ
ਰਾਜਾ ਦਸੋਂ ਦਿਸ਼ਾ ਮੇਂ ਦਿਸ਼ਟੀ ਰੱਖੇ ।
ਔਰ ਦਸੋਂ ਇੰਦੀਆਂ ਕੇ ਆਧੀਨ ਨ ਹੋ ।
ਨੌਕਰੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰੇ । ਬਦਕੋ ਦੰਡ ਦੇਤਾ
ਰਹੇ ਔਰ ਉਸਕੀ ਬਦੀ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਨੌਕ
ਬਨਾਵੇ ਤੇ ਨੌਕ ਕਾਮੋਂ ਕੀ ਤਰੱਕੀ

ਹੋਤੀ ਹੈ । ਅਗਰ ਰਾਜਾ ਇਸਸੇ ਬਿਪ੍ਰੀਤ
ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਨੇਕ ਕਾਮ ਕਮ ਹੋਜਾਇਗੇ,
ਤਮਾਮ ਲੋਗ ਬਦੀ ਕੀ ਤਰਫ ਰੁਜੂ ਹੋਂਗੇ,
ਬਦੀ ਕੇ ਬਧਨੇ ਸੇ ਰਾਜਾ ਕੀ ਹਾਨੀ ਹੈ ।
ਨੇਕੀ ਕੇ ਬਧਨੇ ਸੇ ਤਰੱਕੀ ਹੈ ॥

ਰਾਜਾ ਅਹਿਲਕਾਰੋਂ ਔਰ ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ
ਇਨਸਾਫ ਮੇਂ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝੇ । ਜਿਮੀਂ
ਦਾਰੋਂ ਕੀ ਜਮੀਨ ਖੋਸਕਰ ਅਹਿਲਕਾਰੋਂ
ਕੋ ਨ ਦੇਵੇ । ਹਾਂ ਅਗਰ ਬਰੂਇ ਤਹਿਕੀ
ਕਾਤ ਕੋਈ ਜਮੀਨ ਲਾਵਾਰਸ ਮਾਲ
ਸਰਕਾਰ ਕਰਾਰ ਪਾਏ ਤੇ ਨੀਲਾਮ ਕਰ
ਦੇ । ਜੋ ਸ਼ਖਸ ਬਫਕਰ ਨਕਦ ਰੁਪਯਾ ਦੇਵੇ

ਉਸ ਕੋ ਦੀ ਜਾਵੇ । ਪ੍ਰਜਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਿ
ਖਜਾਨੇ ਕੋ ਭਰਤੀ ਹੈ ਔਰ ਜੋ ਨੌਕਰ ਅਪਨੇ
ਫਰਜ਼ੋਂ ਕੋ ਪੂਰਾ ਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਤੇ ਵੋਹ
ਖਜਾਨਾ ਖਾਲੀ ਕਰਤੇ ਹੈਂ । ਅਗਰ ਉਨ
ਕੀ ਏਕ ਮਹੀਨੇ ਕੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਕਟ ਜਾਵੇ
ਤੋ ਵਾਵੇਲਾ ਕਰਨੇ ਲਗ ਜਾਤੇ ਹੈਂ । ਕਾਮ
ਰਜਾਸਤ ਕਾ ਦਿਲੋ ਜਾਨ ਸੇ ਨਹੀਂ ਕਰਤੇ ।
ਇਸ ਬਾਤ ਕਾ ਅਹਿਦ ਹੋਨਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ
ਜ਼ਮੀਨ ਰਾਜਾ ਉਸਕੋ ਦੇਵੇ ਜੋ ਰਜਾਸਤ
ਕੋ ਜ਼ਮੀਨ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦੇਵੇ । ਲੇਕਿਨ
ਫੀਸਦੀ ਬੀਸ ਤਕ ਦੇ ਸਕਤਾ ਹੈ ਇਸ
ਸੇ ਜ਼ਾਦਾ ਦੇਨੇ ਕਾ ਇਖ਼ਤਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ

ਹੈ । ਅਗਰ ਇਸ ਤੌਰ ਪਰ ਰਾਜਾ ਬਖਸ਼
ਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ ਤੇ ਸਭ ਲੋਗ ਨੇਕ ਕਾਮ ਕੀ
ਤਰਫ਼ ਰੁਜੂ ਹੋ ਜਾਂਇਗੇ । ਮਗਰ ਐਸਾ ਨ
ਹੋ ਕਿ ਰਾਜਾ ਕੋ ਸ੍ਵਾਂਗੀ ਸ੍ਵਾਂਗ ਦਿਖਾ
ਕਰ ਹੀ ਬਿਸਵੇਦਾਰ ਬਨ ਜਾਏਂ ॥

ਰਾਜਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਬੜੀ ਉਮਰ ਕੇ
ਰੱਖੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ ਕੋ ਪ੍ਰਲੋਕ ਕਾ ਭੈ
ਹੈ, ਦੁਨੀਆ ਕੇ ਐਸ਼ ਇਸਰਤ ਸਭ ਕਰ
ਲੀਏ, ਅਗਾੜੀ ਕਾ ਖੋਫ਼ ਹੈ । ਇਸਲੀਏ
ਕਾਮ ਖੋਫ਼ ਸੇ ਕਰੇਗੇਂ । ਇਲਾਵਾ ਇਸ
ਕੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਹੈਂ ਸਭ ਤਰੇ ਕੇ ਮਾਰਕੇ
ਦੇਖੇ ਹੈਂ ਸਹਿਸ੍ਰ ਬੁੱਧੀ ਹੈ । ਜਬ ਐਸੇ

ਅਹਿਲਕਾਰ ਕੋ ਰਾਜਾ ਕਿਸੀ ਕਾਮ ਪਰ
ਕਰੇ ਤੋ ਯੋਹ ਨਸੀਹਤ ਕਰੇ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ
ਕੇ ਭੈ ਸੇ ਕਾਮ ਕਰਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਚੰਦ
ਰੋਜ਼ਾ ਹੈ, ਅਬ ਵਕਤ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੈ ।
ਜਵਾਨ ਆਦਮੀ ਕਾ ਖਾਨੇ ਪੀਨੇ ਕਾ ਵਕਤ
ਹੈ ਉਨਕੋ ਐਸੀ ਨਸੀਹਤ ਤੋ ਕੁਛ ਅਸਰ
ਨਹੀਂ ਕਰਤੀ, ਉਸ ਕੋ ਐਸੀ ਨਸੀਹਤ
ਕਰੇ ਕਿ ਅਗਰ ਤੁਮ ਨਾਕਸ ਕਾਮ ਕਰੋ
ਗੇ ਤੋ ਬਦਨਾਮ ਹੋਜਾਓਗੇ, ਫਿਰ ਜਕੇ
ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ, ਤਮਾਮ ਉਮਰ ਕਸਟ ਮੇਂ
ਬਿਦੀਤ ਹੋਗੀ । ਇਸੀ ਲੀਏ ੧ ਕਾਰ-
ਗੁਜ਼ਾਰੀ ੨ ਦਜ਼ਾਨਤਦਾਰੀ ੩ ਈਮਾਨ-

ਦਾਰੀ ੪ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕਾ ਖੌਫ਼ ਔਰ ਬੰਦਗੀ
੫ ਨੀਤੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੋਂ ਕਾ ਪੜਨਾ ਔਰ ਵੀਚਾਰ
ਕਰ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ੬ ਸੰਤੋਂ ਕੀ ਸੰਗਤ
ਕਰਨੀ ੭ ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਕਾਰੋਂ ਔਰ ਨਸ਼ਤੋਂ ਸੇ
ਬਚਨਾ। ਅਗਰ ਇਨ ਸਾਤ ਬਾਤੋਂ ਪਰ ਅ-
ਮਲ ਕਰੋਗੇ ਤੋ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਨੇਕੀ ਕੇ ਸਾਥ
ਤਰੱਕੀ ਹੋਗੀ। ਹਮਾਰਾ ਫਰਜ਼ ਨਸੀਹਤ
ਕਰਨਾ ਹੈ ਆਇੰਦਾ ਇਖਤਿਆਰ ਹੈ, ਜੈਸਾ
ਕਰੋਗੇ ਵੈਸਾ ਪਾਓਗੇ। ਪਸ ਸ਼ਾਇਦ ਹੈ ਕਿ
ਯੇਹ ਨਸੀਹਤ ਕੁਛ ਅਸਰ ਕਰੇ ॥

ਜਿਸ ਰਾਜ ਧਾਨੀ ਮੇਂ ਨਾ ਤਜਰਬੇਕਾਰ
ਬੂਢੇ, ਯਾ ਲੜਕੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਹੋਂਗੇ ਉਸ

ਕਾ ਤਨੱਜ਼ਲ ਹੋਗਾ । ਔਰ ਜਹਾਂ ਤਜਰ-
ਬੇਕਾਰ ਤੋ ਬੂਢੇ ਔਰ ਜਵਾਨ ਫਰਮਾਂਬਰ
ਦਾਰ, ਮਾਲਕ ਕਾ ਖ਼ੋਫ਼ ਰਖਨੇ ਵਾਲੇ
ਹੋਗੇ ਉਸ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਗੀ।
ਜੜ ਸਭਕੀ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਹੈ ॥

ਜੋ ਰਾਜਾ ਜਵਾਨ ਹੈ ਉਸਕੇ ਅਹਿਲ-
ਕਾਰ ਵ ਨਫਰ ਵਗ਼ੈਰਾ ਨੌਕਰ ਬਿਧ ਹੋਨੇ
ਚਾਹੀਏ ਔਰ ਬਿਧ ਕੇ ਜਵਾਨ ਹੋਂ । ਅਗਰ
ਰਾਜਾ ਵ ਨੌਕਰ ਦੋਨੋਂ ਜਵਾਨ ਹੋਂਗੇ
ਤੋ ਸਵਾਇ ਖੇਲ ਕੂਦ ਵਫ਼ੈਰਾ ਬਦੀਓਂ
ਕੇ, ਦੂਸਰਾ ਕਾਮ ਨਹੋਗਾ । ਅਗਰ ਦੋਨੋਂ
ਬੂਢੇ ਬੂਢੇ ਮਿਲਜਾਂਯਗੇ ਤੋ ਵੋਹ ਕਮਜ਼ੋਰ

ਹੈਂ। ਦੂਸਰੇ ਏਕ ਉਮਰ ਹੋਨੇਕੀ ਵਜੇ ਸੇ
ਕਰੀਬ ਕਰੀਬ ਏਕ ਹੀ ਵਕਤਪਰ ਮਿਤੂ
ਹੋਂਗੇ ਤੇ ਯਕਲਖਤ ਤਮਾਮ ਕਾਮ ਜਵਾਨ
ਕੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋਗਾ, ਵੋਹ ਉਠਾ ਨਹੀਂ
ਸਕੇਂਗੇ, ਇਸਲੀਏ ਬੂਢੇ ਔਰ ਜਵਾਨ
ਦੋਨੋਂ ਚਾਹੀਏਂ ॥

ਮੁਲਾਜਮਾਨ ਕੀ ਤਰੱਕੀ ॥

ਰਾਜਾ ਮੁਲਾਜਮਾਨ ਕੀ ਤਰੱਕੀ ਸ਼ਨੇ
ਸ਼ਨੇ ਨੰਬਰ ਵਾਰ ਨੇਕ ਕਾਮ ਕਰਨੇ ਪਰ
ਕਰੇ । ਅਗਰ ਯੂਹੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਕਰ ਯਕ
ਲਖਤ ਨੌਕਰੀ ਬਧਾ ਦੇਵੇਗਾ ਤੇ ਛੋਟੇ
ਨੌਕਰੋਂ ਕੇ ਖਜਾਲਾਤ ਬਿਗੜ ਜਾਯਗੇ

ਔਰ ਬੜੇ ਉਦਾਸੀਨ ਹੋ ਜਾਏਂਗੇ ਕਿ ਹਮਦ
ਗੀ ਤਰੱਕੀ ਕਿਉਂ ਨ ਹੁਈ । ਦਸ ਆਦ
ਮੀਓਂ ਕੋ ਖੁਸ਼ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ਾਰਹਾ ਆਦਮੀਂ
ਨਾਰਾਜ਼ ਕਰਨੇ ਨੀਤੀ ਸੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ ।
ਅਗਰ ਨੰਬਰ ਵਾਰ ਨੌਕਰੀ ਬਧੇਗੀ ਤੇ
ਕਿਸੀ ਕੋ ਹਸਦ ਯਾ ਰੰਜ ਨ ਹੋਗਾ । ਬਲ
ਕਿ ਸਭ ਲੋਗ ਤਰੱਕੀ ਲੀਏ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ
ਕਾਮ ਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦੇਵੇਂਗੇ । ਅਸਲ ਮੇਂ ਤੇ
ਅਗਰ ਕੋਈ ਨੌਕਰ ਨੇਕ ਕਾਮ ਕਰੇ ਤੇ
ਉਸਕੋ ਜੈਸਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਹੋ ਇਨਾਮ ਦੇਵੇ
ਮਗਰ ਨੌਕਰੀ ਨ ਬਧਾਵੇ ਵਰਨਹਿ ਮਰਚ
ਜ਼ਾਦਾ ਹੋ ਜਾਯਗਾ ਅਗਰ ਕਾਮ ਕਰੇਗੇ

ਤੇ ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਗੀ । ਰਾਜਾ ਕਾ ਹੁਕਮ
ਐਸਾ ਹੈ ਜੈਸੇ ਹਾਥੀ ਕੇ ਦਾਂਤ ਨਿਕਲੇ
ਹੁਏ ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਤੇ । ਐਸੇ
ਹੀ ਜੋ ਹੁਕਮ ਰਾਜਾ ਦੇਦੇਵੇ ਮੁੜ ਨਹੀਂ
ਸਕਤਾ । ਇਸ ਲੀਏ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕਰ
ਕਮੇਟੀ ਮੇਂ ਹੁਕਮ ਦੇਨਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਹੈ
ਤਾਕਿ ਪਸਚਾਤਾਪ ਕਰਨਾ ਨਪੜੇ । ਗੁਰ
ਵਾਕ ਹੈ “ਐਸਾ ਕੰਮ ਮੂਲੇ ਨ ਕੀਚੈ
ਜਿਤ ਅੰਤ ਪਛੋਤਾਈਐ” ॥

ਰਾਜਾ ਜਿਸ ਨੌਕਰ ਕੋ ਜਿਸ ਕਾਮ
ਪਰ ਕਰੇ ਪਹਿਲੇ ਉਸ ਸੇ ਉਸ ਉਹਦੇ ਕੇ
ਫਰਜ਼ ਪੁਛੇ । ਅਗਰ ਨੌਕਰ ਉਸ ਉਹਦੇ

ਕੇ ਤਮਾਮ ਫਰਜ਼ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦੇ ਫਿਰ
ਕਾਮ ਪਰ ਕਰੇ। ਬਿਲਾ ਪ੍ਰੀਖਾ ਕਿਸੀ ਕੋ
ਉਹਦਾ ਨ ਦੇਵੇ ॥

ਰਾਜਾ ਅੰਰ ਮੰਤ੍ਰੀ ਕੋ ਰਾਜ ਧਾਨੀ ਕੇ
ਕਾਮ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋਕਰ ਤਬੀਅਤ ਕੋ ਆ
ਜ਼ਾਦ ਰਖ ਕਰ ਵਿਚਾਰਨੇ ਚਾਹੀਏ ਇਸ
ਸੇ ਬੁੱਧੀ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਿ
ਪਹਿਲੇ ਜਮਾਨੇ ਮੇਂ ਰਾਜਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਆ
ਕਰਤੇ ਥੇ ॥

ਧਰਮ ॥

ਭਾਰਥ ਖੰਡੀ ਲੋਗੋਂ ਕੋ ਚਾਹੀਏ ਕਿ
ਸਾਹਿਬਾਨ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬਹਾ

ਦਰਾਨ ਕੋ ਗੁਰੂ ਸਮਾਨ ਸਮਝੇਂ, ਕਿਆ
ਵਜੇ, ਕਿ ਅਵਲ ਤੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਰਮੇਸ਼ੂਰ
ਕਾ ਰੂਪ ਹੋਤਾ ਹੈ ਇਸ ਲੀਏ ਉਸ ਕੇ
ਖਾਨਦਾਨ ਕਾ ਅਦਬ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
ਦੂਸਰੇ ਜਿਨੋਨੇ ਭਾਰਥ ਖੰਡ ਕੀ ਲੋਪ
ਹੁਈ ਹੁਈ ਵਿੱਦਯਾ ਕੋ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਆ।
ਇਸ ਲੀਏ ਯੇਹ ਵੇਣਾ ਚਾਰਜ ਜੀ ਕੇ
ਸਮਾਨ ਹੈਂ। ਉਨ ਕੀ ਮੇਮ ਲੋਗੋਂ ਕੋ
ਮਾਤਾ ਰੂਪ ਔਰ ਮਿੱਸੋਂ ਕੋ ਬਹਿਨ ਬੇਟੀ
ਸਮਾਨ ਸਮਝਨਾ ਯੋਗ ਹੈ। ਉਨਕੀ ਤਰਫ
ਖੋਟੀ ਦਿਸ਼ਟੀ ਸੇ ਦੇਖਨਾ ਭੀ ਮਹਾਂ ਪਾਪ
ਹੈ। ਜੇ ਸ਼ਖਸ ਇਨ ਸੇ ਬਿਭਚਾਰ ਕਰੇ

ਵੋਹ ਤੋ ਮਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਕਾ ਭਾਗੀ ਹੈ । ਇਨ
ਲੋਗੋਂ ਕੇ ਸਾਥ ਬੈਠ ਕਰ ਖਾਨਾ ਭੀ
ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੇ ਸਾਥ
ਨੌਕਰ ਔਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਾਥ ਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਖਾ
ਸਕਤਾ । ਅਗਰ ਖਾਵੇ ਤੋ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਕੀ
ਜੁਠ ਖਾਈ ਜਿਸਸੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਦੋਸ਼ ਕਾ ਭਾਗੀ
ਹੁਆ । ਇਸੀ ਲੀਏ ਸਾਥ ਖਾਨਾ ਔਰ ਉਨ
ਕੀ ਇਸਤ੍ਰੀਓਂ ਸੇ ਬਿਭਚਾਰ ਕਰਨਾ ਮਹਾਂ
ਪਾਪ ਹੈ । ਜਬਕਿ ਮੇਮਲੋਗ ਭਾਰਥ ਖੰਡੀ
ਲੋਗੋਂ ਕੀ ਮਾਤਾ ਸਮਾਨ ਹੈਂ ਤੋ ਇਨ ਕੋ
ਭੀ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਰਾਜੜੋਂ ਮਹਾ ਰਾਜੜੋਂ ਕੋ
ਧਨਵਾਨ ਦੇਖ ਕਰ ਉਨ ਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ

(੧੦੦)

ਕਰਨੇ ਕੀ ਇੱਛਾ ਨ ਕਰੇਂ। ਅਪਨੇ ਧਰਮ
ਪਰ ਕਾਯਮ ਰਹਿਕਰ ਸਭ ਕੋ ਪੁਤ੍ਰ ਰੂਪ
ਸਮਝੇਂ। ਇਲਾਵਾ ਇਸਕੇ ਹਮਾਰੀ ਮਾਤਾ
ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਨੀ ਮਲਕਾ ਮੁਅੱਜ਼ਮਾ ਤਖ਼ਤ
ਨਸ਼ੀਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ ਇਸ ਲੀਏ ਜਿਤਨੀ
ਮੇਮਾਂ ਹੈਂ ਉਨ ਸਭ ਕੋ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਕਿਸੀ
ਕੀ ਤਰਫ਼ ਬਿਭਚਾਰ ਦਿਸ਼ਟੀ ਸੇ ਨ ਦੇਖੇਂ।
ਅਪਨੇ ਵਜ਼ਨ ਔਰ ਧਰਮ ਕੋ ਸੰਭਾਲੇਂ।
ਜੋ ਇਸਤੀ ਪੁਰਸ਼ ਬਿਭਚਾਰ ਕਰੇਂਗੇ ਉਨ
ਕੇ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਦੋਨੋਂ ਬਿਗੜੇਂਗੇ। ਇਸ
ਲੋਕ ਮੇਂ ਨਿੰਦਾ ਔਰ ਸ਼ਰੀਰ ਕੋ ਅਨੇਕ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹੋਂਗੀ ਔਰ

ਪ੍ਰਲੋਕ ਮੇਂ ਦੰਡ ਮਿਲੇਗਾ । ਜ਼ਰਾ ਗੁਰੂ
ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਇਸ ਵਾਕ ਪਰ ਧਿਆਨ ਦੇਓ
ਔਰ ਸੋਚ ਕਰ ਅਰਥ ਲਗਾਓ “ਅਧਿਕ
ਹਰੀਫੀ ਜਾਨ ਭੋਗ ਪਰ ਤ੍ਰਿਯਾ ਜੋ ਕਰਹੀ ।
ਹੋ ਅੰਤ ਸ੍ਰਾਨ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤ ਹਾਥ ਲੇਡੀ ਕੇ
ਮਰ ਹੀ” ਜਬਕਿ ਅਪਨੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਭੀ
ਮਹੀਨੇ ਬਾਦ ਰਿਤੂ ਦਾਨ ਦੇਨਾ ਲਿਖਾ ਹੈ
ਤੋ ਫਿਰ ਗ਼ੈਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੇ ਬਿਭਚਾਰ
ਕਰਨਾ ਤੋ ਕਿਉਂਕਰ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਤਾ
ਹੈ । ਅਗਰ ਕਿਸੀ ਨੇ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੇ
ਭੋਗ ਕਰਨਾ ਹੋ ਤੋ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ
ਸਾਦੀ ਨ ਕਰਾਵੇ । ਕਿਆ ਵਜੇ ਕਿ ਜਬ

ਪੁਰਸ਼ ਅਪਨੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਰਿਤੂ ਦਾਨ
ਅਤੀ ਖੁਸ਼ੀ ਔਰ ਅਤੀ ਹੌਸਲੇ ਸੇ ਦੇਤਾ
ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਸੇ ਸੰਤਾਨ ਲਾਯਕ ਔਰ ਭਾਗ
ਸੂਰ ਹੋਤੀ ਹੈ । ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੇ ਭੋਗ
ਕਰਨੇ ਸੇ ਘਰ ਕੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੇ ਪ੍ਰੀਤੀ
ਕਮ ਹੋ ਜਾਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਸੇ ਸੰਤਾਨ ਭਾਗ
ਸੂਰ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਤੀ ਇਸ ਲੀਏ ਪਰ
ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੇ ਬਚੋ । ਅਗਰ ਉਤ੍ਰਾਇਣ ਮੇਂ
ਮਹੀਨੇ ਬਾਦ ਅਪਨੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਰਿਤੂ
ਦਾਨ ਦੇਓਗੇ ਤੇ ਸਾਠ ਸੱਤਰ ਬਰਸ ਤਕ
ਸੰਤਾਨ ਹੋਸਕਤੀ ਹੈ ਔਰ ਬਲ ਪੂਰਣ
ਰਹੇਗਾ, ਸੌ ਬਰਸ ਕੀ ਆਯੁ ਹੋਗੀ, ਸੰਤਾਨ

ਭਾਗਸੂਰ ਹੋਗੀ। ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਕਾਰੋਂ ਮੇਂ ਜ਼ਜ਼ਾਦਾ
ਪਰਵਿਰਤ ਹੋਨੇ ਸੇ ਚੰਦ ਰੋਜ਼ ਮੇਂ ਦੁਨੀਆ
ਸੇ ਕੂਚ ਕਰ ਜਾਏਂਗੇ ॥

ਪਹਿਲੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਮੇਂ ਰਾਜ਼ੋਂ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰ
ਗੋਂ ਕੀ ਇੱਛਾ ਰਾਜ ਕਰਨੇ ਮੇਂ ਥੀ ਇਸ
ਲੀਏ ਰਾਜ ਬਧਾ, ਰਾਜ ਗ੍ਰਹ ਮੇਂ ਜਨਮ
ਹੂਆ ਅਬ ਅਕਸਰ ਉਨ ਕੀ ਸੰਤਾਨ ਕੀ
ਇੱਛਾ ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਕਾਰੋਂ ਮੇਂ ਹੈ ਸੇ ਅਬ ਵਿਸ਼ੈ
ਵਿਕਾਰੀ ਔਰ ਬਿਭਚਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਬਧੇਂਗੇ,
ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਕੀ ਜਿਸ ਜਰੋ ਇੱਛਾ
ਹੋਤੀ ਹੈ ਵਹਾਂ ਹੀ ਉਸ ਕਾ ਜਨਮ ਹੋਤਾ
ਹੈ ਇਸ ਲੀਏ ਰਾਜਾ ਕੇ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ

ਕਾ ਤਜਾਗ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਦੇਖੋ
ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰ ਕੇ ਪਾਸ ਬਡੀ ਬਡੀ ਸਰੂਪਾ
ਅਪੰਛਰਾ ਬਹੁਤ ਹੈਂ ਲੇਕਿਨ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ
ਬਿਨਾ ਕਿਸੀ ਸੇ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਤਾ ।
ਇਸ ਕਾ ਭਾਵ ਯੇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਕੋ
ਸਿਵਾਇ ਅਪਨੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੇ ਕਿਸੀ ਗੈਰ
ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੇ ਭੋਗ ਕਰਨਾ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ
ਹੈ ॥

ਰਾਜਾ ਔਰ ਮੰਤ੍ਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾਹਿ ਮਸ਼ਵਰੇ
ਸੇ ਕਾਮ ਕਰੇਂ ਤੋ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਕਾਰਜ
ਕੀ ਸਿੱਧੀ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰਏਕ ਜਗਾ
ਇਤਫਾਕ ਔਰ ਮਸ਼ਵਰੇ ਕੋ ਪਸੰਦ ਕੀਆ

ਹੈ । ਦੇਖੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਕੋ ਪਰਵਾਰ ਹੋਤਾ ਹੈ
ਤੋ ਬਾਰਸ਼ ਹੋਤੀ ਹੈ, ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਦੇਵਤਾ
ਇਕੱਠੇ ਹੋਕਰ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ।
ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਕਾ ਇਤਫ਼ਾਕ ਹੋ ਤੋ
ਸੰਤਾਨ ਲਾਯਕ ਹੋਤੀ ਹੈ । ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼
ਕੀ ਬੇ ਇਤਫ਼ਾਕੀ ਹੈ ਤੋ ਘਰ ਨਹੀਂ
ਚਲਤਾ ਹੈ ॥

ਕਥਾ—ਏਕ ਪੁਰਸ਼ ਮਏ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਤ੍ਰੋਂ
ਕੇ ਗ਼ਰੀਬੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਮੇਂ ਘਰ ਸੇ
ਨਿਕਲ ਕਰ ਰਾਸਤੇ ਮੇਂ ਏਕ ਬ੍ਰਿਖੂ ਕੇ
ਨੀਚੇ ਜਾ ਉਤਰਾ ਅਪਨੇ ਲੜਕੇ ਸੇ ਕਹਾ
ਕਿ ਲਕੜੀਆਂ ਲਿਆਓ, ਦੂਸਰੇ ਸੇ ਕਹਾ

(੧੦੬)

ਪਾਨੀ ਲਿਆਓ, ਤੀਸਰੇ ਸੇਕਹਾ ਕਿ ਰੱਸੀ
ਬੱਟੇ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੇ ਕਹਾ ਆਗ ਲਯਾ ਕਰ
ਜਲਾਓ। ਸਭ ਨੇ ਉਸ ਕੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਮੀ-
ਲ ਕੀ। ਉਸ ਦਰਖਤ ਪਰ ਏਕ ਜਾਨਵਰ
ਬੈਠਾ ਥਾ ਉਸ ਨੇ ਪੁਛਾ ਕਿ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸ
ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਖਾਓਗੇ ਕਿਆ। ਪੁਰਸ਼ ਨੇ
ਕਹਾ ਕਿ ਤੁਝੇ ਇਸ ਰੱਸੀ ਸੇ ਪਕੜੇਂਗੇ
ਔਰ ਭੁੰਨ ਕਰ ਖਾਵੇਂਗੇ। ਜਾਨਵਰ ਉਨ
ਕੇ ਇਤਫਾਕ ਕੇ ਦੇਖ ਕਰ ਡਰਾ ਔਰ
ਕਹਾ ਕਿ ਇਸ ਬਿਖੂ ਕੀ ਜੜ ਮੇਂ ਬੇ
ਅੰਤ ਧਨ ਹੈ ਖੋਦ ਕਰ ਲੇਜਾਓ ਮੁਝੇ ਮਤ
ਮਾਰੋ। ਪੁਰਸ਼ ਤਮਾਮ ਮਾਇਆ ਯੁਕਤੀ

ਸੇਨਿਕਾਲ ਕਰ ਘਰਕੋ ਲੇਗਿਆ । ਕੁਛ
ਅਰਸੇ ਬਾਦ ਉਸ ਕੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਅਪਨੇ
ਮਾਲਦਾਰ ਹੋਨੇ ਕਾ ਤਮਾਮ ਕਿੱਸਾ ਅਪਨੀ
ਹਮਸਾਯਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਸੁਨਾਇਆ, ਤੋ
ਸੁਨ ਕਰ ਵੋਹ ਭੀ ਉਸੀ ਦਰਖਤ ਕੇ
ਨੀਚੇ ਜਾ ਉਤਰੇ । ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਉਸੀ ਤਰੇ
ਦਰਜੇ ਬਦਰਜੇ ਸਭ ਕੋ ਹੁਕਮ ਦੀਆ
ਮਗਰ ਜਿਸ ਕੋ ਹੁਕਮ ਦੇਤਾ ਥਾ ਆਗੇ
ਸੇ ਪੁਤ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਲਟਾ ਜਵਾਬ ਦੇਤੇ
ਥੇ । ਉਸ ਜਾਨਵਰ ਨੇ ਪੁਛਾ ਕਿ ਖਾਓਗੇ
ਕਿਆ । ਉਨੋਂ ਨੇ ਕਹਾ ਕਿ ਤੁਝੇ ਖਾਵੇਂਗੇ
ਜਾਨਵਰ ਨੇ ਕਹਾ ਕਿ ਯਹਾਂ ਸੇ ਜਾਓ, ਚਲਤੇ

ਫਿਰਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਓ । ਮੇਰੇ ਮਾਰਨੇ ਵਾਲੇ
ਵੇਹੀ ਸ਼ਖ਼ਸ ਥੇ ਕਿ ਜਿਨ ਕਾ ਇਤਫ਼ਾਕ
ਥਾ । ਪਸ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਸਕਾ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ
ਇਤਫ਼ਾਕ ਸੇ ਹਰਏਕ ਕਾਰਜ ਕੀ ਸਿੱਧੀ
ਹੋ ਸਕਤੀ ਹੈ । ਦੂਸਰੇ ਇਸ ਮੇਂ ਯੋਗ
ਭੀ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮਾਂਸ ਵੇਹ ਸ਼ਖ਼ਸ ਖਾ
ਸਕਤੇ ਹੈਂ ਜਿਨ ਮੇਂ ਇਤਫ਼ਾਕ ਹੈ ॥

ਜਿਨ ਰਾਜ਼ੋਂ ਔਰ ਮੰਤ੍ਰੀਓਂ ਨੇ ਨੇਕ
ਬਾਤੋਂ ਕੋ ਧਾਰਨ ਕੀਆ ਹੈ ਕਭੀ ਜ਼ਵਾਲ
ਨਹੀਂ ਹੋਗਾ । ਅਗਰ ਦੈਵ ਯੋਗ ਸੇ ਹੋ ਭੀ
ਜਾਇ ਤੋ ਰਾਜਾ ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ ਕੀ ਤਰੇ
ਖੁਸ਼ੀ ਸੇ ਬਿਪਤ ਕਾਲ ਕੋ ਕਾਟੇਂ ॥

(੧੦੯)

ਰਾਜਾ ਕੇ ਮੰਦਰ ਦੋ ਹੈਂ । (੧) ਅਵਲ
ਏਕ ਕੁਟੀਆ ਫੂਸ ਕੀ । (੨) ਦੂਸਰੇ ਸੋਨੇ
ਕੇ ਜੜਾਉ ਮੰਦਰ । ਹਰ ਵਕਤ ਰਾਜਾ ਇਨ
ਦੋਨੋਂ ਕੋ ਯਾਦ ਰੱਖੇ । ਅਗਰ ਰਾਜ ਕੀ
ਤਰੱਕੀ ਹੈ ਤੋ ਸੋਨੇ ਕੇ ਮੰਦਰੋਂ ਮੇਂ ਨਿਵਾਸ
ਕਰੇ । ਅਗਰ ਦੈਵ ਯੋਗ ਸੇ ਰਾਜ ਜਾਤਾ
ਰਹੇ ਤੇ ਪਰਦੇਸ ਮੇਂ ਜਾਕਰ ਜਹਾਂ ਕੋਈ
ਪਹਿਚਾਨੂ ਨ ਹੋ ਮੜਿਆਂ ਮੇਂ ਨਿਵਾਸ
ਕਰੇ । ਐਸਾ ਹੀ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੇ ਲੇਕਰ ਸਿਪਾਹੀ
ਤਕ, ਨੌਕਰ ਕਾ ਯਹੀ ਧਰਮ ਹੈ ॥

ਰਾਜ ਪੁਤ੍ਰ ਔਰ ਮੰਤ੍ਰੀ ਵਰੀਰਾ ਜੋ ਜਾਟ
ਕੰਮ ਹੈਂ ਇਨ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਭੈ ਰਹਿਨਾ

(੧੧੦)

ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਗਰ ਭੈ ਨ ਹੋਗਾ ਤੋ ਲਾਯਕ
ਨਹੀਂ ਬਨੇਂਗੇ । ਇਸ ਲੀਏ ਅੰਦਰ ਸੇ
ਨਰਮਾਈ, ਜ਼ਾਹਰਦਾਰੀ ਭੈ ਹੋਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ
ਹੈ । ਔਰ ਜੋ ਜਾਟ ਕੌਮ ਮੇਂ ਅਹਿਲਕਾਰ
ਹੋਂ ਉਨਕੋ ਭੀ ਭੈ ਕੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ
ਮਸਲ ਹੈ ਕਿ “ਜੱਟ ਬਿਗਾੜੇ ਮੁਰਸ਼ਦ
ਨਾਲ । ਜਦ ਬੋਲੇ ਤਦ ਕੱਢੇ ਗਾਲ” ॥
ਸਿੱਧਾਂਤ ਯੇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸਖਸ ਗਾਲ
ਨਿਕਾਲੇ ਉਸ ਕਾ ਇਤਬਾਰ ਨ ਕਰੇ ।
ਔਰ ਜੋ ਸਖਸ ਨਕੰਮਾ ਹੈ ਕੁਛ ਕਾਮ ਨਹੀਂ
ਕਰਤਾ ਉਸ ਕਾ ਭੀ ਕਭੀ ਇਤਬਾਰ ਨ
ਕਰੇ ਵੇਹ ਲਾਯਕ ਫਕੀਰੀ ਕੇ ਹੈ । ਮਾਝੇ

(੧੧੧)

ਦੇਸ਼ ਕੀ ਗਾਲ ਹੈ ਕਿ “ਹਟਓਇਨਕੰ-
ਮਿਆਂ” ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਸੂਰ, ਬਕਰਾ ਆ
ਦਿਕ ਜੋ ਨਕੰਮੇਂ ਜਾਨਵਰ ਹੈਂ ਇਨ ਕਾ
ਮਾਂਸ ਖਾਨਾ ਮਨੇ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਕਿ ਜੈਸਾ
ਖਾਨਾ ਹੋਗਾ ਵੈਸਾ ਹੀ ਉਸ ਕਾ ਵੀਰਜ
ਬਨਕਰ ਵੈਸੀ ਹੀ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋਗੀ ॥
ਨਸੀਹਤ ॥

ਹਰਏਕ ਪੁਰਸ਼ ਮੇਂ ਤੀਨ ਚੀਜ਼ੇਂ ਨਿਵਾਸ
ਕਰਤੀ ਹੈ ਸੰਤੋਖ, ਅਹੰਕਾਰ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ,
ਲੇਕਿਨ ਇਸਕੇ ਦੋ ਦਰਜੇ ਹੈ ਏਕ ਧਰਮ
ਕਾ ਏਕ ਅਧਰਮਕਾ । ਜੋ ਦਰਜਾ ਧਰਮ
ਕਾ ਹੈ ਉਸਮੇਂ ਤੋ ਅਹੰਕਾਰ ਬਿਸ਼ਨੂ,

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬ੍ਰਹਮਾਂ, ਸੰਤੋਖਸ਼ਿਵ ਰੂਪ ਹੈ ।
ਭਾਵ ਯੇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਹੰਕਾਰ ਔਰ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ
ਸੱਚਾ ਹੋਨਾ ਔਰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਪਨੇ ਕਾਮਕੀ
ਕਰਨੀ । ਸੰਤੋਖ ਯੇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ
ਕੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨੀ । ਯੇਹ ਦਰਜਾ ਤੇ
ਉੱਤਮ ਹੈ । ਨਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਦਰਜਾ ਯੇ ਹੈ ਕਿ
ਅਹੰਕਾਰ ਮੁਰਖਤਾਈ ਸੇ ਕਰਨਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ
ਇਸ ਦਰਜੇ ਪਰ ਕਿ ਦੂਸਰੇਕਾ ਨੁਕਸਾਨ
ਕਰਕੇ ਅਪਨਾ ਫਾਇਦਾ ਕਰਨਾ । ਸੰਤੋਖ
ਯੇਹ ਕਿ ਕਾਮ ਕਾਜ ਤਜਾਗ ਕਰ ਨਿਕੰਮੇ
ਬੈਠੇ ਰਹਿਨਾ ਸੇ ਯੇਹ ਦੋਨੋਂ ਦਰਜੇ ਜਾਹਰ
ਕੀਏ ਗਏ ਹੈਂ ਜਿਸਮੇਂ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਉਸਕੇ

ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੇਨਾ ਚਾਹੀਏ ॥

ਹਰਏਕ ਚੀਜ਼ ਧਰਤੀ ਮੇਂ ਸੇ ਹੀ
ਉਤਪਤ ਹੋਕਰ ਧਰਤੀ ਮੇਂ ਹੀ ਲੈ ਹੋਜਾਤੀ
ਹੈ । ਸਿਰਫ਼ ਯਾਦਗਾਰ ਇਨਸਾਨ ਕੀ
ਨੇਕੀ, ਬਦੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿਤੀ ਹੈ । ਇਸਲੀਏ
ਨੇਕੀ, ਉੱਤਮ ਬਾਤੋਂ, ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਚਾ
ਹੀਏਂ ਅਰਥਾਤ ਸੱਚਬੋਲਨਾ, ਕਮਖਾਨਾ,
ਜਤੀ ਰਹਿਨਾ, ਪਰਾਈ ਚੀਜ਼ ਅੰਗੀਕਾਰ
ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਇਤਯਾਦਕ ਬਾਤੋਂ ਸੇ ਤਰੱ
ਕੀ ਹੈ । ਬਦੀ ਮੇਂ ਨੁਕਸਾਨ ਔਰ ਖਰਾਬੀਏਂ
ਔਰ ਜਲਦੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਹੈ, ਜਿਸਕੋ ਅਕਾਲ
ਮ੍ਰਿਤੂ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ । ਯਾਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਖੋਰੀ,

ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ, ਗਮਨ, ਚੋਰੀ, ਠੱਗੀ, ਬੇਗਾ
ਨਾ ਹੱਕ, ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਜ਼ਿਆਦਾ
ਖਾਨਾ, ਇਤਯਾਦਕ ਬਾਤੋਂ ਮੌਤ ਕੀ
ਨਸ਼ਾਨੀ ਹੈ “ਬੁਰਾ ਚਿਤ” ਜੋ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ
ਸੋ ਬੁਰਾ ਵੋਹੀ ਹੈ ਜੋ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਕੇ ਵੇਦ
ਪਰ ਨਹੀਂ ਚਲਤਾ ਔਰ ਹਾਕਮ ਜੋ ਵੇਦ
ਔਰ ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਦਲ ਨਹੀਂ ਕਰ-
ਤਾ । ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਲ ਕਰਨਾ ਵੇਦ ਕੇ
ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਾ ਹੈ । ਰਾਮ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ
ਭੀ ਭਰਥ ਕੋ ਯਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਆ ਹੈ
ਕਿ “ਸੁਨ ਵੇਦਕੈ ਪੁਰਾਨ ਨਿਆਉ ਕੀਜੈ
ਨਰ ਬਾਮ ਕੇ” ॥

(੧੧੫)

ਮੰਤ੍ਰੀ

ਰਾਜਾ ਕਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਹਿਲਕਾਰ ਹੈ
ਅਹਿਲਕਾਰ ਕਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਜਾ (ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ)
ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਕਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਬਾਣੀਆਂ । ਬਣੀਏ
ਕਾਸ਼ੂਦ੍ਰ । ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਕਾ ਚੰਡਾਲ । ਸੌਰਾਜਾ ਕੋ ਹਰ
ਏਕ ਨਫੇ ਨੁਕਸਾਨ ਸੇ ਮੰਤ੍ਰੀ (ਅਹਿਲਕਾਰ)
ਵਾਕਫ ਕਰੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਕੋ ਪ੍ਰਜਾ ਹਰ
ਏਕ ਨਫੇ ਨੁਕਸਾਨ ਸੇ ਵਾਕਫ ਕਰੇ ।
ਜ਼ਿਮੀਦਾਰੋਂ ਕੋ ਬਾਣੀਏ ਵਾਕਫ ਕਰੇਂ ।
ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਨੀਓਂ ਕੋ ਵਾਕਫ
ਕਰੇਂ । ਜਿਸ ਰਾਜਾ ਕੇ ਇਸ ਤਰੇ ਪਰ ਕਾ-
ਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸਕੇ ਰਾਜ ਕੀ ਹਮੇਸ਼ਾਹਿ

(੧੧੬)

ਤਰੱਕੀ ਹੋਗੀ। ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਜਾ ਕੀ ਸੁਕੀਰਤੀ
ਫੈਲੇਗੀ ਜਿਸ ਰਾਜਾ ਕੀ ਪ੍ਰਜਾ ਮੇਂ ਐਸਾ
ਹਾਲ ਹੈ ਜੋ ਨੀਚੇ ਲਿਖਾ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਯਾਨੇ
ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਨੀ ਸੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਦਬਤਾ ਹੈ,
ਖੌਫ਼ ਕਾ ਮਾਰਾ ਹੂਆ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹ
ਸਕਤਾ। ਮਹਾਜਨ ਕਾ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਨਾ ਹੈ
ਲੇਕਿਨ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਕਾ ਮਨਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ
ਏਕ ਕੌੜੀ ਨ ਦੇਵਾਂ। ਬਣੀਏ ਕਾ ਮਨਸ਼ਾ ਯੇ
ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਕਦਰ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਹੂਆ ਹੈ
ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਸੇ ਤਮਾਮ ਲੇ ਲੂੰ। ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ-
ਨੀ ਕਾ ਮਨਸ਼ਾ ਯੇਹ ਹੈ ਕਿ ਤਮਾਮ ਘਰ ਹੁੰਝ
ਕਰ ਬਣੀਏ ਕੋ ਦੇਵੂੰ। ਇਸ ਤਰੀਕ ਖਰ

ਜਿਮੀਦਾਰ ਕਾ ਘਰ ਕੈਸੇ ਰਹੇ । ਐਸਾ ਹੀ
ਔਰ ਕੌਮੋਂ ਕਾ ਹਾਲ ਹੈ । ਨੌਕਰੋਂ ਕਾ ਮਨਸਾ
ਯੇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਕੋ ਸ਼ਰਾਬ ਖੋਰੀ, ਪਰ
ਇਸਤ੍ਰੀ ਗਮਨ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਗੈਰਾ, ਬੁਰਾਈ
ਓਂ ਮੇਂ ਲਗਾਕਰ, ਬੜਾਈ ਕਰਕੇ, ਰੁਪਯਾ
ਲੇਵੇਂ । ਨੇਕ ਬਾਤ ਕਭੀ ਕਾਨ ਮੇਂ ਨ ਡਾਲੇਂ ।
ਪ੍ਰਜਾ ਮੇਂ ਖ਼ਾਹ ਬੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮੀ ਹੋ ਲੇਕਿਨ
ਰਾਜਾ ਕੇ ਕਾਨ ਮੇਂ ਯਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਪੜੇ
ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਜੈਸਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਔਰ ਅਦਲ
ਦੂਸਰੀ ਜਰੇ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਅਗਰ ਇਲਾਕੇ
ਮੇਂ ਡਾਕੇ ਪੜੇਂ ਤੋ ਰਾਜਾ ਕੇ ਪਾਸ ਯਹੀ
ਅਰਜ਼ ਕਰੇਂਗੇ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਫ਼ਲਾਂ ਰਾਜੇ

ਕੇ ਇਲਾਕੇ ਮੇਂ ਡਾਕਾ ਪੜਾ ਹਜ਼ੂਰ ਕੇ
ਥਾਨੇਦਾਰ ਨੇ ਬਡੀ ਮਦਦ ਦੀ । ਐਸੀ
ਐਸੀ ਬਾਤੋਂ ਸੁਨਾ ਕਰ ਸ਼ਰਾਬ ਮੇਂ ਉਨ
ਮੱਤ ਰਖਨਾ । ਕਿਉਂਕਿ ਕਸਰਤ ਸੇ
ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਨੇ ਵਾਲੇ ਸੇਨੇਕੀ ਕਾ ਬੈਰ ਹੈ।
ਅਗਰ ਯਹਾਂ ਪਰ ਯੇਹ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ
ਕਿ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਬਹਾਦਰ ਪੀਤੇ
ਹੈਂ ਤੇ ਵੋ ਹਮਾਰੀ ਤਰੇ ਕਸਰਤ ਸੇ ਨਹੀਂ
ਪੀਤੇ । ਬਲਕਿ ਇਸ ਤਰੀਕ ਪਰ ਕਿ ਏਕ
ਚਮਚਾ ਸ਼ਰਾਬ ਕਾ ਔਰ ਬਡਾ ਗਿਲਾਸ
ਲੈਮੂਨੈਡ ਕਾ ਭਰ ਕਰ ਪੀਤੇ ਹੈਂ । ਔਰ
ਪੀਕਰ ਨਿਹਾਯਤ ਉਮਦਾ ਤਰੀਕ ਪਰ

(੧੧੯)

ਕਾਮ ਕਰਤੇ ਹੈਂ, ਹਮਾਰੇ ਲੋਗ ਦਿਨ ਰਾਤ
ਸ਼ਰਾਬ ਮੇਂ ਮਸਤ, ਹੀਹੀ, ਹੂਹੂ, ਖੇਲ, ਕੂਦ,
ਸ਼ਿਕਾਰ, ਵਿਸ਼ੇ, ਵਿਕਾਰ ਵਰੀਰਾ ਮੇਂ
ਪਰਵਿਰਤ ਰਹਿਤੇ ਹੈਂ। ਅਗਰ ਪ੍ਰਜਾ ਕੁਛ
ਅਹਿਲਕਾਰੋਂ ਕੇ ਪਾਸ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ
ਚਾਹੇ ਤੇ ਇਨ ਸਾਫ ਕੀ ਜਗੋ ਧੱਕੇ ਮਿਲਤੇ
ਹੈਂ। ਅਬ ਆਪ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਂ ਕਿ
ਕਿਆ ਹਮਾਰਾ ਔਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼
ਬਹਾਦਰਾਨ ਕਾ ਸ਼ਰਾਬ ਵ ਸ਼ਿਕਾਰ ਯਕ
ਸਾਂ ਹੈ ?

ਏਕ ਰਾਜਾ ਨੇ ਬ੍ਰਿਥ ਅਹਿਲਕਾਰ
ਸੇ ਪੁਛਾ ਕਿ ਆਪ ਬਤਲਾਏ ਆਜ ਕਲ

(੧੨੦)

ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਿਉਂ ਬਿਗੜ ਰਹੇ ਹੈਂ ॥

ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀ ਕਿ ਏਕ ਮੁਲਾਜ਼ਮ
ਤੀਨ ਪੁਸ਼ਤ ਸੇ ਚਲਾ ਆਤਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ
ਸਿਰਫ਼ ਏਕ ਰਈਸ ਕੀ ਖ਼ਾਸ ਜ਼ਾਤ ਸੇ
ਹੈ, ਦੋਨੋਂ ਮੇਂ ਸੇ ਰਜ਼ਾਸਤ ਕੀ ਜ਼ਜ਼ਾਦਾ
ਮੁਹੱਬਤ ਕਿਸ ਕੋ ਹੈ । ਰਾਜਾ ਨੇ ਕਹਾ
ਕਿ ਪੁਰਾਨੇ ਕੋ । ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਕਹਾ ਕਿ ਨਏ
ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਕੋ ਮੁਹੱਬਤ ਇਸ ਲੀਏ ਨਹੀਂ
ਹੈ ਕਿ ਅਭੀ ਵੋਹ ਨਇਆ ਹੈ, ਜਬ ਦੇਰੀ
ਨਾ ਹੋਗਾ ਤੇ ਮੁਹੱਬਤ ਹੋਗੀ । ਰਾਜਾ ਨੇ
ਕਹਾ ਕਿ ਕਈ ਜਰੇ ਨਇਆ ਭੀ ਅੱਛਾ
ਕਹਾ ਹੈ । ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀ ਕਿ ਅਗਰ

ਉੱਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਖਾਨਦਾਨੀ ਹੋ ਤੋ ਵੋਹ ਭੀ
ਪੁਰਾਨੇ ਜੈਸਾ ਹੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਖਾਨਦਾਨ
ਕਾ ਇਮਤਹਾਨ ਯੋਹ ਹੈ ਕਿ ਜਬ ਰਾਜਾ
ਬਿਥਾ ਖਰਚ ਵਿਸੈ ਵਿਕਾਰੋਂ ਮੇਂ ਕਰੇ, ਤੋ
ਅਹਿਲਕਾਰ ਕੇ ਦਿਲ ਮੇਂ ਘਬਰਾਹਟ
ਪੈਦਾ ਹੋਕਰ ਅਰਜ਼ ਕਰੇ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਇਸ
ਤਰੇ ਕਾਮ ਨਹੀਂ ਚਲੇਗਾ। ਐਸਾ ਪੁਰਸ਼
ਖ਼ਾਹ ਕੋਈ ਕੌਮ ਹੋ, ਖਾਨਦਾਨ ਸਮਝਨਾ
ਚਾਹੀਏ। ਜੇ ਸ਼ਖਸ ਬੇਜਾ ਖਰਚ ਕਰਾਵੇ,
ਰਾਜਾ ਕੋ ਵਿਸੈ ਵਿਕਾਰੋਂ ਮੇਂ ਡਾਲ ਕਰ
ਆਪ ਰੁਪਯਾ ਚੁਰਾਏ, ਝੂਠੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰੇ,
ਆਪ ਕੌਡੀ ਨ ਖਰਚੇ, ਨੌਕਰੀ ਜ਼ਯਾਦਾ

ਲੋਵੇ, ਖਰਚ ਕਮ ਰੱਖੇ, ਐਸੀ ਐਸੀ
ਘਟੀਆ ਦਰਜੇ ਕੀ ਬਾਤੋਂ ਜਿਨ ਮੇਂ ਹੋਂ
ਉਨ ਕੋ ਖਾਨਦਾਨੀ ਨ ਸਮਝੇ, ਕੋਈ
ਔਰ ਹੈਂ। ਪਹਿਲੇ ਜਮਾਨੇ ਕੇ ਨੌਕਰ ਬਾਹਰ
ਸੇ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਮਾਲਕ ਕੇ ਘਰ ਕੋ ਪੂਰਨ
ਕਰਤੇ ਥੇ। ਇਸ ਵਕਤ ਅਕਸਰ ਨੌਕਰ
ਹਰਵਕਤ ਮਾਲਕ ਕੋ ਸ਼ਰਾਬ ਖੋਰੀ,
ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਕਾਰ, ਸੈਰੁ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮੇਂ ਲਗਾ
ਕਰ ਖੁਸ਼ ਕਰਕੇ ਧਨ ਲੂਟਤੇ ਹੈਂ। ਜਬ
ਯੇਹ ਤਰੀਕ ਨੌਕਰੋਂ ਕਾ ਹੋ ਫਿਰ ਰਜਾਸਤ
ਕੀ ਤਰੱਕੀ ਕਿਸ ਤਰੇ ਹੋ। ਇਸ ਲੀਏ
ਜੇ ਰਾਜਾ ਬੱਚੜੋਂ ਸੇ ਖੋਲੇਗਾ ਉਸ ਕੀ

(੧੨੩)

ਬੁੱਧੀ ਮਾਨਿੰਦ ਬੱਚੜੋਂ ਕੇ ਹੋਰੀ ਰਾਜ ਕੀ
ਤਰਫ਼ ਤਬੀਅਤ ਨਹੀਂ ਲਗੇਰੀ ॥

ਰਾਜਾ ਨੇ ਪੁਛਾ ਕਿ ਇਨ ਬਾਤੋਂ ਕਾ
ਕਾਰਣ ਕਿਆ ਹੈ ॥

ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀ ਕਿ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਮੇਂ
ਨਾ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਅਹਿਲਕਾਰ ਕਰ ਦੇਨਾ
ਔਰ ਵੋਹ ਭੀ ਐਸਾ ਕਿ ਜਿਨ ਕੇ ਖਾਨ-
ਦਾਨ ਮੇਂ ਕਭੀ ਅਹਿਲਕਾਰੀ ਨ ਥੀ। ਏਕ
ਛੋਟੀ ਉਮਰ, ਦੂਸਰੇ ਨਾ ਤਜਰਬੇਕਾਰ,
ਤੀਸਰੇ ਅਹਿਲਕਾਰੀ ਕੋ ਜਾਨਤਾ ਨਹੀਂ,
ਕਿ ਕੈਸੀ ਹੋਤੀ ਹੈ। ਐਸਾ ਆਦਮੀ ਸਿਵਾ
ਇ ਮਾਲਕ ਔਰ ਪੂਜਾ ਕੇ ਧਨ ਲੂਟਨੇ

ਕੇ ਔਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਤਾ। ਇਸੀ
ਵਾਸਤੇ ਦਾਨਾ ਰਈਸ ਅਹਿਲਕਾਰੋਂ ਕੇ
ਨੇਕ ਲੜਕੋਂ ਕੇ ਇੰਤਖ਼ਾਬ ਕਰਕੇ ਸ਼ਨੇ
ਸ਼ਨੇ ਬਡੇ ਦਰਜੇ ਪਰ ਪਹੁੰਚਾਤੇ ਹੈਂ, ਏਕ
ਹੀ ਦਫ਼ੇ ਨਹੀਂ ਬਢਾਤੇ। ਅਗਰ ਕੋਈ ਕਾਮ
ਨਾਕਸ ਕਰੇ ਤੋ ਤਨੱਜੁਲ ਕਰ ਦੇਤੇ ਹੈਂ
ਇਸ ਵਕਤ ਕਈ ਏਕ ਰਾਜੇ ਬੁਰਾ
ਕਾਮ ਕਰਨੇ ਵਾਲੋਂ ਕੇ ਤਰੱਕੀ, ਨੇਕ
ਕਾਮ ਕਰਨੇ ਵਾਲੋਂ ਕਾ ਤਨੱਜੁਲ, ਕਰ
ਦੇਤੇ ਹੈਂ ਜੈਸਾਕਿ ਏਕ ਰਜ਼ਾਸਤ ਕੇ ਦੀ-
ਵਾਨ ਨੇ ਸਭ ਕਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਨ ਕਰ
ਰੁਪਯਾ ਸਜ਼ਾਨੇ ਮੇਂ ਜਮਾਂ ਕੀਆ ਵੇ ਅਖੀਰ

ਮੌਕੂਫ਼ ਹੂਆ ਔਰ ਲੂਟਨੇ ਵਾਲੇ ਆਨੰਦ
ਸੇ ਰਹੇ । ਮਗਰ ਮਾਲੂਮ ਰਹੇ ਕਿ ਯੇਹ
ਆਨੰਦ ਚੰਦ ਰੋਜ਼ ਹੈ, ਅੰਤ ਕੋ ਉਸੀ ਸ਼ਖ਼ਸ
ਕਾ ਮੁਖ ਉੱਜਲਾ ਹੈ । ਹਾਇ ਅਫ਼ਸੋਸ
ਐਸੇ ਤਰੀਕ ਪਰ ॥

ਰਾਜਾ ਨੇ ਕਹਾ ਕਿ ਆਪਕਾ ਕਥਨ
ਦਰੁਸਤ ਹੈ ॥

ਮੰਤੀ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀ ਕਿ ਪੁਰਸ਼
ਸਹੱਸ੍ਰ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਕਰ ਸਹੱਸ੍ਰ ਬੁੱਧੀ ਹੋਤਾ
ਹੈ । ਫਿਰ ਨਏ ਅਹਿਲਕਾਰ ਹਕੂਮਤ
ਕੈਸੇ ਕਰ ਸਕਤੇ ਹੈਂ ਔਰ ਫੌਜੀ ਸੀਰੀ
ਕੀ ਹਕੂਮਤ ਕਜਾ ਨਇਆ ਅਹਿਲਕਾਰ

(੧੨੬)

ਛੋਟੀ ਉਮਰ, ਨਾ ਤਜਰਬੇਕਾਰ, ਉਮਦਾਂ
ਤਦਬੀਰੋਂ ਸੇ ਕਰ ਸਕਤਾ ਹੈ ?

ਗੋ ਫੌਜੀ ਕਾਮ ਮਰਨੇ ਕਾ ਹੈਲੇਕਿਨ
ਤਦਬੀਰ ਔਰ ਅਹਿਲਕਾਰੀ, ਅਦਲ
ਕਰਨਾ, ਯੇਹ ਤਰਾਜ਼ੁ ਹੈ ਜੋਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ
ਹੈ, ਫਿਰ ਨਇਆ ਨਾ ਤਜਰਬੇ ਕਾਰ
ਕਿਉਂਕਰ ਕਰ ਸਕਤਾ ਹੈ ॥

ਜੋ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਰਾਜਾ ਕੋ ਐਸੋਂ ਮੇਂ
ਡਾਲ ਕਰ ਧਨ ਲੂਟਤੇ ਹੈਂ ਉਨ ਕੋ
ਸੋਚਨਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਮਾਇਆ ਬਹੁ ਰੰਗੀ
ਹੈ । ਕਭੀ ਪੱਕੇ ਮੰਦਰੋਂ ਕੋ ਆਤੀ ਹੈ ਔਰ
ਕਭੀ ਕੱਚਿਓਂ ਕੋ ਜਾਤੀ ਹੈ । ਅਬ ਪੱਕੇ

ਮੰਦਰੋਂ ਸੇਕੱਚਿਓਂ ਕੋ ਜਾਤੀ ਹੈ । ਕਿਸੀ
ਸਮੇਂ ਮੇਂ ਫਿਰ ਪੱਕੇ ਮੰਦਰੋਂ ਕੋ ਵਾਪਿਸ ਆ-
ਵੇਗੀ । ਜਬ ਯੇ ਹਮਾਯਾ ਜਿਨ ਕੇ ਪਾਸ ਸੇ
ਜਾਤੀ ਹੈ ਤੋ ਵੋਹ ਰੋਤੇ ਹੈਂ । ਜਿਨ ਕੇ
ਪਾਸ ਆਤੀ ਹੈ ਵੋਹ ਆਨੰਦ ਹੋਤੇ ਹੈ ।
ਇਸ ਕਾ ਸਰੂਪ ਹੱਸਨਾ ਰੋਨਾ ਹੈ ।
“ਹੱਸਨਾ—ਰੋਨਾ—ਮਾਇਆ” ਇਨ ਤੀਨੋਂ
ਕੋ ਵਿਚਾਰੋਂ । ਪਾਪ, ਦਗਾ ਇਨ ਕਾ
ਮਾਰਗ ਹੈ ਔਰ ਜੋ ਸ਼ਖਸ ਨੇਕ ਨੀਯਤੀ ਸੇ
ਮਾਇਆ ਪੈਦਾ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਉਨ ਕਾ ਮਾਰਗ
“ਧਰਮ—ਉੱਦਮ—ਤਦਬੀਰ—ਨੇਕੀ” ਹੈ
ਸੋ ਯੇਹ ਮਾਇਆ ਅਟਲ ਰਹੇਗੀ ॥

(੧੨੮)

ਦੌਰਾ ਕਰਨਾ ॥

ਰਾਜਾ ਕੋ ਦੌਰਾ ਅਪਨੀ ਰਜਾਯਾ ਕੇ
ਫਾਇਦੇ ਲੀਏ ਇਸ ਤਰੀਕ ਪਰ ਕਰਨਾ
ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਆਧੇ ਮਾਘ ਘੋੜ੍ਹੌਂ ਕੋ ਖਵੀਦ
ਡਾਲ ਕਰ ਅਖੀਰ ਫਾਗਨ ਮੇਂ ਖੋਲੇ ਜਾਵੇਂ
ਮਹੀਨੇ ਚੇਤ ਮੇਂ ਜਬ ਘੋੜ੍ਹੌਂ ਕੋ ਖਵੀਦ
ਵਗ਼ੈਰਾ ਪੜ ਚੁਕੇ ਤੇ ਦੌਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇਂ ।
ਕਿਉਂਕਿ ਚੇਤ ਮੇਂ ਮੌਸਮ ਖੁਲ੍ਹੀ ਹੋਤੀ ਹੈ
ਔਰ ਲਿਖਾ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਚੇਤ ਮਾਸ ਮੇਂ
“ਰਮਨੇ, ਗਮਨੇ, ਬਮਨੇ”

ਦੌਰੇ ਕਾ ਹੁਕਮ ਚੇਤ ਸੇ ਪਹਿਲੇ
ਜਾਰੀ ਹੋਜਾਇ । ਨਾਜਮਾਨ ਵਗ਼ੈਰਾ ਕੋ

(੧੨੯)

ਲਾਜ਼ਮ ਹੋਗਾ ਕਿ ਸਫ਼ਾਈ ਮਕਾਨਾਤ
ਵਗ਼ੈਰਾ ਜੋ ਕਾਮ ਉਨ ਕੇ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈਂ
ਅਪਨੇ ਇਖ਼ਤਜ਼ਾਰ ਸੇ ਕਰੇਂ ॥

ਅਮਲਾ—ਅਮਨ ਕੇ ਵਕਤ ਮੇਂ ਇਸ
ਕਦਰ ਅਮਲਾ ਦੌਰੇ ਮੇਂ ਹੋਨਾ ਚਾਹੀਏ ।
ਬਡੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਦੇ, ਡਾਕਟਰ ਏਕ,
ਹਕੀਮ ਏਕ । ਸਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾਰ ਏਕ ।
ਡਿਉਫੀ ਵਾਲਾ ਏਕ । ਓਵਰ ਸੀਅਰ
ਏਕ । ਅਫ਼ਸਰ ਡਿਉਫੀ ਏਕ । ਮੁਹਰ
ਡਿਉਫੀ ਏਕ । ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ ਵ ਤੋਸ਼ੇ ਖ਼ਾਨੀ
ਆਂ ਏਕ । ਜਮਾਦਾਰ ਚੋਬਦਾਰਾਨ ਵ
ਚਪੜਾਸੀਆਨ ਦੇ । ਚੋਬਦਾਰ ਚਾਰ ।

ਰਪੜਾਸੀ ਚਾਰ । ਅਰਦਲੀਏ ਦਸ ।
ਮੁਹੱਰਰ ਵਗੈਰਾ ਹਸਬ ਜ਼ਰੂਰਤ । ਨਫਰ
ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਬ ਜ਼ਰੂਰਤ ॥

ਫੌਜੀ-ਤੋਪਾਂਦੇ । ਕੰਪਨੀ ਏਕ । ਪਚਾਸ
ਸਵਾਰ ਰਸਾਲੇ ਕੇ । ਸਿਪਾਹੀ ਪੁਲਿਸ
ਕੇ ਦਸ ਸੇ ਬੀਸ ਤਕ । ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਨੇਜ਼ੇ,
ਤਲਵਾਰੇਂ ਵਗੈਰਾ ਸਭ ਸਿਕਲ, ਬਾਫ
ਚੜ੍ਹੇ ਹੂਏ ਹੋਂ । ਔਰ ਬੰਦੂਕੇਂ ਸਾਫ਼ ਹੋਂ ।
ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਵ ਮੇਗਜ਼ੀਨ ਹਸਬ ਜ਼ਰੂਰਤ
ਸਾਬ ਹੇ । ਮਾਸਕੀ, ਚੜ੍ਹੇ ਸਫ਼ਾਈ ਵਾਲੇ
ਹਸਬ ਜ਼ਰੂਰਤ ॥

ਸਵਾਰੀਆਂ-ਹਾਥੀ ਛੀ ਸੇ ਨੌ ਤਕ ।

(੧੩੧)

ਬੱਘੀ ਚਾਰ ਸੇ ਛੀ ਤਕ । ਘੋੜੇ ਕੋਤਲ
ਦੋ ਸੇ ਚਾਰ ਤਕ । ਖੰਚਰ ਟੱਟੂ ਆਠ ਸੇ
ਦਸ ਤਕ । ਪਾਲਕੀ ਏਕ ਮਏ ਕਹਾਰੋਂ ਕੇ ।

ਬਾਰਬਰਦਾਰੀ ਵਗੈਰਾ ਹਰਏਕ ਚੀਜ਼
ਰਿਆਸਤ ਸੇ ਚਲਨੇ ਵਕਤ ਕਰਾਏ ਦਾਰੋਂ
ਸੇ, ਉਨ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਰਾਏ
ਕਰੋਂ, ਯੇਹ ਤਮਾਮ ਬਾਰਬਰਦਾਰੀ ਰਜਾ-
ਸਤ ਸੇ ਚਲੇ ਔਰ ਰਜਾਸਤ ਮੇਂ ਹੀ ਆਕਰ
ਛੋਡੀ ਜਾਇ । ਅਗਰ ਕੋਈ ਬੈਲ ਵਗੈਰਾ
ਮਰ ਜਾਇ, ਯਾ ਕਿਸੀ ਔਰ ਚੀਜ਼ ਕੀ
ਜ਼ਰੂਰਤ ਰਾਸਤੇ ਮੇਂ ਪੜੇ, ਤੋ ਖੁਸ਼ ਖਰੀਦ
ਖਰੀਦ ਹੋਨੀ ਚਾਹੀਏ । ਉਂਟ ਚਾਰ ।

ਗੱਡੇ ਦੇ । ਖੱਚਰਾਂ ਚਾਰ ਯੇਹ ਫਾਲਤੂ
ਤਅੱਲੁਕ ਡਿਉਫੀ ਮੁਬਾਰਕ ਰਹੇਂ ਤਾਕਿ
ਜ਼ਰੂਰਤ ਕੇ ਵਕਤ ਕਾਰ ਆਮਦ ਹੋਂ ।
ਯਾ ਏਕ ਅਫਸਰ ਸਫਰ ਦੌਰੇ ਕਾ ਅਲ-
ਹਿਦਾ ਮੁਕਰਰ ਹੋ, ਉਸ ਕੇ ਤਅੱਲੁਕ
ਸਭ ਕਾਮ ਸਫਰ ਕਾ ਰਹੇ। ਦੂਧ ਕੇ ਲੀਏ
ਭੈਂਸਾਂ ਚਾਰ ਸੇ ਆਠ ਤਕ। ਗਊਆਂ ਚਾਰ
ਸੇ ਆਠ ਤਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸਾਥ ਰਹੇਂ, ਤਾਕਿ
ਰਿਆਯਾ ਸੇ ਕੋਈ ਸਖਸ ਦੂਧ ਨ ਲੇਵੇ।
ਇਲਾਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੇਂ ਲਕੜੀ ਨੀਰਾ
ਸਭ ਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਿਲੇ। ਗ਼ੈਰ ਇਲਾਕੇ
ਮੇਂ ਅਪਨਾ ਅਪਨਾ ਖੁਦ ਖਰੀਦ ਕਰੇਂਗੇ।

ਅਗਰ ਤਮਾਮ ਦੌਰੇ ਮੇਂ ਸਿਰਫ਼ ਏਕ ਦੋ
ਮੁਕਾਮ ਗੈਰ ਇਲਾਕੇ ਮੇਂ ਹੋਂ ਤੋ ਸਰਕਾਰ
ਸੇ ਹੀ ਮਿਲੇਗਾ । ਅਮਲੇ ਕੀ ਤਾਦਾਦ ਜੋ
ਲਿਖੀ ਹੈ ਯੇਹ ਆਠ ਦਸ ਲਾਖ ਕੇ ਰਈਸ
ਲੀਏ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ, ਇਸੀ ਤਰੇ ਪਰ ਹਸਬ
ਹੈਸੀਅਤ ਰਜਾਸਤ ਕੇ ਅਮਲਾ ਸਾਥ ਹੋਨਾ
ਚਾਹੀਏ । ਸਫ਼ਰ ਦੌਰੇ ਕੇ ਤੰਬੂ ਪਾਲਾਂ
ਦਰਜੇ ਬਦਰਜੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਹੋਨੇ ਚਾਹੀਏਂ
ਮਏ ਸਰਕਾਰੀ ਤੰਬੂਓਂ ਕੇ, ਯੇਹ ਤੰਬੂ
ਅਲਹਿਦਾ ਰੱਖੇ ਰਹੇਂ ਬਰਵਕਤ ਸਫ਼ਰ
ਦੌਰੇ ਕਾਰਆਮਦ ਹੋਂ ॥

ਸਫ਼ਰ ਕੇ ਜਾਨੇ ਵਕਤ ਜੋ ਰਾਜਾ ਕੇ

ਅਗਾੜੀ ਜਲ ਕੀ ਗਾਗਰ ਲੇਕਰ ਖੜੇ
ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਔਰ ਤੇਲ ਚੋਤੇ ਹੈਂ ਯੇਹ ਸਭ
ਬਾਤੇਂ ਫਜ਼ੂਲ ਹੈਂ । ਰਾਸਤੇ ਮੇਂ ਚਲਤੇ
ਹੁਏ ਗਾਉਂ ਸੇ ਨਜ਼ਰ ਲੇਨੀ ਭੀ ਸੁਭ ਨਹੀਂ
ਹੈ ਔਰ ਰਾਸਤੜੋਂ ਮੇਂ ਫੜਕਾਉ ਹੋਨਾ
ਫਜ਼ੂਲ ਹੈ । ਨੌ ਕੋਸ ਸੇ ਉਪਰ ਪੜਾਉ
ਹੋਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਏ । ਅਗਰ ਮੌਕਾ ਜ਼ਰੂਰਤ
ਕਾ ਹੋ ਯਾ ਸਭ ਕੀ ਰਾਇ ਹੋ ਤੋ ਇਸ
ਸੇ ਜ਼ਜ਼ਾਦਾ ਫਾਸਲੇ ਪਰ ਭੀ ਮੁਕਾਮ ਹੋ
ਸਕਤਾ ਹੈ । ਹਰ ਏਕ ਦੌਰੇ ਮੇਂ ਬਦਲਵੇਂ
ਪੜਾਉ ਪਰ ਡੇਰਾ ਹੋਨਾ ਚਾਹੀਏ । ਹਰ
ਏਕ ਪੜਾਉ ਮੇਂ ਏਕ ਏਕ ਬੰਗੁਲਾ ਬਨ

ਵਾਨਾਂ ਚਾਹੀਏ ਪਰੰਤੂ ਕਚਹਿਰੀ ਦੌਰੇ ਕੀ
ਤੰਬੂ ਮੇਂ ਕਰਨੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਹੈ । ਬਦਲਵੇਂ
ਪੜਾਉ ਕਰਨੇ ਸੇ ਯੇਹ ਫ਼ਾਯਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਆਹਿਸਤਾ ਆਹਿਸਤਾ ਤਮਾਮ ਇਲਾਕੇ
ਕੇ ਹਰਏਕ ਗਾਉਂ ਕੋ ਦੇਖਾ ਜਾ ਸਕਤਾ
ਹੈ । ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਸੇ ਰਿਆਯਾ ਪਰ ਰੋਬ
ਦਾਬ ਬਨਾਂ ਰਹਿਤਾ ਹੈ ਔਰ ਇੰਤਜ਼ਾਮ
ਠੀਕ ਰਹਿਤਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਹਰਏਕ ਚੀਜ਼
ਖੁਸ਼ਖ਼ਰੀਦ ਲੇਨੀ ਚਾਹੀਏ ਕੋਈ ਚੀਜ਼
ਕਿਸੀ ਕੋ ਤੰਗ ਕਰਕੇ ਨ ਲੀ ਜਾਵੇ,
ਬਲਕਿ ਐਸੀ ਮਾਕੂਲ ਕੀਮਤ ਦੀ ਜਾਵੇ
ਜਿਸ ਮੇਂ ਪ੍ਰਜਾ ਕਾ ਮੁਫ਼ਾਦਹੋਔਰ ਬਿਠਾ

ਮਾਂਗੇ ਲੋਗ ਖੁਦ ਆਕਰ ਅਪਨੀ ਜਿਨਸ
ਦੇਨੇ ਕੀ ਖ਼ਾਹਸ਼ ਕਰੇਂ ॥

ਦੌਰੇ ਕੇ ਮੌਕੇ ਪਰਹਦਾਯਤ ਜਾਰੀ ਹੋ
ਕਿ ਰਿਆਯਾ ਸੇ ਹਕੂਮਤਨ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨ
ਲੀ ਜਾਵੇ । ਬਜੁਜ਼ ਹੁਕਮ ਖ਼ਾਸ ਦਸਤ-
ਖ਼ਤੀ ਸਰਕਾਰ ਵਾਲਾ ਕੇ ਅਗਰ ਕੋਈ
ਹੁਕਮਨ ਰਿਆਯਾ ਸੇ ਚੀਜ਼ ਲੇਨੇ ਲੀਏ
ਦੌਰੇ ਮੇਂ ਜਾਰੀ ਹੋ ਤੋ ਉਸ ਕੀ ਤਾਮੀਲ
ਨ ਹੋ । ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਆਯਾ ਮਾਮਲਾ ਦੇ
ਕਰ ਅਪਨਾ ਹੱਕ ਅਦਾ ਕਰ ਚੁਕੀ ਹੈ ॥

ਹਰਏਕ ਪੜਾਉ ਮੇਂ ਏਕ ਕੂਆਂ
ਹਰਵਕਤ ਚਲਤਾਰਹੇ ਜਿਤਨੇ ਰੋਜ਼ਮਕਾਮ

ਸਰਕਾਰੀ ਹੋਂ ਉਤਨੇ ਦਿਨ ਕੀ ਉਜਰਤ
ਸਰਕਾਰ ਸੇ ਮਿਲੇ ॥

ਹਰਏਕ ਗਾਉਂ ਕੀ ਜ਼ਮੀਨ ਰਾਜਾ
ਖੁਦ ਅਪਨੇ ਰੋਬਰੂ ਕਈ ਜਗੇ ਸੇ ਖੁਦਵਾ
ਕਰ ਦੇਖੇ ਤਾਕਿ ਕਿਸਮ ਮਾਲੂਮ ਹੋਕਰ
ਏਕ ਕਤਾਬ ਮੇਂ ਦਰਜ ਕੀ ਜਾਵੇ ।
ਏਕ ਆਦਮੀ ਕਹੀ ਵਾਲਾ ਸਾਥ ਰਹੇ
ਉਸਕੋ ਤਨਖ਼ਾਹ ਸਰਕਾਰ ਸੇ ਮਿਲੇ ॥

ਮੌਕੇ ਬਮੌਕੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਨ ਕੋ ਰਾਜਾ
ਨੇਕ ਨਸੀਹਤ ਕਰਤਾ ਰਹੇ ਕਿ ਹਲ, ਬੈਲ
ਉਮਦਾ ਰੱਖੋ ਔਰ ਹਾਲੀਕੋ ਗਿਜਾ ਉਮਦਾ
ਦੇਓ । ਨਸਾ ਬਿਸਾ ਸੇ ਬਚੋ, ਵਗੈਰਾ ਵਗੈਰਾ ।

ਹਰਏਕ ਗਾਉਂ ਕੀ ਸ਼ਕਲ, ਸੂਰਤ,
ਆਸੂਦਰੀ ਵ ਖਸਤਾਲੀ ਕਾਹਾਲ ਦੇਖੇ।
ਉਮਦਾ ਇਲਾਕਾ ਵੇਹੀ ਹੈ ਜੋ ਕਰਜ਼ਦਾਰ
ਕਮ ਹੈ । ਜਿਸ ਜਰੋ ਕਹਿਤ ਹੋ, ਫਸਲ
ਬਿਲਕੁਲ ਨ ਹੂਈ ਹੋ ਤੋ ਉਨ ਲੋਗੋਂ ਕੋ
ਕਿ ਜਿਨ ਕੇ ਪਾਨੀ ਨਹੀਂ ਲਗਤਾ ਔਰ
ਕੂਆ ਨਹੀਂ, ਘਰ ਸੇ ਗਰੀਬ ਹੈਂ, ਕੋਈ
ਸੀਗਾ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਕਾ ਨਹੀਂ ਮਾਮਲਾ
ਮਾਫ਼ ਕਰੇ । ਜਹਾਂ ਬੈਲ ਔਰ ਹਾਲੀ
ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਂ ਉਨਕੋ ਤਾਕਤਵਰ ਬਨਾਵੇ
ਵਰਨਹਿ ਮਾਮਲੇ ਕੀ ਤਰੱਕੀ ਮੇਂ ਫਰਕ
ਆਵੇਗਾ । ਤਮਾਮ ਖੇਲ ਦੁਨੀਆ ਮੇਂ

(੧੩੯)

ਆਦਮੀ, ਬੈਲ, ਘੋੜਾ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਾ ਹੈ ॥

ਰਾਸਤੇ ਮੇਂ ਚਲਤੇ ਵਕਤ ਕਿਸੀ ਕੀ ਨਜ਼ਰ ਨ ਲੀ ਜਾਵੇ ਔਰ ਨ ਕੋਈ ਫੋਆ ਵਗ਼ੈਰਾ ਪੇਸ਼ ਹੋ । ਜਿਸ ਜਗੇ ਦਰਬਾਰ ਹੋ ਵਹਾਂ ਨੰਬਰ ਦਾਰਾਨ ਵਗ਼ੈਰਾ ਜਿਨ ਕਾ ਕਾਯਦਾ ਨਜ਼ਰ ਦੇਨੇ ਕਾ ਹੈ ਉਨ ਸੇ ਨਜ਼ਰ ਲੇਨੀ ਚਾਹੀਏ । ਅਗਰ ਵਹਾਂ ਬਾਗ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਜਗੇ ਦਰਬਾਰ ਹੂਆ ਹੈ ਫਿਰ ਡਾਲੀ ਪੇਸ਼ ਹੋਨੇ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜੋ ਦਰਬਾਰ ਮੇਂ ਰੁਪਯਾ ਨਜ਼ਰਾਂ ਕਾ ਆਵੇ । ਉਸ ਮੇਂ ਸੇ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਹਾਥੀ, ਬੱਘੀ, ਘੋੜਾ, ਪਾਲਕੀ

ਵਗੈਰਾ ਅਸਵਾਰੀਆਂ ਵਾਲ਼ੋਂ ਕੋ ਮਿਲਨਾ
ਚਾਹੀਏ । ਇਸੀ ਤਰੇ ਰਜਾਸਤ ਕੇ ਦਰ-
ਬਾਰ ਮੇਂ ਹੱਕ ਹੈ । ਇਸੀ ਤਰੇ ਪਰ
ਅੰਰ ਬਹੁਤ ਸੀ ਬਾਤੇਂ ਸਫ਼ਰ ਕੇ ਮੁਤੱਲਕ
ਹੈਂ ਜਿਨਕੇ ਲਿਖਨੇ ਮੇਂ ਤਵਾਲ਼ਤ ਹੋਤੀ
ਹੈ । ਸਿੱਧਾਂਤ ਯੇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਜੋ ਬਾਤ
ਮੁਨਾਸਿਬ ਵਕਤ ਹੋ ਰਾਜਾ ਸੋਚ ਸਮਝ
ਕਰ ਕਰਤਾ ਰਹੇ ॥

ਜੋ ਆਦਮੀ ਪ੍ਰਜਾ ਮੇਂ ਸੇ ਬਦੀ ਕਰੇ
ਰਾਜਾ ਉਸਕਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਹੈ, ਨੇਕੀ ਕਰਨੇ
ਵਾਲੇ ਕਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ ਜੈਸਾਕਿ ਏਕ ਸਖਸ
ਨੇ ਖੂਨ ਕਰਦੀਆ ਉਸਕੇ ਤੋ ਫਾਂਸੀ ਦੇਵੇ

ਔਰ ਉਸਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕੀ ਪਰਵਰਸ਼ ਕਰੇ
ਕਿਉਂਕਿ ਜੁਰਮ ਬਾਪ ਨੇ ਕੀਆ ਹੈ ਨਾ
ਕਿ ਬੇਟੇ ਨੇ ॥

ਗਰਮੀ ਕੀ ਮੌਸਮ ਮੇਂ ਰਾਜਾ ਆਧੇ
ਜੇਠ ਸੇ ਆਧੇ ਹਾੜ ਤਕ ਕਿ ਜਬ ਤਕ
ਬਾਰਸ਼ ਨ ਹੋ ਸਰਦ ਮੁਲਕ ਮੇਂ ਰਹੇ ।
ਲੇਕਿਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਆਦਮੀ ਕੋ ਸਰਦੀ
ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਤੀ ਹੈ ਇਸਲੀਏ ਉਮਦਾ
ਮਕਾਨ ਏਕ ਕਿਨਾਰੇ ਪਰ ਹੋਤੇ ਨਿਹਾਯਤ
ਅੱਛਾ ਹੈ ॥

ਸਫਰ ਦੌਰੇ ਮੇਂ ਸਿਵਾਇ ਅਪਨੀ
ਪ੍ਰਜਾ ਕੇ ਗ਼ੈਰ ਕੋ ਰਾਜਾ ਨ ਮਿਲੇ, ਅਗਰ

(੧੪੨)

ਕੋਈ ਮਿਲਨੇ ਲੀਏ ਆਵੇ ਤੋ ਉਸ ਕੋ
ਯੇਹ ਕਹਿ ਦੀਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਆਪ ਰਜਾਸਤ
ਮੇਂ ਆਵੇਂ ਮੈਂ ਆਪ ਕੋ ਵਹਾਂ ਮਿਲੁੰਗਾ ।
ਇਸ ਤੋਰ ਪਰ ਪ੍ਰਜਾ ਕੇ ਮੁਕੱਦਮਜੋਂ ਕਾ
ਵਕਤ ਜਾਯਾ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ । ਅਗਰ ਕੋਈ
ਹੁਕਾਮ ਮਿਲਨੇ ਆਵੇ ਤੋ ਉਸਕੋ ਬਡੀ
ਖੁਸ਼ੀ ਸੇ ਮਿਲਨਾ ਚਾਹੀਏ ॥

ਭੋਜਨ

ਸਫਰ ਕਰਨੇ ਸੇ ਪਹਿਲੇ ਅਗਰ
ਮੁਨਾਸਿਬ ਹੋ ਤੋ ਦੋ ਚਾਰ ਦਸਤ ਕਰਾ
ਦੇਵੇ ਤਾਕਿ ਮੇਦਾ ਹਲਕਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ।
ਅਗਰ ਕਬਜ਼ ਹੋ ਤਬ ਤੋ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਦਸਤ

ਕਰਾਨੇ ਚਾਹੀਏਂ। ਬਾਦ ਮੇਂ ਜਬ ਤਬੀਅਤ
ਅੱਛੀ ਹੋ ਤੋ ਰਾਜਾ ਸਵਾਰ ਹੋਵੇ ॥

ਮੈਂਨੇ ਏਕ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਕਾਰ ਕੇ ਮੌਕੇ ਪਰ
ਦੇਖਾ ਕਿ ਸ਼ਕਾਰ ਨਿਕਲਤੇ ਹੀ ਕੁੱਤੇ
ਕੁੱਤੀਓਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਕੀਆ, ਮੈਂਨੇ ਵਿਚਾਰ
ਕੀਆ ਕਿ ਇਨ ਕੋ ਰਾਜਾਨ ਹੈ, ਯੇਹ
ਜਾਨਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਹਮ ਨੇ ਅਬ ਕਾਮ ਦੇਨਾ
ਹੈ ਇਸ ਲੀਏ ਮੇਦਾ ਹਲਕਾ ਕਰੇਂ ।
ਮੋਟੀ ਮਸਾਲ ਭੀ ਹੈ ਕਿ “ਸ਼ਕਾਰ ਦੇ
ਵੇਲੇ ਕੁੱਤੀਆ ਮੁਤਾਈ” ਸੋ ਯੇਹ ਕੂਕਰ
ਸਫਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੋਂ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਤੇ
ਹੈਂ ਕਿ ਆਪ ਭੀ ਮੇਦਾ ਹਲਕਾ ਕਰਕੇ

ਸਫ਼ਰ ਕਰੇਂ ॥

ਸਫ਼ਰ ਕਰਨੇ ਕਾ ਕਾਯਦਾ ॥

ਸੁਥਾ ਕੇ ਚਾਰ ਬਜੇ ਸਉਚ ਜਾਵੇ,
ਦਾਤਨ ਕਰੇ, ਸੁਚੇਤਾ ਕਰੇ, ਬਾਦ ਮੇਂ
ਥੋੜਾ ਸਾ ਦੁਧ ਛਕੇ, ਥੋੜਾ ਸਾ ਮੀਠਾ ਔਰ
ਘੀ ਮਿਲਾ ਕਰ ਛਕੇ, ਥੋੜੀ ਸੀ ਮਖਨੀ
ਭੀ ਛਕਨੀ ਚਾਹੀਏ । ਫਿਰ ਸਵਾਰ ਹੋਵੇਂ ।
ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕ ਕਰ ਬਿਲਕੁਲ ਸਵਾਰ ਨ
ਹੋ ਔਰ ਜਿਸ ਰੋਜ਼ ਕਬਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਇ ਉਸ
ਰੋਜ਼ ਭੀ ਸਵਾਰ ਨ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ
ਸੇ ਕਈ ਤਰੇ ਕੀ ਬੀਮਾਰੀਏਂ ਪੈਦਾ ਹੋਤੀ
ਹੈਂ । ਦਸ ਬਜੇ ਸੇ ਉਪਰ ਸਫ਼ਰ ਨ ਕਰੇਂ

ਬਲਕਿ ਦਸ ਬਜੇ ਅਗਲੇ ਮੁਕਾਮ ਪਰ
ਜਾ ਉਤਰੇਂ । ਅਸਨਾਨ ਵਗੈਰਾ ਕਰੇਂ,
ਪ੍ਰਸਾਦ ਉਮਦਾ ਔਰ ਥੋੜਾ ਛਕੇਂ ਤਾਕਿ
ਪੇਟ ਮੇਂ ਅਕੜਾਉ ਨ ਹੋ ਔਰ ਕਿਸੀ
ਕਿਸਮ ਕੀ ਤਕਲੀਫ ਨ ਹੋਵੇ । ਪ੍ਰਸਾਦ
ਛਕ ਕਰ ਉਸੀ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਸੋਨਾ ਕਿਉਂ
ਕਿ ਇਸ ਸੇ ਆਂਖੋਂ ਕੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕੋ ਨੁਕਸਾਨ
ਪਹੁੰਚਤਾ ਹੈ ॥

ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਕੀ ਸ਼ਾਦੀ

ਰਾਜਾ ਕੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੀ ਸ਼ਾਦੀ ਅਪਨੇ ਸ਼ੇ
ਛੋਟੇ ਆਦਮੀ ਕੇ ਘਰ ਹੋਨੀ ਚਾਹੀਏ ।

ਮੁਨਾਸਿਬ ਤੋ ਯੇਹ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ

ਕੀ ਬੇਟੀ ਲਵੇ । ਦੇਖੋ ਮਨੂ ਨੇ ਕਹਾ ਹੈ
 ਕਿ ਲੜਕੀ ਅਪਨੇ ਸੇ ਉਂਚੇ ਪਤੀ ਕੋ
 ਬਰੇ ਤੇ ਉਸ ਕਾ ਪਿਤਾ ਪਰਮ ਆਨੰਦ
 ਹੈ । ਦੂਸਰੇ ਅਮੀਰ ਕੀ ਬੇਟੀ ਕੀ ਸਿਹਤ
 ਪਰਦੇ ਸੇ ਨਕੰਮੇ ਬੈਠ ਰਹਿਨੇ ਸੇ ਅੱਛੀ
 ਨਹੀਂ ਰਹਿਤੀ, ਦਲੇਰ ਨਹੀਂ ਹੋਤੀ । ਉਸ
 ਤਰਫ ਅਮੀਰ ਕਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਰਵਕਤ ਬੈਠਾ
 ਰਹਿਤਾ ਹੈ, ਦੋਨੋਂ ਮੇਂ ਸੇ ਵਰਜਿਸ਼ ਵਗੈਰਾ
 ਕਾ ਕਾਮ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਤਾ, ਐਸੀ ਸੂਰਤ
 ਮੇਂ ਸੰਤਾਨ ਕਿਉਂ ਕਰ ਹੋਸਕਤੀ ਹੈ । ਅਗਰ
 ਹੋਰੀ ਤੇ ਆਰੋਗ ਔਰ ਲਾਯਕ, ਪੂਰਨ
 ਆਯੁ ਵਾਲੀ ਨ ਹੋਰੀ । ਅਗਰ ਗਰੀਬ

ਕੀ ਲੜਕੀ ਅਮੀਰ ਕੇ ਆਵੇਗੀ ਤੇ ਦੋਨੋਂ
ਪਖੁ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਮੀਰ
ਬੈਠਨੇ ਵਾਲਾ ਔਰ ਗਰੀਬ ਫਿਰਨੇ ਵਾਲਾ
ਹੈ ਉਸ ਕੀ ਹਮੇਸ਼ਾਹਿ ਵਰਜਿਸ਼ ਹੋਤੀ
ਰਹਿਤੀ ਹੈ ॥

(੩੨) ਸੁਲਖੁਣ ਲੜਕੀ ਕੇ ॥

(੧) ਜਵਾਨ ਔਰ ਆਰੋਗਜ ਹੋ ਜਿਸਨੇ ਕਿ
ਬ੍ਰਹਮਚਰਜਭੀ ਪੂਰਨਕਰਲੀਆਹੋ।

(੨) ਪੀਛੇ ਸੇ ਸਿਰ ਭਾਰੀ ਔਰ ਤਾਕਤਵਰ
ਹੋ ॥

(੩) ਕੇਸ ਲੰਮੇ ਔਰ ਸਜਾਹ, ਮੁਲਾਯਮਹੋ ॥

(੪) ਪੇਸ਼ਾਨੀ ਖੁਲੀ ਬਾਕਾਯਦਾ ਹੋ ॥

(੫) ਸੇਲ੍ਹੀ ਮਾਨਿੰਦ ਕਮਾਣ ਕੇ, ਅੰਦਰ
ਸੇ ਮੋਟੀ ਔਰ ਬਾਹਰਲੀ ਤਰਫ਼ ਸੇ
ਪਤਲੀ, ਲੇਕਿਨ ਮਿਲੀ ਹੁਈਨ ਹੋ

(੬) ਗਰਦਨ ਲੰਮੀ ਹੋ ॥

(੭) ਦਾਂਤ ਸਫ਼ੈਦ, ਛੋਟੇ, ਅੰਸਤ ਦਰਜੇ ਔਰ
ਏਕਸਾਰ ਹੋਂ ॥

(੮) ਹੋਠ ਪਤਲੇ ਔਰ ਸੁਰਖਰੰਗ ਹੋਂ ॥

(੯) ਮੁਖ ਛੋਟਾ ਦਰਮਜਾਨਾ ਹੋ ॥

(੧੦) ਬਾਨੀ ਮੀਠੀ ਕੋਕਲ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੋ ॥

(੧੧) ਚੇਹਰਾ ਗੋਲ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਕੇ ਆਖ
ਕਾਰ ਹੋ, ਹਸਨੇ ਕੇ ਸਮੇ ਖੂਬ-
ਸੂਰਤੀ ਮਾਲੂਮ ਦੇ ॥

- (੧੨) ਠੋਡੀ ਗੋਲ ਔਰ ਪਤਲੀ ਹੋ ॥
- (੧੩) ਆਂਖ ਲੰਮੀ ਔਰ ਮੋਟੀ, ਰਸਵੀਂ ਹੋ
- (੧੪) ਛਾਤੀ ਭਾਰੀ ਹੋ ॥
- (੧੫) ਲੱਕ ਪਤਲਾ, ਸ਼ੇਰ ਕੇ ਲੱਕਜੈਸਾ ਹੋ।
- (੧੬) ਬਾਹਾਂ ਲੰਮੀ ਔਰ ਪਤਲੀਆਂ ਹੋ ॥
- (੧੭) ਪੱਟ ਭਾਰੀ ਔਰ ਗੋਲ ਕੇਲੇ ਕੇ ਖੰਡੇ
ਸਮਾਨ, ਉਪਰ ਸੇ ਭਾਰੀ ਨੀਚੇ
ਸੇ ਪਤਲੇ ਕੋਰੜੇ ਕੀ ਲਗਕੇ ਮਾ-
ਨਿੰਦਰੋਂ। ਐਸੇ ਹੀ ਪਿੰਜਣੀਆਂ ॥
- (੧੮) ਪੇਟ ਤ੍ਰਿਬਲੀਦਾਰ ਯਾਨੇ ਤੀਨ
ਸਲਬਟੋਂ ਵਾਲਾ ਔਰ ਮੁਲਾਯਮ ਹੋ।
- (੧੯) ਪੈਰ ਪਤਲੇ ਹੋਂ, ਨੀਚੇ ਕਾ ਪੱਬ

ਉਂਚਾ ਨਹੋ, ਉਂਗਲੀ ਪੈਰ ਕੀ
ਏਕ ਦੂਸਰੀ ਪਰ ਚੜ੍ਹੀ ਹੁਈ ਨਹੋ
ਔਰ ਅੰਗੂਠੇ ਸੇ ਕੋਈ ਉਂਗਲੀ
ਬਡੀ ਨਹੋ ॥

(੨੦) ਸ਼ਰੀਰ ਪਰ ਕਿਸੀ ਜਗੋ ਰੋਮ ਨਹੋ ॥

(੨੧) ਚਾਲ ਹਸਤੀ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੋ ॥

(੨੨) ਕੰਦ ਲੰਮਾ ਔਰ ਪਤਲਾ ਹੋ ॥

(੨੩) ਲੱਜਾਵਾਨ, ਸੀਲ ਸੁਭਾਵ ਹੋ ॥

(੨੪) ਹਾਥ ਕੀ ਸਖੀ ਔਸਤ ਦਰਜੇ

ਮੁਨਾਸਿਬ ਵਕਤ ਪਰ ਹੋ ॥

(੨੫) ਸੱਚ ਬੋਲਨੇ ਵਾਲੀ, ਸੱਚ ਪਸੰਦ ਹੋ।

(੨੬) ਹਾਥ ਮੇਂ ਰੇਖਾ ਉੱਤਮ ਸਮੁੰਦੀਕ

ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਂ ॥

(੨੭) ਦਾਨਾ ਔਰ ਅਕਲਮੰਦ ਹੋ ।

(੨੮) ਗ੍ਰਹਸਤ ਮਾਰਗ ਕੇ ਤਮਾਮ ਕਾਮ
ਕਰਨੇ ਮੇਂ ਦਿਲੇਰ ਔਰ ਉੱਦਮ
ਵਾਲੀ ਹੋ ॥

(੨੯) ਨੇਕ ਸ਼ਗੂਨ ਹੋ ॥

(੩੦) ਨੇਕ ਵਸਫ਼ ਹੋ ॥

(੩੧) ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇਕਚਲਨ ਸੀਲ
ਸੁਭਾਵ ਹੋਂ ॥

(੩੨) ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੇ ਬਡੀ ਉਮਰ ਮੇਂ
ਜਨਮੀਹੋ ਕਿ ਜਿਸਕਾ ਜਨਮ ਦੋ
ਤੀਨ ਬਹਿਨ ਭਾਈਓਂ ਸੇ ਬਾਦ

ਹੂਆ ਹੋ ਇਤਯਾਦਿ ਸੁਭ ਲਖੂਨੋਂ
ਵਾਲੀ ਇਸਤੀ ਅਮੀਰੋਂ ਕੋ ਬਿਵਾ-
ਹਨੀ ਯੋਗਜੰ ਹੈ ॥

(੧੪) ਅਸੁਭ ਲਖਣ ॥

- (੧) ਸਿਰ ਛੋਟਾ ਔਰ ਤੀਖਾ ॥
- (੨) ਮੱਥਾ ਉੱਚਾ, ਕੇਸ ਮਧਰੇ ਔਰ ਮੋਟੇ ॥
- (੩) ਗਰਦਨ ਛੋਟੀ, ਮੂੰਹ ਫਟਮਾ ॥
- (੪) ਚੇਹਰਾ ਲੰਮਾ ਔਰ ਤੀਖਾ ॥
- (੫) ਠੋਡੀ ਮੋਟੀ ਔਰ ਤੀਖੀ ॥
- (੬) ਦਾਂਤ ਨੀਲੇ ਔਰ ਉੱਚੇ ਹੁੰਡਦਾਰ
ਉਪਰ ਕੇ ਦਾਂਤੋਂ ਮੇਂ ਏਕ ਦਾਂਤ
ਮਗਰ ਹੋਤਾ ਹੈ ਵੋਹ ਬਹੁਤ ਹੀ

ਨਾਕਸ ਹੈ ॥

(੭) ਜੀਭ ਪਰ ਲਕੀਰ ਹੋਨੀ ॥

(੮) ਪੀਠ ਪਰ ਲਕੀਰ ਹੋਨੀ ॥

(੯) ਮੁੱਛਾਂ ਕੀਜਗੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਰੋਮ ਹੋਨੇ

ਸੇਲ੍ਹੀ ਮਿਲੀ ਹੁਈ ਹੋਨੀ ॥

(੧੦) ਆਂਖ ਗੋਲ ਔਰ ਬਿੱਲੀ, ਬਹੁਤ
ਮੋਟੀ ਹੋਨੀ ॥

(੧੧) ਹਸਨੇ ਵਕਤ ਚੇਹਰਾ ਬਿਗੜੇ ॥

(੧੨) ਮੌਰ ਉਂਚੇ ਬੇਛੰਗ ਹੋਨੇ ॥

(੧੩) ਪੈਰਕੀ ਉਂਗਲੀ ਏਕ ਦੂਸਰੀ ਪਰ

ਚੜ੍ਹੀ ਹੁਈ ਹੋਨੀ ਯਾ ਅੰਗੂਠੇ ਸੇ

ਉਂਗਲੀ ਬਡੀ ਹੋਨੀ ਯਾ ਪੱਥ

ਉਂਚਾ ਹੋਨਾ ॥

(੧੪) ਪੱਟ, ਪਿੰਜਨੀ ਛਾਤੀ ਵਗੈਰਾ ਪਰ
ਰੋਮ ਹੋਨੇ, ਹਾਥ ਮੇਂ ਰੇਖਾ ਨਾਕਸ
ਹੋਨੀ, ਐਸੇ ਲਖੂਣੋਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਅਮੀਰੋਂ ਕੋ ਬਿਵਾਹਨੀ ਯੋਗਨਹੀਂ।

ਉੱਤਮ ਲੜਕੀ ਨੇ ਐਸੇ ਪੁਰਸ਼
ਸੇ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨੀ ॥

(੧) ਇਵੈ ਜਤੀ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਜਿਸ ਕਾ
ਪੂਰਨ ਹੋਗਿਆ ਹੋ ॥

(੨) ਵਿਦਾਨ, ਧਨ ਵਾਨ ਹੋ ਯਾਨੇ ਪਾਂਚ
ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਸਾਲ ਯਾ ਦੋ ਹਲਕੀ
ਜ਼ਮੀਨ ਸੇ ਕਮ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੋ ॥

- (੩) ਰੁਪਯਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਔਰ ਖਰਚਨੇ
ਕੀ ਤਦਬੀਰਜਾਨਨੇ ਵਾਲਾ ਹੋ ॥
- (੪) ਮੀਠੀ ਜ਼ਬਾਨ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ:—
“ਜ਼ਬਾਨਸ਼ੀਰੀਂ ਮੁਲਕਗੀਰੀਂ”
- (੫) ਦਜਾਨਤਦਾਰ, ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰ, ਈਮਾਨ
ਦਾਰ, ਨੀਤੀਵਾਨ ਹੋ ॥
- (੬) ਅਪਨੇ ਹੱਕ ਸੇ ਬਿਨਾ ਬੇਹੱਕੀ ਚੀਜ਼
ਕੀ ਤਿਸ਼ਨਾ ਨਕਰੇ ॥
- (੭) ਮਨ ਨੀਵਾ ਰਖੇਂ ਚਿੱਤਮੇਂ ਅਹੰਕਾਰ
ਨਹੋ, ਬੜਾਈ ਮੇਂ ਨਫੰਸੇ ॥
- (੮) ਬਿਥਾ ਕ੍ਰੋਧ ਨਕਰੇ ॥
- (੯) ਪਰਸ਼ਾਰਥੀ ਹੋ, ਹਾਸਦ ਨਹੋ ॥

(੧੦) ਸ੍ਰੈ ਧਰਮ ਮੇਂ ਪੂਰਨ ਹੋ ॥

(੧੧) ਸੱਚ ਬੋਲੇ, ਝੂਠ ਨ ਬੋਲੇ ॥

(੧੨) ਸਰਬ ਗੁਣਵਾਨ ਨੀਤੀ ਵਾਨ ਹੋ ॥

ਇਤਯਾਦਿਕ ਗੁਣੋਂ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਸੇ
ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਨੇ ਵਾਲੀ ਲੜਕੀ ਕੇ ਸੰਤਾਨ
ਰਾਜਬਿਭੂਤੀ ਕੋ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗੀ।

ਪਰੰਤੂ ਯੇਹ ਤਮਾਮ ਬਾਤੇਂ ਰਾਜਾ ਕੇ
ਤਅੱਲੁਕ ਹੈਂ । ਅਗਰ ਰਾਜਾ ਆਪ ਨੇਕ
ਚਲਨ ਰਹਿਕਰ ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਨੇਕ ਰਸਤੇ
ਚਲਾਵੇਗਾ ਤੋ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਮੇਂ ਯਸ਼
ਹੋਗਾ । ਅਗਰ ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਕਾਰੋਂ ਮੇਂ ਲੰਪਟ
ਹੋਗਾ ਤੋ ਅਸਲੀ ਵਕਤ ਸੇ ਪਹਿਲੇ

ਦੁਨੀਆ ਕੋ ਛੋਡਨਾ ਔਰ ਪਸਚਾਤਾਪ
ਕਰਨਾ ਪੜੇਗਾ ॥

ਆਗੇ ਏਕ ਗਜ਼ਲ ਨਜ਼ੀਰ ਸ਼ਾਇਰ
ਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕੀ ਨਾਪਾਯਦਾਰੀ ਪਰ ਲਿ-
ਖਤਾ ਹੂੰ ਜਿਸਸੇ ਕਿ ਪਾਠਕੋਂ ਕੋ ਉੱਤਮ
ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲੇਗਾ ॥

ਗਜ਼ਲ ॥

ਕੜਾ ਕਹੇਂ ਆਲਮ ਮੇਂ ਹਮ ਇਨਸਾਨ
ਯਾ ਹੈਵਾਨ ਥੇ । ਖਾਕ ਥੇ ਕੜਾ ਥੇ ਗਰਜ
ਇਕਆਨ ਕੇਮਿਹਮਾਨ ਥੇ ॥

ਕਰ ਰਹੇਥੇ ਅਪਨਾ ਕਬਜ਼ਾ ਗੈਰੋਂ ਕੇਇਮ-

ਲਾਕਪਰ । ਛੀਨ ਲੀ ਜਬ ਉਸਨੇ ਤੋ
ਜਾਨਾ ਕਿ ਹਮਨਾਦਾਨ ਬੇ ।

ਏਕ ਦਿਨ ਇਕ ਉਸਤਿਖ਼ਾਂ ਪਰ ਜਾ ਪੜਾ
ਮੇਰਾ ਜੁ ਪਾਉਂ । ਕਜਾ ਕਹੇਂ ਉਸ ਵਕਤ
ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਮੇਂ ਕਜਾ ਕਜਾ ਧਜਾਨ ਬੇ ।

ਪਾਉਂ ਪੜਤੇ ਹੀ ਗਰਜ ਉਸ ਉਸਤਖ਼ਾਂ
ਨੇ ਆਹ ਕੀ । ਅਰ ਕਹਾ ਜਾਲਮ ਕਬੀ
ਹਮ ਭੀ ਤੋ ਸਾਹਿਬ ਜਾਨ ਬੇ ।

ਦਸਤੋ ਪਾ ਜਾਨੂ ਸਿਰੋ ਗਰਦਨ ਸਿਕਮ
ਪੁਸਤੋ ਕਮਰ । ਦੇਖਨੇ ਕੋ ਆਂਖੇ ਐ
ਸੁਨਨੇ ਕੀ ਖਾਤਰ ਕਾਨ ਬੇ ।

ਅਬਰੂਓ ਬੀਨੀਂ ਜਬੀਂ ਨਕਸ਼ੋ ਨਗਾਰੇ

ਖਾਲੁਖਤ । ਲਾਲ ਮਰਵਾਰੀਦ ਸੇ ਬਿ
ਹਤਰ ਲਬੋਦੰਦਾਨ ਥੇ ॥

ਰਾਤ ਕੇ ਸੋਨੇ ਕੇ ਕਜਾ ਕਜਾ ਨਰਮ ਨਾਜਕ
ਥੇ ਪਲੰਗ । ਦਿਨ ਕੀ ਖਾਤਰ ਬੈਠਨੇ ਕੋ
ਤਾਕ ਐ ਏਬਾਨ ਥੇ ॥

ਲਗ ਰਹਾ ਥਾ ਦਿਲ ਕਹੀਂ ਚੰਚਲ ਪਰੀ
ਜਾਦੋਂ ਕੇ ਸਾਥ । ਕੁਛ ਕਿਸੀ ਸੇ ਅਹਿਦ ਥੇ
ਔਰ ਕੁਛ ਕਹੀਂ ਪੈਮਾਨ ਥੇ ॥

ਗੁਲ ਬਦਨ ਐ ਗੁਲ ਅਜਾਰੋਂ ਸੇ ਕਨਾਰੋਂ
ਬੋਸਤਾ । ਕੁਛ ਨਿਕਾਲੇ ਥੇ ਹਵਸ ਕੁਛ
ਔਰ ਭੀ ਅਰਮਾਨ ਥੇ ॥

ਹੋ ਰਹੀ ਥੀ ਚਹਚਹੀ ਔਰ ਮਚ ਰਹੀ ਥੀ

(੧੬੦)

ਕਹਕਹੀ । ਸਾਕੀ ਐ ਸਾਗਰ ਸੁਰਾਹੀ

ਅਤਰ ਫੁਲੋ ਪਾਨ ਥੇ ॥

ਏਕ ਹੀ ਚਕ੍ਰ ਅਜਲ ਨੇ ਆਨ ਕਰ ਐਸਾ

ਦੀਆ । ਨਾਤੋ ਹਮ ਨਾ ਥੇ ਵੇ ਸਾਰੇ ਐਸ

ਕੇ ਸਾਮਾਨ ਥੇ ॥

ਐਸੀ ਬੇਰਹਮੀ ਸੇ ਮਤ ਰਖ ਪਾਉਂ ਹਮ

ਧੈ ਐ ਨਜ਼ੀਰ । ਓ ਮੀਆਂ ਹਮ ਭੀ ਕਭੀ

ਤੇਰੀ ਤਰਹਿ ਇਨਸਾਨ ਥੇ ॥

ਇਸ ਗਜ਼ਲ ਮੇਂ ਏਕ ਆਦਮੀ ਕੀ ਹੱਡੀ ਕੀ ਤਰਫ਼ ਸੇ
ਇਨਸਾਨ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਰਾਸਤੇ ਮੇਂ ਪੜੀ ਹੁਈ ਕਿਸੀ
ਆਦਮੀ ਕੇ ਪੈਰ ਕੇ ਨੀਚੇ ਆਗਈ ਥੀ ॥

ਇਤਿ ਨੀਤਿ ਪ੍ਰਦੀਪਕਾ ॥

॥ ਸੁਭੰ ॥

ਸੰ: ਥਿ: ੧੯੫੮

ਸੰ: ਨਾ: ੪੩੨

